

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE OSAKOND

Triin Toom

**VÄLISRIIGI KOHTU- JA VAHEKOHTU LAHENDI SISU KONTROLLIMISE
KEELU ULATUS**

Magistritöö

Juhendaja: Maarja Torga *MJur*

Tallinn 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
I KEELD KONTROLLIDA FAKTILISTE ASJAOLUDE TUVASTAMIST	12
1.1. Faktiliste asjaolude tuvastamise kontrollimise keelu eesmärk	12
1.2. Erandid faktiliste asjaolude tuvastamise kontrollimise keelust.....	21
1.2.1. Lahendi ja varasema lahendi vastuolu kontrollimine	21
1.2.2. Vahekohtukokkuleppe kehtivuse ja vahekohtu pädevuse kontrollimine.....	26
1.2.3. Välisriigi kohtu- või vahekohtu asjas seisukohtade esitamise võimaluse kontrollimine.....	28
1.2.4. Kohtuotsuse täidetavuse kohta välja antud tunnistuses esitatud faktiliste asjaolude kontrollimine.....	36
1.2.5. Kohtu või vahekohtu pädevuse kontrollimine	43
II KEELD KONTROLLIDA MENETLUSÕIGUSE KOHALDAMIST.....	46
2.1. Menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelu eesmärk.....	46
2.2. Erandid menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelust	50
2.2.1. Kohtu või vahekohtu alluvuse kontrollimine.....	50
2.2.2. Kohtu või vahekohtu otsuse täidetavuse kontrollimine.....	53
2.2.3. Menetlusosaliste menetlusõiguste kaitse kontrollimine.....	56
III KEELD KONTROLLIDA MATERIAALÕIGUSE KOHALDAMIST.....	60
3.1. Materiaalõiguse kohaldamise kontrollimise keelu eesmärk.....	60
3.2. Erandid materiaalõiguse kohaldamise kontrollimise keelust	62
KOKKUVÕTE	67
<i>THE SCOPE OF THE PROHIBITION TO REVIEW THE JUDGMENT OF A FOREIGN COURT OR ARBITRAL TRIBUNAL AS TO ITS SUBSTANCE (Abstract).....</i>	74
KASUTATUD MATERJALID	83
Kasutatud kirjandus	83
Kasutatud normatiivallikad	85
A) Rahvusvahelised lepingud	85
B) Euroopa Liidu teisene õigus.....	85
C) Eesti Vabariigi riigisisised õigusaktid	86
Kasutatud kohtulahendid	87

A)	Euroopa Liidu Kohtu lahendid	87
B)	Eesti kohtulahendid	88
C)	Välisriikide kohtulahendid.....	88
KASUTATUD LÜHENDID		90

SISSEJUHATUS

Selleks, et välisriigi tsiviilasjas tehtud kohtulahendit Eestis täita, tuleb see tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS)¹ §-st 621 tulenevalt üldjuhul eelnevalt Eestis täidetavaks tunnistada. TsMS § 753 lõike 1 esimesest lausest tulenevalt kuulub välisriigi vahekohtu lahend samuti Eestis täitmisele vaid juhul, kui Eesti kohus on selle Eestis täidetavaks tunnistanud. Euroopa Liidu õiguses on siiski mitmes valdkonnas loobutud kohtulahendi täidetavaks tunnistamise nõudest. Nii näiteks ei ole Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse² kohaselt tsiviil- või kaubandusasjas tehtud Euroopa Liidu kohtulahendi täitmise eelduseks enam selle täidetavaks tunnistamine. Välisriigi täitedokumendi Eestis täidetavaks tunnistamise nõudest on loobutud ka Euroopa täitekorralduse asjades³, Euroopa maksekäsumenetluses⁴, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluses⁵ ja Haagi 2007. aasta protokolliga liitunud liikmesriikidest pärinevate kohtulahendite osas ülalpidamiskohustuste menetluses⁶.

Kui Eesti kohtule on esitatud avaldus välisriigi kohtulahendi tunnustamiseks või täidetavaks tunnustamiseks, siis TsMS § 623 lõike 1 teise lause kohaselt ei tohi Eesti kohus kontrollida kohtulahendi õigsust sisuliselt. Sarnaselt ei tohi Eesti kohus tulenevalt TsMS § 754 lõikest 2 ka välisriigi vahekohtu lahendi tunnustamise või täidetavaks tunnustamise menetluses kontrollida välisriigi vahekohtu lahendi õigsust sisuliselt. Kuigi Brüsseli I (uuesti sõnastatud)

¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I 2005, 26, 197; RT I, 10.03.2016, 10.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (uuesti sõnastatud) – ELTL 351, 20.12.2012, lk 1–32.

³ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta (Euroopa täitekorralduse määrus). – ELTL 143, 30.04.2004, lk 15–39, art 5.

⁴ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus (Euroopa maksekäsumenetluse määrus). – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1–32, art 19.

⁵ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus (Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus). – ELT L 199, 31.07.2007, lk 1–22, art 20 lg 1 ja art 21 lg 1.

⁶ Vt Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ülalpidamiskohustuste määrus). – ELT L 7, 10.01.2009, lk 1–79, art 17.

määrus enam liikmesriigi kohtulahendi täidetavaks tunnistamise nõuet ei kehtesta, on isikul, kelle suhtes kohtuotsuse täitmist taotletakse, Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 46 alusel võimalik taotleda täitmise liikmesriigi kohtult täitmisest keeldumist, Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 52 kohaselt ei kuulu ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsus sellise taotluse menetlemisel teises liikmesriigis sisulisele läbivaatamisele. Seega on Eesti kohtul kaubandusvaidlustes keelatud välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendit sisuliselt kontrollida nii juhtudel, kui kohtulahendi täitmiseks on vajalik täidetavaks tunnistamise menetlus, kui ka siis, kui täidetavaks tunnistamise menetlust läbi viima ei pea. Lisaks Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusele sisaldub kohtulahendi sisu kontrollimise keeld ka teistes määrustes, millega on täidetavaks tunnistamise menetlus kaotatud – Eesti kohus ei või välisriigi lahendi sisu kontrollida näiteks Euroopa täitekorralduse asjades⁷, Euroopa maksekäsu asjades⁸, Euroopa väiksemates kohtuvaidlustes⁹ ja ülalpidamisasjades¹⁰. Välisriigi kohtulahendi sisu kontrollimise keeld sisaldub ka mitmetes teistes Euroopa Liidu määrustes, nt Euroopa pärimismääruses¹¹ ja Brüsseli II bis määruses¹², ning rahvusvahelistes lepingutes. Kohtulahendi sisu kontrollimise keeldu peetakse üheks tähtsamaks põhimõtteks kohtu ja vahekohtu lahendite tunnustamise ja täitmise menetluses – Saksa õigusteadlane Peter Mankowski on näiteks isegi leidnud, et sisu kontrolli keeluta kaotaks tunnustamise ja täitmise menetlus oma mõtte ja tooks kaasa ebamõistlikud kulud¹³.

Kuigi välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendite sisu kontrollimine ei ole välisriigi lahendi täidetavaks tunnistamise menetluse raames lubatud, on Eesti kohtul enne välisriigi kohtu või vahekohtu lahendi täidetavaks tunnustamist paratamatult vajalik kontrollida täidetavaks tunnustamiseks esitatud lahendi vastavust teatud tingimustele. Näiteks on tunnustamise ja

⁷ Euroopa täitekorralduse määruse art 21 lg 2.

⁸ Euroopa maksekäsumenetluse määruse art 22 lg 3.

⁹ Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse art 22 lg 2.

¹⁰ Ülalpidamiskohustuste määruse art 42.

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012, 4. juuli 2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – EÜT L 201, 27.07.2012, lk 107–134, art 41.

¹² Nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, 27. november 2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000. – ELT L 338, 23.12.2003, lk 1–29, art 26.

¹³ P. Mankowski. Articles 35-36 – U. Magnus and P. Mankowski (eds.). Brussels I regulation. European Commentaries on Private International Law. München: Sellier, European Law Publishers 2012, Art 36, para 1.

täidetavaks tunnustamise eelduseks seaduses ettenähtud dokumentide esitamine (sellise nõude kehtestab näiteks TsMS § 622 lg 1), võlgnikule õiglase menetluse tagamine (sellise nõude kehtestab näiteks TsMS § 620 lg 1 p 2) ning lahendi kooskõla Eesti õiguse oluliste põhimõtetega (sellise nõude kehtestab näiteks TsMS § 620 lg 1 p 2). Selleks, et kontrollida, kas lahendi teinud kohus on võlgnikule piisavalt taganud õiglase kohtumenetluse ning kas lahendi tunnustamine oleks kooskõlas Eesti õiguse oluliste põhimõtetega¹⁴, peab Eesti kohus paratamatult mingil määral analüüsima ka välisriigi lahendite sisu. Seega on piiri tõmbamine selle vahel, mida tähendab välisriigi lahendi sisu kontrollimine ja mida nt õiglase kohtumenetluse tagamise kontrollimine, praktikas hägune. Ometi on selle piiri kindlakstegemine oluline nii kohtute kui ka menetlusosaliste jaoks, et tagada ühelt poolt menetlusosalistele õiguskindlus ning usaldus välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite püsijäämise osas, teiselt poolt aga menetlusosaliste õiguste kaitse.

Üldiselt on Eesti kohtud välisriigi (vahe)kohtu lahendite tunnustamisel ja täitmisel välisriigi (vahe)kohtu lahendite sisu kontrollimise keeldu tõlgendanud väga rangelt ning võimalike erandite esinemist välisriigi (vahe)kohtu lahendi sisu kontrollimise keelust ei analüüsi Eesti kohtud põhjalikult ka juhul, kui üks menetlusosaline välisriigi (vahe)kohtu lahendi sisu kontrollimise keeldu erandile tugineb¹⁵. Kuigi enamikes maa- ja ringkonnakohtu lahendites on Eesti kohtud valinud pigem range lähenemise, puudub välisriigi kohtute ja vahekohtute lahendite tunnustamisel ja täitmisel lubatava kontrolli ulatuse osas Eesti maa- ja ringkonnakohtutes ühtne kohtupraktika ning Eesti kohtud on teinud otsuseid, milles välisriigi kohtulahendite sisu kontrollimise keelust on kõrvale kaldutud ka ilma vastava erandi kasutamist õigustavaid sisulisi põhjendusi esitamata¹⁶. Riigikohtu lahendeid on välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite sisu kontrollimise keeldu ulatuse osas vähe, esineb aga lahendeid, kus Riigikohus on tuginenud erandile Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendite sisu¹⁷ või andnud ringkonnakohtule juhised kohtuasja uuel

¹⁴ Selline kohustus on Eesti kohtul näiteks vastavalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 45 lg 1 p-le a ja p-le b ja TsMS § 620 lg 1 p-le 1 ja p-le 2.

¹⁵ Vt nt Viru MKm 16.10.2008, 2-08-51989; Tallinna RgKm 20.05.2015, 2-14-61566, p 51.

¹⁶ Vt nt Viru MKm 08.06.2009, 2-09-7687, kus kohus leidis: „Seega oleks Kasahstani Vabariigi Kostanaiskõi rajooni kohtuotsuse tunnustamine ilmselt vastuolus Eesti õiguse oluliste põhimõtetega ning eelkõige isikute, s.o. avaldaja õdede- vendade põhiõiguste ja –vabadustega,“ samas jättis kohus selgitamata, milliste Eesti õiguse oluliste põhimõtetega välisriigi lahendi tunnustamine vastuolus oleks (st milliseid puudutatud isikute põhiõigusi ja –vabadusi välisriigi lahendi tunnustamine ja täitmine rikuks) ning põhjendamata, miks vastuolu esineb.

¹⁷ Vt nt RKTkm 3-2-1-141-10, 11.01.2011, p 12.

läbivaatamisel tugineda erandile Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite sisu¹⁸. Ka Riigikohtu lahendite puhul esineb Eesti kohtule suunatud keelu kontrollida välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite sisu erinevat tõlgendamist erinevate välisriigi lahendite puhul¹⁹. Ei ole välistatud, et välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelu erinev tõlgendamine võib põhjendatud olla, kui Eesti kohtule suunatud välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelu ulatus on erinev sõltuvalt sellest, millise riigi lahendi tunnustamist ja täitmist taotletakse ning kas tegemist on kohtu või vahekohtu lahendiga.

Eelnevast tulenevalt on käesoleva magistritöö eesmärgiks teha kindlaks, kuidas eristada välisriigi lahendi täidetavaks tunnustamise tingimuste kontrolli ja lahendi sisu kontrolli ning leida vastus küsimusele, millises ulatuses võib kohus välisriigi lahendi sisulisi küsimusi käsitleda, rikkumata seejuures välisriigi lahendi sisu kontrollimise keeldu. Samuti otsib töö vastust küsimusele, kas välisriigi lahendi lubatava kontrolli ulatus erineb kohtu- ja vahekohtulahendite puhul ning Euroopa Liidus ja väljaspool Euroopa Liitu tehtud lahendite puhul. Välisriigi (vahe)kohtu lahendite sisu kontrollimise keelu ulatuse kindlakstegemine võimaldab hinnata, kas Eesti kohtute poolt välisriigi (vahe)kohtu lahendite sisu kontrollimise keelu suhteliselt range tõlgendamine on õigustatud ning kas ja millises ulatuses on põhjendatud tõlgendada välisriigi lahendi sisu kontrollimise keeldu erinevalt sõltuvalt sellest, kas lahendi on teinud kohus või vahekohus ning kas kohtulahend on tehtud Euroopa Liidu liikmesriigis või mitte.

Magistritöö on jaotatud peatükkideks lähtudes nõ alakeeldudest, mis sisalduvad kohtulahendi sisu kontrollimise keelus. Magistritöö esimene peatükk käsitleb keeldu kontrollida faktiliste asjaolude tuvastamist lahendi teinud kohtu või vahekohtu poolt. Kuna faktiliste asjaolude õige tuvastamine välisriigi kohtu või vahekohtu poolt on tunnustatava ja täidetava lahendi eelduseks, tuleks ka tunnustamise ja täitmise menetluses, osas, milles välisriigi lahendi sisu kontrollimine on lubatud, alustada just välisriigi lahendi aluseks olevate faktide kontrollist.

¹⁸ Nt RKTkm 3-2-1-100-10, 15.11.2010, p 10.

¹⁹ Näiteks leidis Riigikohus tsiviilasjas 3-2-1-81-09 Ühendkuningriigis tehtud kohtulahendi tunnustamise ja täitmise menetluses, et Eesti kohus ei või hinnata lahendi täidetavust Ühendkuningriigi õiguse järgi (RKTkm 3-2-1-81-09, 29.09.2009, p 12). Samas aga tsiviilasjas 3-2-1-163-05, kus vaidlus käis Saksamaa Liitvabariigi Hamburgi vahekohtu lahendi tunnustamise üle leidis Riigikohus, et Ringkonnakohus saanuks avaldaja väite alusel ka ise kontrollida, kas Saksamaa seaduste kohaselt oli vahekohtu otsus täidetav või mitte (RKTko 3-2-1-163-05, 22.02.2006, p 14).

Seetõttu on välisriigi lahendi aluseks olevate faktiliste asjaolude tuvastamist käsitletud esimesena ka käesolevas töös. Magistritöö teine peatükk keskendub Eesti kohtule suunatud keelule kontrollida menetlusõiguse kohaldamist välisriigi kohtu ja vahekohtu poolt. Kuna õigetest faktidest lähtuv lahend ei tohiks olla Eestis tunnustatav ja täidetav, kui menetlusosalistele ei ole välisriigis tagatud õiglast menetlust, on põhjendatud käsitleda menetlusõiguse kohaldamisega seotud küsimusi enne, kui jõuda materiaalõiguse kohaldamist puudutavate küsimusteni. Magistritöö viimane peatükk käsitleb Eesti kohtule suunatud keeldu kontrollida välisriigi kohtu ja vahekohtu poolt materiaalõiguse kohaldamist ning otsib vastust küsimusele, kas ka materiaalõiguse kohaldamise kontroll võib erandlikel juhtudel olla lubatud. Iga peatükk on jaotatud alapeatükkideks, milles käsitletakse konkreetse keelu eesmärki ning erandeid igast keelust. Selline ülesehitus võimaldab iga alakeelu osas kindlaks teha selle ulatuse.

Magistritöö esmasteks allikateks on TsMS, asjakohased Euroopa Liidu õigusaktid, välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendite tunnustamist ja täitmist Eestis reguleerivad rahvusvahelised lepingud ja New Yorgi 1958. aasta vahekohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon²⁰ (New Yorgi konventsioon) ning loetletud õigusaktide eelnõud, seletuskirjad, saatekirjad ning muud õigusaktide koostamisega seonduvad dokumendid. Esmased allikad aitavad ajaloolise tõlgendamise abil selgitada, millised olid lahendi sisu kontrollimise keelu kehtestamise eesmärgid. Magistritöö teisesteks allikateks on asjakohaste õigusaktide tõlgendamist puudutav erialakirjandus ning Eesti kohtute ja Euroopa Liidu Kohtu lahendid. Magistritöö keskendub tsiviil- ja kaubandusasjades, mille tunnustamist ja täitmist reguleerib Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus, tehtud Euroopa Kohtu lahenditele; muude Euroopa Liidu määruste tõlgendamise osas tehtud Euroopa Kohtu lahendeid on kasutatud vaid võrdlusmaterjalina. Kuna keeld kontrollida asjaolude tuvastamist on nii Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruses, Brüsseli I määruses kui ka Brüsseli konventsioonis²¹ samasisuline (Vrdl Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 52, Brüsseli I määruse art 36 ja art 45 (2), Brüsseli Konventsiooni art 29 ja art 34), on käesolevas magistritöös tuginetud Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse tõlgendamisel Euroopa Kohtu praktikale, mis puudutab Brüsseli I

²⁰ Välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon. – RT II 1993, 21, 51.

²¹ 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. – OJ L 299, 31.12.1972, pp 32–42.

määrust²² ja Brüsseli konventsiooni²³. Samuti on teisest allikatenä kasutatud erinevaid Euroopa Liidu institutsioonide töödokumente ja ülevaateid. Lisaks on kasutatud ka mitmete Euroopa riikide, eelkõige Saksamaa ja Prantsusmaa õigusakte ning erialakirjandust. Saksamaa ja Prantsusmaa on võrdlusriikideks valitud, kuna nende riikide õiguskord on oluliselt mõjutanud välisriigi kohtulahendite tunnustamise ja täitmise regulatsiooni kujunemist Euroopa Liidus (mõlema riigi esindajad osalesid Brüsseli konventsiooni koostamiseks kokku kutsutud läbirääkimistel) ning samal ajal on nii Prantsusmaal kui ka Saksamaal välja kujunenud põhjalik kohtupraktika, mis võimaldab hinnata, kuidas on nendes riikides piiritletud välisriigi lahendite sisu kontrollimise keelu ulatust. Eestis on välisriigi kohtulahendite tunnustamise ja täitmise küsimusi varasemalt käsitletud eelkõige Maarja Torga artiklis „Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnistamine ja täitmine Eestis“²⁴, Ilona Nurmela, Lauri Almanni, Birgit Punisoni, Pirkka-Marja Pöldvere, Viktoria Tuulase ja Madis Vainomaa raamatus „Rahvusvaheline eraõigus“²⁵ ning Karin Seini, Maarja Torga, Ilona Nurmela, Pirkka-Marja Pöldvere, Ivo Mahhovi, ja Birgit Punisoni raamatus „Private International Law Estonia“²⁶. Samuti on bakalaureuse- ja magistritöodes varasemalt uuritud tunnustamise ja täitmise menetlust erinevate õigusaktide alusel²⁷, poole osavõtuta tehtud kohtulahendite tunnustatavust ja täidetavust²⁸ ning välisriigi

²² Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. – EÜT L 12, 16.01.2001, lk 1–23.

²³ Euroopa Kohus on selgitanud, et kuna Brüsseli I määrus asendab Brüsseli konventsiooni, võib Euroopa Kohtu tõlgendusi konventsiooni sätetele laiendada ka Brüsseli I määrusele, juhul kui käsitletavad sätted on sisult võrdväärsed, vt EKo C-180/06, 14.05.2009, *Renate Ilsinger vs. Martin Dreschers*. – EKL 2009, lk I-03961, p 41 ja EKo C-189/08, 16.07.2009, *Zuid-Chemie BV vs. Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*. – EKL 2009, lk I-06917, p 18. Brüsseli I uuesti sõnastatud määruse artikkel 80 kohaselt käsitatakse viiteid Brüssel I määrusele viidetena Brüssel I (uuesti sõnastatud) määrusele ja loetakse vastavalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse III lisas esitatud vastavustabelile, seega saab ka Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse tõlgendamisel toetuda Euroopa Kohtu seisukohtadele, mis on antud Brüsseli I määruse või Brüsseli konventsiooni kohta.

²⁴ M. Torga. Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnistamine ja täitmine Eestis. – *Juridica* 2015/1, lk 55-65.

²⁵ I. Nurmela jt. *Rahvusvaheline eraõigus*, Tallinn: Juura 2008, lk 266.

²⁶ K. Sein jt. *Private International Law Estonia* – Kluwer Law International 2013. Arvutivõrgus: <http://www.kluwerlawonline.com/toc.php?pubcode=PRIL> (27.04.2016).

²⁷ O. Malla. Kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine ülalpidamiskohustuste määruse alusel. Magistr töö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2011. (Käsikiri TÕ õigusteaduskonna teabekeskuses Tallinnas); M. Poola. Täitedokumentide tunnustamine ja täitmine Euroopa täitekorralduse määruse alusel. Magistr töö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2007. (Käsikiri TÕ õigusteaduskonna teabekeskuses Tallinnas); T. Viilup. Välisriigi

kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumist avaliku korra alusel²⁹. Kuigi viidatud töödes on nenditud, et Eesti kohus ei või välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses kontrollida välisriigi lahendi sisu ning võib kontrollida tunnustamise ja välisriigi lahendi täidetavaks tunnustamise formaalseid eeldusi, ei ole Eesti õiguskirjanduses varasemalt analüüsitud, kuidas eristada välisriigi kohtulahendi sisu kontrollimist tunnustamise ja täitmise eelduste kontrollimisest ning milline on välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelu ulatus.

Magistritöös analüüsitakse võrdlevalt Eesti õiguses, Euroopa Liidu õiguses (eelkõige Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruses) ja New Yorgi konventsioonis sisalduvat keeldu kontrollida kohtu- ja vahekohtu lahendite sisu. Magistritöö piiratud mahu tõttu ei ole süvitsi käsitletud kohtulahendite sisu kontrollimise keeldu muudes Euroopa Liidu või rahvusvahelistes õigusaktides. Magistritöös võrreldakse, kuidas on välisriigi lahendi sisu kontrollimise keeldu kohaldanud Eesti kohtud ja Euroopa Liidu kohus ning selgitatakse, millises ulatuses on Eesti kohtud ja Euroopa Kohus pidanud lubatavaks välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses hinnata, kuidas lahendi teinud kohus on asjaolud tuvastanud ning menetlus- ja materiaalõigust kohaldanud. Nii on võimalik kindlaks teha, kas sellise keelu tähendus on samasisuline eri riikidest pärit ning kohtu- ja vahekohtu lahendite puhul. Üheltpoolt analüüsitakse magistritöös, millises ulatuses on välisriigi kohtu poolt asjaolude tuvastamise ning materiaal- ja menetlusõiguse kohaldamise kontrollimine tunnustamise või täitmise menetluses kooskõlas välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelu eesmärkidega. Teisalt võrreldakse töös õigusteoorias levinud seisukohti kohtupraktikaga välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelu tähenduse ja ulatuse osas, et selgitada, kas kohtupraktika on kooskõlas õigusteooriaga ning keelu sätestamise eesmärkidega. Sellise võrdleva analüüsi tulemusel leitakse töös vastus küsimusele, milline on tsiviilasjades tehtud kohtu- ja vahekohtu lahendi sisu kontrollimise keelu ulatus ning kas ja millistel juhtudel võib kohus vastavast keelust kõrvale kalduda.

vahekohtu otsuste tunnustamine ja täitmine. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2000. (Käsikiri TÜ raamatukogu hoidlas).

²⁸ G. Lõhmus. Eesti tsiviilkohtumenetluses poole osavõtuta tehtud kohtulahendite tunnustatavus ja täidetavus - Brüsseli I määruse ja Lugano II konventsiooni artikkel 34(2). Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond, 2012. Arvutivõrgus: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/26147/lohmus_gerly.pdf (01.05.2016).

²⁹ G. Rossi. Avalik kord kui alus välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest keeldumiseks Brüsseli I määruse kontekstis. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2011. (Käsikiri TÜ õigusteaduskonna teabekeskuses Tallinnas.)

Tulenevalt üliõpilastöö kirjutamise ja vormistamise juhendist³⁰ on järgnevalt loetletud käesolevat magistritööd kõige enam iseloomustavad märksõnad: rahvusvaheline eraõigus, tsiviilkohtumenetlus, kohtumenetlus, menetlusõigus, vaidluste lahendamine.

³⁰ J. Sootak jt (koost). Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine: juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. Tallinn: Juura 2016. Arvutivõrgus: https://issuu.com/iuridicum/docs/juhend_2016 (01.05.2016).

I KEELD KONTROLLIDA FAKTILISTE ASJAOLUDE TUVASTAMIST

1.1. Faktiliste asjaolude tuvastamise kontrollimise keelu eesmärk

Keeld kontrollida välisriigi lahendi aluseks olevate faktiliste asjaolude tuvastamist tähendab, et Eesti kohtul ei ole lubatud välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses kontrollida, kas välisriigi kohus või vahekohus on õigesti välja selgitanud kõik kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud ning kas kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud on tunnustamise või täitmise menetluse ajaks muutunud³¹. Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida faktiliste asjaolude tuvastamist kehtib nii Euroopa Liidu kui ka kolmandate riikide kohtulahendite, samuti vahekohtu lahendite, osas. Järgnevalt käsitletakse töös asjaolude tuvastamise kontrolli keelu kehtestamise eemärki võrdlevalt erinevate õigusaktide kontekstis. Esmalt käsitletakse välisriigi kohtulahendites tuvastatud asjaolude kontrollimise keeldu Euroopa Liidu määrustes, rahvusvahelistes konventsioonides ja TsMS-is. Seejärel käsitletakse välisriigi vahekohtu lahendites tuvastatud asjaolude kontrollimise keeldu. Selline käsitlus võimaldab kindlaks teha, mis on nimetatud keelu eesmärk ning sisu erinevates õigusaktides.

Euroopa Liidus tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtulahendi puhul tuleneb keeld kontrollida lahendi teinud kohtu tuvastatud fakte Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artiklist 52. Samasisulised sätted sisaldasid ka Brüsseli I määruses ja Brüsseli konventsioonis (Brüsseli I määruse art 36 ja art 45 (2), Brüsseli Konventsiooni art 29 ja art 34). Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 52 sisu on püsinud muutumatuna alates Brüsseli konventsioonist, sõnastus on veidi muutunud vaid tulenevalt täidetavaks tunnistamise menetluse kaotamisest Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusega³². Euroopa Kohtu praktikas on selgitatud, et Brüsseli I määruse artikkel 36 keelab tunnustamise või täitmisele pööramise

³¹ Loe lähemalt faktiliste asjaolude tuvastamise kontrollimise keelu kohta Brüsseli I (uuesti sõnastatud) konventsioonis P. Mankowski. Article 52 – P. Mankowski, U. Magnus (eds.). Brussels Ibis regulation, European Commentaries on Private International Law. Köln: Otto Schmidt 2016, Art 52, para 2-4 ja New Yorgi konventsioonis A. J. van den Berg. The New York Convention of 1958, Denventer, Boston: Kluwer law and Taxation Publishers, 1981, pp 269-273.

³² Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 52: „Ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsus ei kuulu ühelgi juhul taotluse saanud liikmesriigis sisulisele läbivaatamisele“; Brüsseli määruse art 36 ja art 45 (2), Brüsseli Konventsiooni art 29 ja art 34: „Mitte mingil juhul ei või kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu“.

taotluse saanud riigi kohtul muu hulgas kontrollida, kas selle riigi kohus, kus otsus on tehtud, on õigesti hinnanud faktilisi asjaolusid³³.

Välisriigi lahendi aluseks olevate faktiliste asjaolude tuvastamise kontrollimise keelu eesmärgi kindlakstegemisel Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruses saab eelkõige lähtuda Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse põhjendustest, asjakohasest Euroopa Kohtu praktikast ja õiguskirjandusest. Esiteks, faktiliste asjaolude tuvastamise kontrollimise keeld Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruses aitab kaasa eelkõige järgmiste Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse põhjendustest tulenevate eesmärkide saavutamisele:

- (a) Kohtuotsuste vaba liikumise tagamine (nagu tuleneb Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse põhjenduste p-st 1);
- (b) Vastastikuse usalduse kindlustamine õigusemõistmise suhtes Euroopa Liidu liikmesriikides (nagu tuleneb Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse põhjenduste p-st 26);
- (c) Piiriüleste kohtuvaidluste lahendamise muutmine kiiremaks ja odavamaks (nagu tuleneb Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse põhjenduste p-st 26).

Teiseks, Euroopa Kohus on teinud mitmeid lahendeid, mis selgitavad teises Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud kohtulahendi sisu kontrolli keelu eesmärki eesmärki. Seejuures on Euroopa Kohus korduvalt rõhutanud, et Brüsseli I määruse üheks põhieesmärgiks on tagada kohtuotsuste vaba liikumine, sätestades selleks lihtsa ja kiire täitmisele pööramise menetluse³⁴. Selle eesmärgi saavutamisele aitab kaasa, kui ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsused on teises liikmesriigis täidetavad, ilma et nende üle teostataks sisulist kontrolli. Kohtuasjas tähtsust omavate faktiliste asjaolude tuvastamine on tavapäraselt menetluse üks aeganõudvamaid etappe, kuivõrd nimetatud menetlusstaadiumis on igal menetlusosalisel aega

³³ vt EKo C-302/13, 23.10.2014, *flyLAL -Lithuanian Airlines AS, likvideerimisel, vs. Starptautiskā lidosta Rīga VAS ja Air Baltic Corporation AS*. Arvutivõrgus <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?sessionId=9ea7d0f130d59d03fc93b4b04dc2934a8086f584ed28.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OchiRe0?text=&docid=158845&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1096651> (09.04.2016) p 48.

³⁴ Vt nt vt EKo C-157/12, 26.09.2013, *Salzgitter Mannesmann Handel GmbH versus SC Laminorul SA*. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=142208&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1334344> (15.04.2016), p 28.

esitada tõendeid menetluses tähtsust omavate asjaolude kohta ning samuti võib vajalikuks osutuda faktiliste asjaolude kohta täiendavate tõendite kogumine kohtu poolt. Olukord, kus tunnustamise ja täitmise riigi kohtul on keelatud asjaolude tuvastamist kontrollida, muudab vaieldamatult Euroopa Liidu liikmesriigi otsuse täitmise lihtsamaks ja kiiremaks. Seega võib Euroopa Kohtu praktikale tuginedes väita, et asjaolude tuvastamise kontrolli keelu üheks peamiseks eesmärgiks saab pidada menetluse muutmist kiiremaks ja lihtsamaks ning sellise olukorra vältimist, kus menetlusosalistel tuleks ajamahukas asjaolude tuvastamise menetlusetapp välisriigi lahendi täitmisele pääramise riigis uuesti läbida.

Kolmandaks, kohtuasjas tähtsust omavate asjaolude tuvastamise kontrolli keelu eesmärgi osas on jõutud sarnasele seisukohale ka õiguskirjanduses. Saksa õigusteadlane P Mankowski on selgitanud, et vajadus teise liikmesriigi kohtuotsuse sisu kontrollimise keelu järele tulenes esialgu asjaolust, et mõnedes liikmesriikides, mh Prantsusmaal, oli lahendi sisuline kontroll lahendi täidetavaks tunnustamise menetluses lubatud³⁵. P. Mankowski selgitab, et välisriigi lahendi sisu kontrolli keelu üheks eesmärgiks on kohtulahendi täitmisega välisriigis kaasnevate kulutuste vähendamine³⁶. Suurbritannia õigusteadlane Jonathan Fitchen on sisu kontrollimise keelu üldisemaks eesmärgiks pidanud õiguskindluse ja otsuste vaba liikumise tagamist³⁷. Mõlema seisukohaga on põhjendatud nõustuda, kuna välisriigi lahendi sisu võimalikult piiratud kontroll tagab kohtulahendite kiire täitmisele pööramise ja selle läbi ka kohtulahendite vaba liikumise, mis omakorda vähendab välisriigi kohtulahendite täitmisele pööramisega kaasnevaid kulusid.

Eelnevast nähtub, et nii Brüsseli I (uuest sõnastatud) määruse preambula, Euroopa Kohtu lahendite kui ka õiguskirjanduse kohaselt võib faktide tuvastamise kontrolli keelu peamiseks eesmärgiks Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 52 puhul pidada lihtsa ja kiire menetluse tagamist. Lihtne ja kiire menetlus omakorda aitab kaasa kohtulahendite vabale liikumisele Euroopa Liidus, vähendab välisriigi lahendite täitmisega kaasnevaid kulusid ning tagab ühisturu tõhusa toimimise.

³⁵ P. Mankowski (2012), Art 36, para 4.

³⁶ P. Mankowski (2016), Art 52, para 1, para 3.

³⁷ J. Fitchen. The Recognition and Enforcement of Member State Judgements. Arts. 45-57 – A. Dickinson and E. Lein (eds). The Brussels I Regulation Recast, Oxford: Oxford University Press 2015, p 498.

Sarnaselt tsiviil- ja kaubandusasjadega kehtib Brüsseli II *bis* määruse artikli 26 kohaselt Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida otsuse teinud kohtu poolt asjaolude tuvastamist ka abielu ja vanemliku vastutuse kohtuasjades. Brüsseli II *bis* määruse eeskujuks oli Brüsseli II konventsioon³⁸. Ka Brüsseli II *bis* määruses sisalduva keelu kontrollida välisriigi kohtu poolt asjaolude tuvastamist eesmärgi kindlakstegemisel saab lähtuda Brüsseli II *bis* määruse preambulast, Euroopa Kohtu praktikast ja õiguskirjandusest. Brüsseli II *bis* määrusest tulenevat välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise riigi kohtule suunatud keeldu kontrollida välisriigikohtuasjas tähtsust omavaid asjaolusid, rõhutas Euroopa Kohus ka kohtuasjas *Bohez*³⁹, leides et tunnustamise ja täitmise riigi kohus ei või kontrollida, kas menetlusosaline on rikkunud välisriigi kohtu poolt kindlaksmääratud suhtlusõigust ning ei või selle põhjal otsustada, kas kohaldada tunnustamise ja täitmise riigis hoiatustrahvi, mis välisriigi lahendis oli ette nähtud suhtlusõiguse rikkumise korral. Seejuures tõi Euroopa Kohus *Bohez* kohtuasjas suhtlusõiguse rikkumisega seonduvate asjaolude kontrollimise keelu eesmärgidena välja vastastikuse usalduse põhimõtte järgimise⁴⁰ ning ühetaolise ja lihtsustatud välisriigi kohtulahendite täitemenetluse tagamise⁴¹.

Õiguskirjanduse kohaselt väljendati Brüsseli II konventsiooni läbirääkimistel mitmete delegatsioonide poolt kahtlust, kas abielu ja vanemliku vastutuse asjades on mõistlik keelata täidetavaks tunnistamise menetluses faktide kontrollimist, kuivõrd eriti just vanemliku vastutuse asjades võivad asjas tähtsust omavad asjaolud kiiresti muutuda⁴². Nii näiteks võivad kiiresti muutuda nii laste suhted vanematega kui ka vanemate majanduslik olukord. Siiski jäi täidetavaks tunnistamise menetluse kohtu keeld kontrollida otsuse teinud kohtu poolt asjaolude tuvastamist kehtima ka vanemliku vastutuse asjade tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetluses ning on sätestatud ka Brüsseli II *bis* määruses (art 26). Seega on ka vanemliku vastutuse kohtuasjades peetud oluliseks, et täidetavaks tunnistamise kohus ei saaks

³⁸ 28.05.1998 allkirjastasid toonased EL liikmesriigid Brüsseli II konventsiooni (Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements in Matrimonial Matters). Konventsioon ei jõustunud, kuna liikmesriigid ei ratifitseerinud seda.

³⁹ EKo C-4/14, 09.09.2015, *Christophe Bohez vs. Ingrid Wiertz*. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=167202&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1333732> (15.04.2016).

⁴⁰ EKo *Bohez*, p 44.

⁴¹ EKo *Bohez*, p 52.

⁴² McClean, D. Articles 26-32. Magnus, U. and Mankowski, P. (eds.). Brussels II bis Regulation. München: Sellier, European Law Publishers 2012., Art 26, para 4.

teostada kontrolli esialgse lahendi teinud kohtu üle ning isegi kui asjaolud on muutunud, ei saa seetõttu asja lahendust ümber hinnata kohus, mis ei olnud asja arutamiseks pädev ning otsustab vaid kohtuotsuse tunnustamise või täidetavaks tunnistamise üle.

Lisaks Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusele ja Brüsseli II *bis* määrusele sisaldub Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kas välisriigi kohus on asjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud ka muudes Euroopa Liidu määrustes, nimelt Euroopa pärimismääruses (art 41), Euroopa täitekorralduse määruses (art 21 lg 2), Euroopa maksekäsumenetluse määruses (art 22 lg 3), Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruses (art 22 lg 2) ja Ülalpidamiskohustuste määruses (art 42). Ka nende määruste puhul saab keelu, mille kohaselt ei või Eesti kohus kontrollida, kuidas välisriigi vahekohus on kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud tuvastanud, eesmärgiks pidada eelkõige kohtulahendite vaba liikumist Euroopa Liidus ning ühisturu toimimise tõhustamist.

Brüsseli I määruse artikliga 36 on analoogiliselt sõnastatud ka Lugano 2007 konventsiooni⁴³ artikkel 36. Lugano 2007 konventsiooni protokollist II tulenevalt tuleb Lugano 2007 konventsiooni sätteid tõlgendada ühetaoliselt Brüssel I määruse vastavate sätetega. Seega võib ka Lugano 2007 konventsioonis sätestatud keelu kontrollida faktiliste asjaolude tuvastamist eesmärgiks pidada eelkõige välisriigi lahendite tunnustamise ja täitmise menetluse kiiremaks ning lihtsamaks, mis omakorda tagab ühisturu võimalikult efektiivse toimimise läbi kohtuotsuste vaba liikumise.

Sarnaselt Euroopa Liidu õigusele ja Lugano 2007 konventsioonile on välisriigi kohtulahendis tuvastatud faktiliste asjaolude kontrollimise keeld sätestatud ka Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsiooni⁴⁴ artiklis 12, Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsiooni⁴⁵ artiklis 27 ja Haagi 2007 elatisekonventsiooni⁴⁶ artiklis 28. Seega sisaldub

⁴³ Tsiviil- ja kaubandusajade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon, ELT L 339, 21.12.2007, lk 3-41, (Lugano 2007 konventsioon). Lugano 2007 konventsioon asendab 16. septembril 1988. aastal Euroopa ühenduste liikmesriikide koos Islandi Vabariigi, Norra Kuningriigi ja Šveitsi Konföderatsiooniga allkirjastatud kohtualluvust ning kohtuotsuste täitmist tsiviil- ja kaubandusajades käsitlevat rahvusvahelist lepingut (Tsiviil- ja kaubandusajade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon, EÜT L 319, 25.11.1988, lk 9, (Lugano 1988. aasta konventsioon)).

⁴⁴ Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon - RT II 1996, 39, 147.

⁴⁵ Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon - RT II 2002, 20, 87. Viidatud konventsiooniga

Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kas välisriigi kohus on välisriigi lahendis kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud, lisaks Euroopa Liidu õigusele ka välisriigi kohtulahendite tunnustamist ja täitmist Eestis reguleerivates rahvusvahelistes konventsioonides. Haagi konventsioonide preambulates, kohtupraktikas ega õiguskirjanduses ei ole täpsemalt selgitatud Haagi konventsioonides sisalduva välisriigi lahendites tuvastatud asjaolude kontrollimise keelu eesmärki, ometi võib eeldada, et ka Haagi konventsioonide puhul oli sellise keelu eesmärgiks eelkõige muuta välisriigi lahendite tunnustamise ja täitmise menetlus kiiremaks ja lihtsamaks.

Lisaks Euroopa Liidu õigusele ja rahvusvahelistele konventsioonidele on Eesti kohtul keeld kontrollida välisriigi lahendi teinud kohtu poolt kohtuasjas tähtsust omavate asjaolude tuvastamist ka välisriigi lahendite tunnustamise ja täitmise menetluses Eesti sõlmitud kahe- ja kolmepoolsete õigusabilepingute alusel. Eesti-Vene õigusabilepingu⁴⁷ artiklis 56 on ammendavalt loetletud alused, mille esinemisel võib Eesti kohus keelduda Venemaa kohtuotsuse tunnustamisest või täitmisest ning muude kui Eesti-Vene õigusabilepingu artiklis 56 sätestatud asjaolude kontroll ei ole lubatud. Kuna õigusabileping ei sätesta otseselt Eesti kohtule keeldu kontrollida Venemaa kohtulahendite sisu, on Eesti kohtud Eesti-Vene õigusabilepingu alusel Venemaa kohtuotsuste tunnustamisel ja täitmisel viidanud TsMS § 623 lõike 1 teisele lausele, kohaldades seega küsimuses, mida õigusabileping ei reguleeri, Eesti riigisisest õigust⁴⁸. Sarnaselt Eesti-Vene õigusabilepingule loetlevad ka Eesti-Ukraina õigusabilepingu⁴⁹ artikkel 43 ja Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingu⁵⁰ artikkel 55 ammendavalt alused, mis võimaldavad Eesti kohtul välisriigi kohtulahendi tunnustamisest või täitmisest

liitumisel deklareeris Eesti, et tunnustab ja täidab Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu otsust konventsiooniga reguleeritud küsimustes Euroopa Liidu õiguse asjaomaste sätete kohaselt. Seega Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendite, mis puudutavad Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsiooniga reguleeritud küsimusi, tunnustamisel ja täitmisel Eestis tuleb lähtuda Euroopa Liidu õigusest.

⁴⁶ Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon. Arvutivõrgus: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f30b46bd-fcdd-4b33-8b08-5b06e4a09b88.0022.02/DOC_2&format=PDF (01.05.2016).

⁴⁷ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ja kriminaalasjades – RT II 1993, 16, 27.

⁴⁸ Vt nt Harju MKm 19.12.2013, 2-13-46767, p 5; Viru MKm 19.04.2007, 2-07-2510, p 8.

⁴⁹ Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades - RT II 1995, 13, 63.

⁵⁰ Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping - RT II 1993, 6, 5.

keelduda. Eesti-Poola õigusabilepingu⁵¹ artikkel 55 sätestab ammendavalt tingimused, mille esinemise korral tuleb Eesti kohtul Poola kohtu lahendit Eestis tunnustada ja täita ning mida võib Eesti kohus Poola kohtulahendi tunnustamise ja täitmise menetluses analüüsida. Kuigi ka ei Eesti-Ukraina õigusabileping, Eesti-Läti-Leedu õigusabileping ega ka Eesti-Poola õigusabileping ei sätesta otsesõnu Eesti kohtule keeldu kontrollida, kas välisriigi kohus on kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud, tuleneb see keeld TsMS § 623 lõike 1 teisest lausest, mille kohaldamine on võimalik, kuivõrd õigusabilepingutega ei ole välisriigi lahendi sisu kontrollimise keeldu reguleeritud. Samuti on Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kas Läti, Leedu, Poola, Venemaa ja Ukraina kohtud on Eestis tunnustamiseks või täitmiseks esitatud välisriigi lahendis kohtus tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud kooskõlas õigusabilepingute eesmärgiga suurendada koostööd õigussuhete alal Läti, Leedu, Poola, Venemaa ja Ukrainaga⁵².

Kui kohtulahend on tehtud riigis, mis ei kuulu Euroopa Liitu ning milles tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ei reguleeri rahvusvaheline leping, tuleneb Eesti kohtu keeld täidetavaks tunnustamise menetluses kontrollida lahendi teinud kohtu poolt tuvastatud asjaolusid TsMS § 623 lõike 1 teisest lausest. TsMS-i seletuskirjas ning Eesti kohtute praktikas ei ole selgitatud kohtuasjas tähtsust omavate asjaolude tuvastamise kontrolli keelu konkreetset eesmärki TsMS mõttes. Kuna aga tegemist on ühe tsiviilkohtumenetluse õiguse olulise normiga, mis sisaldub paljude riikide õiguskorras⁵³, võib eeldada, et nimetatud sätte

⁵¹ Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusbabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades - RT II 1999, 4, 22.

⁵² Selline eesmärk tuleneb nii Eesti-Vene õigusabilepingu, Eesti-Ukraina õigusabilepingu, Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingu kui ka Eesti-Poola õigusabilepingu preambulatest.

⁵³ Elukoige sisaldub Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kas välisriigi kohus on kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud rahvusvahelistes lepingutes, mis puudutavad välisriigi kohtulahendite tunnustamist ja täitmist. Välisriigi kohtulahendis välisriigi kohtu poolt tuvastatud keeldu tunnustatakse ka Euroopa riikide riigisisises õiguses, vt nt Saksamaa tsiviilkohtumenetluse seadustik (Zivilprozessordnung), art 723 lg 1, Zivilprozessordnung 12.09.1950. Arvutivõrgus: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> (28.04.2016); Prantsuse kassatsioonikohtu lahendid Cass. Civ. 1re 7 janvier 1964, *Munzer*. Arvutivõrgus: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000006963473&fastReqId=2063514060&fastPos=5> (01.05.2016) ja Cass. Civ. 1re 20 février 2007 *Cornelissen*. Arvutivõrgus: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000020107797&fastReqId=220514959&fastPos=1> (01.05.2016); aga ka nt Leedu tsiviilkohtumenetluse seaduse art 810 lg 4, Leedu Vabariigi tsiviilkohtumenetluse koodeks - Žin., 2002, No. 36-1340. Arvutivõrgus:

eesmärk Eesti õiguses ei erine analoogilise sätte eesmärgist rahvusvahelistes lepingutes ja väliriikide õiguskordades. Seega võib pidada ka TsMS-is sisalduva keelu kontrollida, kuidas välisriigi kohus on asjas tähtsust omavad asjaolud tuvastanud, eesmärgiks muuta välisriigi lahendite tunnustamine ja täitmisele pööramine Eestis kiiremaks ja lihtsamaks.

Vahekohtu lahendite puhul tuleneb välisriigi vahekohtu lahendi sisu kontrollimise keeld välisriigi vahekohtu lahendite täidetavaks tunnustamise menetluses New Yorgi konventsiooni artiklist 3 koosmõjus artiklitega 4-5. Nimelt sätestab New Yorgi konventsiooni artikli 3 esimene lause, et iga lepinguosaline riik tunnustab vahekohtu otsuseid kui kohustuslikke ja täidab neid kooskõlas protseduurireeglitega, mis kehtivad territooriumil, kus toetutakse sellele otsusele, vastavalt New Yorgi konventsioonis kehtestatud tingimustele. New Yorgi konventsiooni artikkel 4 loetleb vajalikud dokumendid, mille esitamise korral peab Eesti kohus välisriigi vahekohtu otsust tunnustama ja täitma ning artikkel 5 loetleb ammendavalt alused, mille esinemise korral võib Eesti kohus vahekohtu otsuse tunnustamisest ja täitmisest keelduda. Eelnevate artiklite koosmõjus võib järeldada, et sarnaselt Euroopa Liidu õigusaktide ning TsMS-i regulatsioonile võib kohus vahekohtu lahendi tunnustamisel ja täitmisel kontrollida vaid konventsioonis selgelt märgitud formaalsete nõuete täitmist ning tunnustamisest ja täitmisest keeldumise aluste puudumist. Muus osas on lahendi kontroll, sealhulgas asjaolude tuvastamise õiguspärasuse kontroll, keelatud.

Kuigi New Yorgi konventsioonis ei ole välisriigi vahekohtu lahendi sisulise kontrolli keeldu otsesõnu sätestatud, tunnustab sellise keelu olemasolu nii õigusteooria⁵⁴ kui ka kohtupraktika⁵⁵. Riigikohus on tsiviilasjas 3-2-1-163-05 tehtud otsuses selgitanud, et TsMS-is vahekohtu lahendi tunnustamist reguleeriva sätte mõttega ei ole kooskõlas see, kui Eesti Vabariigi kohus asub ümber vaatama asjaolusid, mis olid vahekohtus asja läbivaatamise ja

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=494747 (15.04.2016); samuti eksisteerib selline keeld Suurbritannia õiguses, vt Anton, A. E. *Private International Law*, London: Thomson/W. Green 2011, p 389.

⁵⁴ P. Nacimiento. Article V(1)(a). – H. Kronke *et al* (eds). *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*, Rijn: Kluwer Law International 2010, p 210; A. Redfern, M. Hunter. *Law and practice of international commercial arbitration*, London: Sweet & Maxwell 1991, p 461.

⁵⁵ Vt nt Šveitsi kõrgeima astme kohtu otsus 21.01.2014, nr 4A_250/2013. Arvutivõrgus: http://relevancy.bger.ch/php/aza/http/index.php?lang=fr&type=highlight_simple_query&page=1&from_date=&to_date=&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollection_aza=all&query_words=4A_250/2013&rank=1&azacir=aza&highlight_docid=aza%3A/21-01-2014-4A_250-2013&number_of_ranks=1 (15.04.2016), p 4.3.2.

otsuse tegemise eelduseks⁵⁶. Viidatud kohtuasjas leidis Riigikohus, et välisriigi vahekohtu lahendi sisu kontrollimise keelu põhimõttest tulenevalt ei ole Eesti kohtul lubatud kontrollida vahekohtu kokkuleppe olemasolu, kuivõrd kohus asuks sel moel analüüsima lepingu sisu, mille alusel on tehtud vahekohtu otsus⁵⁷.

Riigikohtu praktikas ei ole välisriigi vahekohtu poolt tuvastatud vahekohtuasjas tähtsust omavate asjaolude tuvastamise kontrollimise keelu eesmärki selgitatud, küll aga on sellise keelu eesmärki analüüsitud õiguskirjanduses. Hollandi õigusteadlane Albert Jan van den Berg on New Yorgi konventsiooni kommenteerides selgitanud, et kuna välisriigi vahekohtu lahendi tunnustamisest ja täitmisest ei saa keelduda, tuginedes argumendile, et lahendi teinud vahekohus on faktid valesti tuvastanud, ei ole välisriigi vahekohtu lahendi täidetavaks tunnustamise kohtul õigust kontrollida, kas vahekohus on faktid õigesti tuvastanud. Seejuures selgitab A. J. van den Berg, et New Yorgi konventsiooni kohaselt on täitmise riigi kohtuniku ülesanded limiteeritud ning kohus ei tohiks sekkuda vahekohtu vaidluse sisusse⁵⁸. Seega võib asjaolude tuvastamise kontrolli keelu eesmärgiks ka vahekohtu otsuste puhul lugeda olukorra vältimist, kus jõustunud lahendid on võimalik tunnustamise ja täitmise menetluses uuesti üle vaadata ning see toob menetlusosalistele kaasa täiendava ajakulu ning kohustuse sama kohtumenetlus mitmes riigis ja erinevates vaidluse lahendamise organites läbida.

Kokkuvõtlikult võib asuda seisukohale, et Eesti kohtule suunatud asjaolude tuvastamise kontrollimise keeld välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendi täidetavaks tunnustamise menetluses on sarnase tähenduse ja eesmärgiga nii Euroopa Liidus kui ka väljaspool Euroopa Liitu tehtud kohtulahendite ning samuti vahekohtu lahendite puhul. Seejuures on asjaolude tuvastamise kontrollimise keeld välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelu niivõrd oluline osa, et ka kohtuvaidlustes, kus asjaolud kiiresti muutuvad (näiteks vanemliku vastutuse asjad, mille tunnustamine ja täitmine toimub Brüsseli II konventsiooni alusel), saab lubada muutunud asjaoludele tuginedes kohtuotsust muuta vaid sellel kohtul, mis on esialgse otsuse teinud. Kui tunnustamise ja täitmise riigi kohtule antaks näiteks vanemliku vastutuse asjades õigus muutunud asjaolusid arvesse võtta, siis tekiks olukord, kus erinevates riikides võivad täidetavad olla erineva sisuga otsused – kui riigis, mille kohus tegi esialgse otsuse, on esialgne otsus ka täidetav, siis täitmise riigi kohus, võttes arvesse muutunud asjaolusid, saaks jätta

⁵⁶ RKTko 22.02.2006, 3-2-1-163-05, p 12

⁵⁷ RKTko 22.02.2006, 3-2-1-163-05, p 12

⁵⁸ vt A. J. van den Berg (1981), pp 269-270.

otsuse täidetavaks tunnistamata ning teha uue vastandliku otsuse. Selliselt tekiks menetlusosaliste jaoks õiguslikult keeruline olukord, kus nende õiguste ja kohustuste maht erineks erinevates riikides. Selline olukord läheks vastuollu nii Euroopa Liidu liikmesriikide kohtutevahelise vastastikuse usalduse põhimõttega kui ka eesmärgiga tagada kiire ja efektiivne menetlus. Olukorras, kus Eesti kohus hakkaks täidetavaks tunnistamise menetluses kontrollima välisriigi kohtu- või vahekohtu lahendis tuvastatud asjaolude õigsust, muutuks menetlus ebamõistlikult pikaks, kuivõrd selliselt tekiks menetluse pooltele võimalus ja vajadus uuesti tõendeid koguda ja esitada. Nii tekiks olukord, kus menetlusosalised saavad sisuliselt uue võimaluse oma väiteid tõendada. Asjaolude uus hindamine seaks kahtluse alla lahendi teinud kohtu asjatundlikkuse, kuivõrd asjaolusid kontrollima asudes peab tunnustamise ja täitmise riigi kohus võimalikuks, et otsuse teinud kohus on võinud asjaolude tuvastamisel vea teha. Selliselt tekiks ka võimalus, et enne lahendi täitmist hindavad asjaolude tuvastamise õiguspärasust kahe erineva riigi kõik kohtuastmed. Eelnevast tulenevalt võib asjaolude tuvastamise kontrollimise keelu peamiseks eesmärgiks pidada kohtulahendite vaba liikumise tagamist, mis saavutatakse läbi kiire menetluse ning sama kohtuasja mitmekordse sisulise läbivaatamise vältimise.

1.2. Erandid faktiliste asjaolude tuvastamise kontrollimise keelust

1.2.1. Lahendi ja varasema lahendi vastuolu kontrollimine

Nii Euroopa Liidu õigusaktides, rahvusvahelistes lepingutes kui ka TsMS-is on üheks välisriigi lahendi täidetavaks tunnistamisest keeldumise aluseks asjaolu, et lahend on vastuolus varasema Eestis täidetava lahendiga. Kontrollides, kas esineb varasem lahend, mis on tehtud samasisulises vaidluses, on täidetavaks tunnistamise menetluse kohtul paratamatult vaja kontrollida, millised asjaolud olid välisriigi kohtulahendi, mille tunnustamist või täitmist taotletakse, aluseks. Nimelt selleks, et kindlaks teha, mille üle menetlusosalised vaidlesid, on vaja välja selgitada kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud. Üldiselt välistab varasema täidetava lahendi olemasolu asja uue menetlemise, näiteks TsMS § 371 lõike 4 kohaselt ei võta kohus hagiavaldust menetlusse muu hulgas siis, kui on olemas jõustunud Eesti kohtu otsus või menetluse lõpetamise määrus, samuti Eestis tunnustamisele kuuluv välisriigi kohtu lahend või jõustunud lahend kohtueelses menetluses. Seega kontrollib Eesti kohus varasema lahendi olemasolu kontrollimise erandi puhul, kas välisriigi kohus on korrektselt tuvastanud, et

varasem samasisuline lahend samade poolte vahel puudus. Käesolevas alapeatükis käsitletakse nimetatud erandi ulatust võrdlevalt erinevate õigusaktide kontekstis, et teha hindlaks, millises ulatuses võib Eesti kohus varasema Eestis täidetava lahendi olemasolu kontrollides kalduda kõrvale keelust kontrollida, kas välisriigi kohus või vahekohus on asjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud.

Erandi, mis võimaldab kontrollida varasema samasisulise lahendi olemasolu, ulatuse kindlakstegemiseks on oluline arvestada selle erandi kehtestamise eesmärki. Asjaolude tuvastamise keelust erandite kehtestamise üldise eesmärgina võib näha tasakaalu tagamist välisriigi kohtu- ja vahekohtulahendite võimalikult kiire täitmise ning menetlusosaliste kaitseõiguse järgimise vahel⁵⁹. Euroopa Liidu õiguses väljendub see eesmärk muu hulgas Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse põhjenduste punktis 29, mille kohaselt taotluse saanud liikmesriigis muus liikmesriigis tehtud kohtuotsuse vahetu täitmine ilma täidetavaks tunnustamiseta ei tohiks seada ohtu kaitseõiguste järgimist. Et tagada tasakaal ühest küljest välisriigi lahendite võimalikult lihtsa ja kiire täitmise ja teisest küljest menetlusosaliste kaitseõiguse tagamise vahel tuleb Eesti kohtule suunatud keelu kontrollida, kuidas välisriigi kohus on kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud tuvastanud, ulatuse kindlakstegemisel analüüsida, millises ulatuses on selliste asjaolude kontrollimine menetlusosaliste kaitseõiguse tagamiseks vajalik, võimaldades samas välisriigi lahendeid võimalikult kiirelt täitmisele pöörata.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktide c ja d kohaselt keeldub Eesti kohus kohtuotsuse tunnustamisest huvitatud poole taotlusel muu hulgas juhul, kui kohtuotsus on vastuolus kohtuotsusega, mis on tehtud samade poolte vahel Eestis või kui kohtuotsus on vastuolus samal alusel ja samade poolte vahel esitatud hagi alusel teises liikmesriigis või kolmandas riigis tehtud varasema otsusega, kui varasem kohtuotsus vastab Eestis tunnustamiseks vajalikele tingimustele⁶⁰. Samade asjaolude kontrollimise õigus on Eesti kohtul ka Brüsseli II *bis* määruse (art 22, p c ja p d) kohaselt abieluasjades, Euroopa pärimismääruse (art 40 p c ja p d) kohaselt pärimisasjades ja ülalpidamiskohustuste määruse

⁵⁹ Eestikeelses erialakirjanduses on Maarja Torga pidanud välisriigi lahendite teatava kontrolli eesmärgiks just menetlusosaliste õiguste tagamist. Vt M. Torga (2015), lk 58.

⁶⁰ Loe lähemalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 45 lg 1 p-de c ja d kohta: J. Fitchen (2015), pp 464-473; S. Francq, P. Mankowski. Article 45 – P. Mankowski, U. Magnus (eds.). Brussels Ibis regulation, European Commentaries on Private International Law. Köln: Otto Schmidt 2016, Art 45, para 60-77.

(art 24, p c ja p d) alusel kohtuotsuste tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses, mis tehakse liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv. Eesti kohtul on seejuures lubatud kontrollida vaid neid asjaolusid, mille kontrollimine on paratamatult vajalik, et teha kindlaks, kas samadel asjaoludel esineb samade menetlusosaliste vahel varasem Eestis tunnustatav lahend või Eesti kohtu lahend.⁶¹

Seetõttu juhul, kui menetlusosaline tugineb asjaolule, et samasisuline kohtuasi Euroopa Liidu tsiviil- ja kaubandusasjas, pärimisasjas, abieluasjas või ülalpidamiskohustuse asjas on lahendatud Eesti kohtu poolt või on varasemalt lahendatud Eestis tunnustatava otsusega, peab Eesti kohus kontrollima:

- (a) Kas varasem lahend on Eestis tunnustatav;
- (b) Millised olid menetlusosalised varasemas / Eesti kohtu poolt tehtud lahendis. Õigusteoorias ollakse seisukohal, et kuigi tunnustamise ja täitmisele pööramise riigi kohus peab kontrollima, kas samad menetlusosalised osalesid varasemas menetluses ja menetluses, milles tehti Eestis täitmiseks esitatud lahend, ei ole nõutav, et pooled oleksid kõnealustes menetlustes osalenud samas rollis⁶²;
- (c) Millised olid varasema / Eesti kohtu poolt tehtud lahendi aluseks olevad asjaolud ning millised asjaolud olid menetluse aluseks, milles tehtud lahendi tunnustamist või täitmisele pööramist taotletakse;
- (d) Mille üle menetlusosalised vaidlesid – seda küsimust kontrollides saab Eesti kohus kindlaks teha kas varasemas menetluses lahendati samasisuline vaidlus.

Brüsseli II bis määrus lubab vanemliku vastutuse asjades (erinevalt abieluasjadest) Eesti kohtul kontrollida võrreldes välisriigi vanemliku vastutuse lahendiga, mille täitmist Eestis taotletakse, mitte varasemate, vaid hoopis hilisemate lahendite olemasolu samas vaidlusküsimuses (art 23 p e ja p f). Euroopa maksekäsumenetluse määrus (Art 22 lg 1), Euroopa täitekorralduse määrus (Art 21 lg 1), Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse

⁶¹ Euroopa Kohus on selgitanud, et erandit, mis võimaldab kontrollida tunnustamiseks või täitmiseks esitatud lahendi vastuolu varasema lahendiga, nagu ka teisi Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artiklis 45 loetletud erandeid tuleb tõlgendada kitsalt, kuna see kujutab endast takistust Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse ühe põhieesmärgi saavutamisel, mille kohaselt peab nimetatud määrus tagama kohtuotsuste vaba liikumise, sätestades selleks lihtsa ja kiire täitmisele pööramise menetluse. Vt nt EKO *Salzgitter Mannesmann Handel*, p 28.

⁶² Nt J. Fitchen (2015), p 471.

määrus (Art 22 lg 1) ja ülalpidamiskohustuste määrus (nende kohtulahendite osas, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv, Art 21 lg 2) võimaldavad Eesti kohtul sarnaselt näiteks Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusele kontrollida, kas samas vaidlusküsimuses on samade menetlusosaliste vahel tehtud varasem Eestis tunnustatav otsus, erinevalt näiteks Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusest ei võimalda need määrused aga kontrollida hilisema Eesti kohtu otsuse olemasolu.

Sarnaselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktidele c-d sätestavad Lugano 2007 konventsiooni artikli 34 punktid 3 ja 4, et välisriigi kohtulahendit ei tunnustata, kui välisriigi kohtulahend on vastuolus kohtulahendiga, mis on tehtud samu menetlusosalisi hõlmavas kohtuasjas selles riigis, kus tunnustamist taotletakse või kui välisriigi lahend on vastuolus varem sama hagi põhjal samu asjaosalisi hõlmavas asjas Lugano 2007 konventsiooniga seotud teises riigis või mõnes kolmandas riigis tehtud kohtuotsusega, kui varasem kohtuotsus vastab taotluse saanud riigis tunnustamiseks vajalikele tingimustele. Seega välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmise menetluses Lugano 2007 konventsiooni alusel võib Eesti kohus kontrollida Eesti kohtu lahendi või varasema Eestis täidetava kohtulahendi olemasoluga seoses samu asjaolusid, kui Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel.

Lisaks Euroopa Liidu õigusele ja Lugano 2007 konventsioonile on Eesti Kohtul lubatud kontrollida välisriigi lahendi vastuolu varasema tunnustatava lahendiga ka välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmise menetluses rahvusvaheliste lepingute alusel. Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsiooni artikli 5 punktide 3 ja 4 alusel saab Eesti kohus välisriigi lahendi tunnustamise või täitmise menetluses hinnata, kas välisriigi menetluse menetlusosalistel on Eesti ametiasutuses samas asjas menetlus, mis on algatatud varem ning kas esineb välisriigi menetluse osaliste kohta Eestis või muus riigis samas asjas tehtud varasem lahend, mis vastab Eestis tunnustamise nõuetele. Analoogilise kontrolli ulatuse sätestab Eesti kohtule Haagi 2007 elatisasjade konventsioon (art 22 p c ja p d). Seevastu Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsioon võimaldab Eesti kohtul kontrollida võrreldes lapse kaitse abinõudega, mille täitmist Eestis taotletakse, hilisemate lapse kaitse abinõude olemasolu⁶³. Varasema Eestis täitmisele kuuluva kohtulahendi olemasolu saab Eesti kohus

⁶³ Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsioon art 23 lg 2 p 3 kohaselt võib Eesti kohus välisriigi lapse kaitse abinõu tunnustamisest keelduda, kui abinõu on vastuolus hilisema abinõuga, mida rakendati lapse hariliku

kontrollida ka välisriigi kohtulahendi tunnustamise või täidetavaks tunnustamise menetluses vastavalt Eesti-Vene õigusabilepingule (art 56 p 2), Eesti-Ukraina õigusabilepingule (art 43 p 2), Eesti-Poola õigusabilepingule (art 55 p 4,5) ja Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingule (art 55 p 2). Seega võimaldavad kõik rahvusvahelised lepingud, mis välisriigi kohtulahendite täitmist Eestis reguleerivad, Eesti kohtul kontrollida, kas on olemas täitmiseks esitatud lahendiga samasisuline varasem (Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsiooni korral hilisem) lahend, mis reguleerib vaidlust samade menetlusosaliste vahel kui täitmiseks esitatud lahend.

Sarnaselt Euroopa Liidu määrustega ja rahvusvaheliste konventsioonidega sisaldub erand asjaolude kontrollimise keelust, mille kohaselt on võimalik kontrollida lahendi vastuolu varasema lahendiga, TsMS § 620 lõike 1 punktides 3-4. Nimetatud sätete kohaselt ei kuulu tsiviilasjas tehtud välisriigi kohtulahend Eestis tunnustamisele, kui lahend on vastuolus samade poolte vahel samas asjas Eestis tehtud varasema lahendiga või kui samade poolte vahel on samas asjas esitatud hagi Eesti kohtusse; lahend on vastuolus samade poolte vahel samas asjas Eestis varem tunnustatud või täidetud välisriigi kohtu lahendiga või kui lahend on vastuolus samade poolte vahel samas asjas välisriigis tehtud, kuid Eestis tunnustamata varasema lahendiga, eeldusel, et varasem välisriigi kohtulahend on Eestis tunnustatav või täidetav. Seega väljaspool Euroopa Liitu tehtud välisriigi lahendi tunnustamise või täitmise menetluses TsMS-i alusel on Eesti kohtul võimalik kontrollida:

- a) Kas samadel asjaoludel on esitatud hagi Eesti kohtusse;
- b) Kas on olemas varasem Eesti kohtu lahend või Eestis tunnustatav lahend samas küsimuses;
- c) Millised olid menetlusosalised varasemas menetluses ja menetluses, millest tehtud otsuse tunnustamist või täitmisele pööramist taotletakse;
- d) Millised olid varasema lahendi või hagi aluseks olevad asjaolud ning millistel asjaoludel tekkis vaidlus menetluses, milles tehtud välisriigi lahendi tunnustamist või täitmisele pööramist taotletakse;
- e) Mille üle menetlusosalised vaidlesid varasemas menetluses ning mille üle käis vaidlus menetluses, milles tehtud lahendi tunnustamist või täidetavaks tunnustamist taotletakse.

viibimiskoha riigis, kes ei ole konventsiooniosaline, ja hilisem abinõu vastab Eestis tunnustamisele esitatavale nõuetele.

Seega võib nii Euroopa Liidu kui ka teiste välisriikide kohtuotsuste osas asuda seisukohale, et Eesti kohtul on lubatud kontrollida, millistel asjaoludel kohtulahend põhines, et teha kindlaks, et samade poolte vahel puudub varasem samasisuline lahend.

1.2.2. Vahekohtukokkuleppe kehtivuse ja vahekohtu pädevuse kontrollimine

Ka välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetluses on teatud juhtudel Eesti kohtul võimalik kontrollida, kuidas välisriigi vahekohus on asjaolud tuvastanud. Välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamisest ja täidetavaks tunnustamisest keeldumise alused tulenevad New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõigetest 1 ja 2. Sarnaselt Euroopa Liidu liikmesriigi otsuse tunnustamise ja täitmisega tuleb ka vahekohtu otsuse tunnustamisel ja täitmisel erandeid tunnustamisest ja täitmisest keeldumiseks tõlgendada kitsalt⁶⁴. New Yorgi konventsioon ei sätesta võimalust keelduda otsuse tunnustamisest ja täitmisest juhul, kui samas kohtuasjas on varasemalt tehtud Eestis või muus riigis täidetav kohtuotsus. Õiguskirjanduses on selgitatud, et kuna tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alused on ammendavalt New Yorgi konventsiooni artiklis 5 loetletud, ei saa täiendavat alust ka tõlgendamise abil New Yorgi konventsioonist tuletada⁶⁵. Kehtiva vahekohtu kokkuleppe korral peaks olema üldjuhul välistatud, et samas asjas võiks olla olemas varasem kohtuotsus (nt Eestis TsMS § 371 lg 1 p 8 kohaselt ei võta kohus hagi menetlusse muu hulgas siis, kui pooled on sõlminud lepingu vaidluse andmiseks vahekohtu lahendada, välja arvatud juhul, kui hagi on vaidlustatud vahekohtukokkuleppe kehtivust). Seega, kontrollides et vahekohtu kokkuleppe kehtib, teeb Eesti kohus tegelikkuses kindlaks, et samas vaidluses ei olnud kohtul pädevust lahendit teha või menetlust alustada, kuna vaidlus allus vahekohtule.

Varasema lahendiga vastuolu kontrollimise asemel on vahekohtu lahendi tunnustamisest ja täidetavaks tunnustamisest võimalik New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktide a ja c

⁶⁴ Hollandi õigusteadlane A. J. van den Berg on New Yorgi konventsiooni kommenteerides leidnud, et New Yorgi konventsiooni artiklis V loetletud täitmisest keeldumise aluseid tuleb tõlgendada kitsalt. Samuti märkis A. J. van den Berg, et New Yorgi konventsiooni artikli V lõikes 1 loetletud keeldumise aluseid peab tõendama kostja ning nende esinemist tuleks aktsepteerida vaid väga äärmuslikel juhtudel juhtudel; kostjate vähetähtsatel alustel esitatud vastuväited ei tohiks olla lubatud. Ta selgitas ka, et New Yorgi konventsiooni artikli V lõiget 2 kohaldab kohus omal algatusel, kuid ka kohus peaks avaliku korra rikkumist tunnustama vaid äärmuslikel juhtudel, eristades seega riigisisest ja rahvusvahelist avalikku korda. Vt A. J. van den Berg (1981), pp 267-268.

⁶⁵ P. Nacimiento (2010), p 206.

kohaselt keelduda juhul, kui vahekohtukokkuleppe sõlminud pooled olid teovõimetud, kui vahekohtu kokkulepe ei ole kehtiv või kui konkreetne vahekohtus lahendatud vaidlusküsimus ei kuulunud tegelikult vahekohtus lahendamisele. New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti d kohaselt võib Eesti kohus välisriigi vahekohtu lahendi tunnustamisest keelduda ka siis, kui vahekohtuorgani koosseis või vahekohtumenetlus ei vastanud poolte kokkuleppele. Saksa õigusteadlane P. Nacimiento on selgitanud, et kuigi osade autorite hinnangul rikub asjaolude uus uurimine olukorras, kus vahekohus on teinud otsuse vahekohtu kokkuleppe kehtivuse osas, vahekohtu lahendi sisu kontrolli keeldu, on siiski asjaolude uurimine ka juhul, kui vahekohus on analüüsinud vahekohtu kokkuleppe kehtivust, vajalik ja lubatud⁶⁶. Sellise seisukohaga tuleks pigem nõustuda – arvestades, et usaldus õiglase lahenduse suhtes vahekohtumenetluses põhineb just asjaolul, et menetlusosalised on ise valinud vaidluse lahendamise vahekohtus, peaks tunnustamise ja täitmise riigi kohtul igal juhul olema õigus kontrollida vähemalt seda, kas menetlusosalised on kehtivalt vahekohtu kokkuleppe sõlminud. Kui tunnustamise ja täitmise riigi kohus ei saaks seejuures ise uuesti asjaolusid tuvastada, siis puuduks tal ka võimalus tegelikkuses kindlaks teha, kas ja kuidas menetlusosalised vahekohtumenetluses kokku leppisid.

Vahekohtu lahendite puhul on Eesti kohtul lubatud kontrollida vahekohtu kokkuleppe sõlmimise ja vaidlusega seonduvaid asjaolusid ulatuses, mis võimaldab kindlaks teha, kas vahekohtu kokkulepe on kehtiv ning kas vaidlus allus vahekohtule. Sellisteks asjaoludeks on:

- a) Kas menetlusosalised olid vahekohtukokkuleppe sõlmimise ajal teovõimelised (tulenevalt New Yorgi konventsiooni art 5 lg 1 p-st a);
- b) Kas vahekohtukokkulepe on kirjalik, st kas pooled on sellele kokkuleppele alla kirjutanud või kas see sisaldub kirjade või telegrammide vahetuses (tulenevalt New Yorgi konventsiooni art 2 lg-st 1 ja lg-st 2);
- c) Kas vahekohtukokkulepe on sõlmitud seoses menetlusosaliste vahelise kindla õigusliku suhtega (tulenevalt New Yorgi konventsiooni art 2 lg-st 1);
- d) Kas õiguslik suhe, mille osas menetlusosalised vahekohtukokkuleppe sõlmisid, puudutab sellist valdkonda, mida on võimalik lahendada vahekohtu korras (tulenevalt New Yorgi konventsiooni art 2 lg-st 1);

⁶⁶ P. Nacimiento (2010), p 223.

- e) Kas esineb muid asjaolusid, mis võivad vastavalt seadusele, mille alusel vahekohtukokkuleppe sõlmiti, tuua kaasa vahekohtukokkuleppe tühisuse (tulenevalt New Yorgi konventsiooni art 5 lg 1 p-st a);
- f) Kas menetlusosaliste vaidlusküsimus kuulus vahekohtu pädevusse, st millistel asjaoludel oli poolte vahel vaidlus ning kas sellistel asjaoludel tekkinud vaidlusi pidi lahendama vahekohus (tulenevalt New Yorgi konventsiooni art 5 lg 1 p-st c).

Ka sellise kontrolli puhul on kohtul võimalik iseseisvalt tuvastada, millised asjaolud seondusid vahekohtu kokkuleppe sõlmimisega ning millised on vaidluse aluseks olevad asjaolud. Tuvastades asjaolusid, mis on varasemalt kohtu või vahekohtu poolt tuvastatud (varasema lahendi olemasolu / vahekohtu kokkuleppe kehtivus ning vaidluse seotus vahekohtu kokkuleppega), teostab tunnustamise ja täitmise riigi kohus kontrolli selle üle, kas otsuse teinud vahekohus on asjaolud õigesti tuvastanud. Seega on tegemist erandiga asjaolude tuvastamise kontrollimise keelust.

1.2.3. Välisriigi kohtu- või vahekohtu asjas seisukohtade esitamise võimaluse kontrollimine

Erandina Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kas välisriigi kohus või vahekohus on kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud, on Eesti kohtul nii välisriigi kohtu kui ka vahekohtu tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses lubatud kontrollida, kas menetlusosalist teavitati menetluse alustamisest sellisel viisil, et tal oli võimalik menetluses oma seisukohti esitada või välisriigi lahendi peale apellatsioonkaebus esitada. Järgnevalt on analüüsitud, milliseid asjaolusid võib Eesti kohus kontrollida, tegemaks kindlaks, kas menetlusosaline kuulati välisriigi menetluses nõuetekohaselt ära. Käesoleva peatüki selline ülesehitus võimaldab teha kindlaks, kas erand välisriigi kohtu poolt tuvastatud asjaolude kontrollimise keelust, mis lubab Eesti kohtul kontrollida, kas menetlusosalised kuulati välisriigi menetluses nõuetekohaselt ära, on samasisuline Euroopa Liidu määrustes, rahvusvahelistes välisriigi kohtulahendite tunnustamist ja täitmist reguleerivates lepingutes, TsMS-is ja New Yorgi konventsioonis.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punkti b kohaselt peab Eesti kohus välisriigi kohtuotsuse täitmisest keelduma, kui kohtuotsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei

toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust, kui tal oli selleks võimalus. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus võimaldab Eesti kohtul seega kontrollida, kas võlgnikule teatati nõuetekohaselt tema vastu alustatud menetlusest. Jenardi Brüsseli konventsiooni seletuskirja kohaselt pidi kõnealune erand olema kasutatav vaid erandjuhtudel⁶⁷. Suurbritannia õigusteadlane Jonathan Fitchen on selgitanud, et tegelikkuses kujunes just sellest erandist Brüsseli konventsiooni kehtivusajal kõige sagedamini kasutatav alus tunnustamisest ja täitmisest keeldumiseks, mistõttu muudeti Brüsseli I määruse koostamisel sätte, mis võimaldab Eesti kohtul kontrollida, kas kostjat teavitati menetlusest nõuetekohaselt ning kas tal oli võimalus kohtulahendit vaidlustada, sõnastust kitsamaks, et tagada selle kasutamine vaid erandjuhtudel⁶⁸. Niisiis tuleb erandi piiride kindlakstegemisel lähtuda võimalikult kitsast tõlgendusest.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktiga b analoogilised sätted on ka Brüsseli II *bis* määruse artikli 22 punkt b ja artikli 23 punkt c, Euroopa pärimismääruse artikli 40 punkt b ja ülalpidamiskohustuste määruse artikli 24 punkt b (mis reguleerib nende kohtulahendite tunnustamist ja täitmisele pööramist, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, art 24 p b). Niisiis nii Euroopa Liidu tsiviil- ja kaubandusasjades, abielu ja vanemliku vastutuse asjades, pärimisasjades kui ka ülalpidamiskohustuse asjades (kui lahend on tehtud liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv) saab Eesti kohus välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmisele pööramise menetluses kontrollida:

- (a) kas välisriigi lahend tehti tagaselja;
- (b) kas võlgnikule toimetati kätte menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument;
- (c) kas seda tehti piisava aja jooksul;
- (d) kas seda tehti viisil, mis võimaldas võlgnikul end kaitsta;
- (e) kas võlgnikul oli võimalik kohtuotsus vaidlustada.

⁶⁷ P. Jenard. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters signed at Brussels, 27 September 1968. OJ C 59, 5.03.1979, Art 27 (2).

⁶⁸ J. Fitchen (2015), p 452.

Järgnevalt analüüsitakse, millisel viisil ning millise õiguse alusel saab Eesti kohus loetletud küsimusi kontrollida. Selliselt on võimalik kindlaks teha Eesti kohtule suunatud keelu kontrollida, kuidas Euroopa Liidu liikmesriigi kohus on menetluses tähtsust omavad asjaolud tuvastanud, ulatus.

Esiteks, Eesti kohus võib Euroopa Liidu määruste alusel välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses menetlusosaliste ärakuulamisega seonduvaid asjaolusid kontrollida vaid juhul, kui välisriigi kohtulahend on tehtud tagaselja. Seega, enne kui Eesti kohus võib asuda kindlaks tegema, kas menetlusosalist teavitati nõuetekohaselt teda puudutava menetluse alustamisest ning kas menetlusosalisel oli võimalus esitada apellatsioonkaebus, peab Eesti kohus kontrollima, kas välisriigi otsus tehti tagaselja, st kas puudutatud isik ei osalenud välisriigi menetluses. Selleks tuleb kontrollida, ega puudutatud isik ei esitanud välisriigi menetluses kirjalikke seisukohti ega osalenud kohtuistungil.

Teiseks, Eesti kohus saab kontrollida, kas puudutatud isikut oli üldse välisriigi menetlusest teavitatud. Põhjusel, et võlgnik ei olnud menetlusest teadlik, on välistatud Eestis näiteks välisriigi teatud menetluslike määruste⁶⁹ ning hagi tagamise määruste tunnustamine ja täitmisele pööramine, mis tehti ilma puudutatud isikut ära kuulamata⁷⁰. Et eelloetletud küsimusi kontrollida, on Eesti kohtul vaja hinnata menetlusosalisele menetlusest teatamisega seonduvaid asjaolusid ning nende põhjal anda hinnang, kas menetluse algatamist käsitleva dokumendi kättetoimetamine on toimunud sellisel viisil ja piisava aja jooksul, et võimaldada menetlusosalisel end kaitsta. J. Fitchen on selgitanud, et kontrollides dokumendi kättetoimetamise nõuetekohasust on tunnustamise ja täitmise riigi kohtul õigus iseseisvalt

⁶⁹ Selles osas selgitas P. Schlosser Brüsseli konventsiooni kommenteerides, et Brüsseli konventsiooni tunnustamise ja täitmise regulatsiooni alusel ei saa tunnustada ja täitmisele pöörata välisriigi kohtu määruseid, millega reguleeritakse välisriigi kohtuasja menetluslikku kulgu, sealhulgas eelkõige tõendite kogumist. Vt Schlosser, P. Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice, signed at Luxembourg, 9 October 1978. – OJ C 59, 5/3/1979, Chapter 5, para 187.

⁷⁰ Hagi tagamise määruste osas selgitas Euroopa Kohus kohtuasjas *Denilauler vs. Couchet*, et kohtulahendeid, millega kohus määrab hagi tagamise ilma puudutatud isikut ära kuulamata ning mis kuuluvad täitmisele enne, kui need puudutatud isikule kätte toimetatakse, ei saa Euroopa Liidus tunnustada ja täitmisele pöörata tsiviil- ja kaubandusajades tehtud otsuste tunnustamise ja täitmise režiimi alusel. Vt EKo C-125/79, 21.05.1980, *Bernard Denilauler versus SNC Couchet Frères*. – EKL 1980, lk 01553, p 18.

hinnata dokumentide kättetoimetamisega seonduvaid asjaolusid⁷¹, sellist seisukohta on kinnitanud ka Euroopa Kohus⁷². Sellisteks asjaoludeks võivad olla eelkõige:

- a) Kättetoimetamise aeg – st kas dokument toimetati menetlusosalisele kätte piisavalt vara, et ta saaks oma õigusi kaitsta;
- b) Kättetoimetamise viis – st, kas dokument anti menetlusosalisele üle isiklikult, kas see anti üle pereliikmele või tuttavale, kas dokument jäeti postkasti, sh millisele aadressile, või kas dokument toimetati kätte avalikult.

Seejuures on õigusteoorias selgitatud, et välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise riigi kohus ei tohiks lähtuda ei tunnustamise ja täitmise riigi menetlusõigusest ega ka välisriigi lahendi päritoluriigi menetlusõigusest, vaid peaks hindama välisriigi menetluses kättetoimetamise ja kaitseõigusega seonduvaid asjaolusid vastavalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktile b⁷³. Seega ei hinda Eesti kohus ühegi konkreetse õiguskorra kättetoimetamise reegleid, vaid teeb asjaolusid hinnates järelduse, kas menetlusosaline sai tegelikkuses menetlusest teada või oleks pidanud mõistlikult sellest teada saama ning kas pärast menetlusest teadasaamist oli menetlusosalisel mõistlikult palju aega oma seisukohtade hindamiseks. J. Fitchen on arvamisel, et otsustades, kas menetluse algatamisest teavitava dokumendi menetlusosalisele kättetoimetamine toimus nõuetekohasel viisil ja piisava aja jooksul, et võimaldada kaitse organiseerimine, tuvastab välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise riigi kohus faktilise asjaolu⁷⁴. Arvestades, et Eesti kohus ei tohi kohaldada ühegi riigi kättetoimetamist reguleerivaid õigusnorme ning sisuliselt hindab vaid seda, kas tegelikult oli menetlusosalisel mõistlik võimalus menetluses osaleda, võib selle seisukohaga pigem nõustuda.

Kolmandaks, kui menetlusosalist menetluse algatamisest nõuetekohaselt ei teavitatud, peab Eesti kohus veel täiendavalt kontrollima, kas puuduste tõttu menetluse algatamisest

⁷¹ J. Fitchen (2015), p 461.

⁷² Euroopa Kohus leidis, et tunnustamise ja täitmise riigi kohtule ei ole siduvad välisriigi lahendi teinud kohtu järeldused kättetoimetamise läbiviimise ja tõhususe kohta, isegi kui välisriigi kohtulahendis on neid käsitletud. Vt EKo C-228/81, 15.07.1982, *Pendy Plastic Products BV versus Pluspunkt Handelsgesellschaft mbH*. – EKL 1982, lk 02723, p 13.

⁷³ J. Fitchen (2015), p 461.

⁷⁴ J. Fitchen (2015), pp 461-463.

teavitamisel on menetlusosalise õigusi rikutud nii oluliselt, et ta ei ole sisuliselt saanud oma seisukohti esitada. Euroopa Kohus selgitas selles osas *ASML* kohtuasjas, et vorminõuete, millele kättetoimetamine või teatavakstegemine peab vastama, eiramine, mis ei kahjusta kaitseõigust, ei saa olla piisav selleks, et jätta välisriigi lahend tunnustamata ja täitmata⁷⁵. Sellest Euroopa Kohtu seisukohast lähtuvalt peab Eesti kohus igal juhul kontrollima, ega võlgnik ei loobunud teadlikult menetluses osalemisest ning ega ta ei osalenud menetluses, kuivõrd mõlemal nimetatud juhul on artikli 45 lõike 1 punkti b erandile tuginemine välistatud⁷⁶.

Õiguskirjanduses on täpsemalt kirjeldatud, milliseid asjaolusid saab Eesti kohus kontrollida, et teha kindlaks, kas puudutatud isik sai menetluses oma seisukohti esitada – nii on Suurbritannia õigusteadlane Adrian Briggs kohtulahendile *ASML* tuginedes selgitanud, et võimalust välisriigi kohtu menetluses osaleda tuleb tõlgendada nii, et menetlusosalisel oli võimalus välisriigi kohtu menetluses osaleda, kui tal oli piisav võimalus alustada menetlust, milles varasemas menetluses mitteosalenud kostja ei oleks olnud tunduvalt ebasoodsamas olukorras võrreldes kostjaga, kes eelnevas menetluses osales⁷⁷. Sisuliselt peab Eesti kohus seega kontrollima, kas kostja pidi olema menetlusest teadlik ning kas tal oli võimalik määrata end esindama advokaat ning enda määratud advokaati juhendada. Samuti peab Eesti kohus J. Fitcheni selgituste kohaselt kontrollima, kas ja millised võimalused andis välisriigi lahendi päritoluriigi menetlusõigus kostjale lahendi vaidlustamiseks⁷⁸.

Lisaks eelmainitud asjaoludele, võib Eesti Kohus Euroopa Liidus tehtud vanemliku vastutuse kohtuasja tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses kontrollida, kas välisriigi menetluses kuulati laps ära, kas lapse ärakuulamata jätmine rikub Eestis kehtivaid olulisi menetlusõiguse põhimõtteid ning kas lapse ärakuulamata jätmine võis olla põhjendatud asja kiireloomulisusega (Brüsseli II bis määruse art 23 p b). Seejuures on nii lapse ärakuulamise kui ka asja kiireloomulisuse kindlakstegemise näol tegemist faktide tuvastamisega.

⁷⁵ EKo C-283/05, 14.12.2006, *ASML Netherlands BV versus Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS)*. – EKL 2006, lk I-12041, p 47.

⁷⁶ Vt nt EKo C-420/07, 28.04.2009, *Meletis Apostolides versus David Charles Orams ja Linda Elizabeth Orams*. – EKL 2009, lk I-03571, p-d 77-79.

⁷⁷ A. Briggs, *The Conflict of Laws*, Third Edition, Oxford: Oxford University Press 2013, p 153.

⁷⁸ J. Fitchen (2015), p 457.

Teatud Euroopa Liidu määruste alusel puudub Eesti kohtul õigus kontrollida, kas menetlusosaline kuulati menetluses nõuetekohaselt ära. Nii välistavad menetluse alustamisest teavitava dokumendi kättetoimetamise ja apellatsiooni esitamise võimaluse kontrolli täielikult Euroopa maksekäsumenetluse määrus, Euroopa täitekorralduse määrus, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus ja ülalpidamiskohustuste määrus (nende kohtulahendite osas, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv). Loetletud määruste alusel Eestis tunnistamiseks ja täitmisele pööramiseks esitatud kohtulahendit saab Eesti kohus kontrollida vaid väga piiratud ulatuses, eelkõige osas, mis võimaldab kindlaks teha, kas samas vaidluses esineb samade menetlusosaliste vahel varasem Eestis tunnustatav kohtulahend.

Ka mitmed välislepingud annavad Eesti kohtule õiguse kontrollida, kas puudutatud isik kuulati välisriigi menetluses ära. Lugano 2007 konventsiooni artikli 34 lõige 2⁷⁹ on sõnastatud identselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktiga b. Kuna Lugano 2007 konventsiooni protokollist II tulenevalt tuleb Lugano 2007 konventsiooni sätteid tõlgendada ühetaoliselt Brüssel I määruse vastavate sätetega, siis ka Lugano 2007 konventsiooni alusel saab Eesti kohus kontrollida käesoleva peatüki esimeses osas seoses Euroopa Liidu määrustega käsitletud menetlusosalise ärakuulamisega seonduvaid asjaolusid. Analoogilisi asjaolusid saab Eesti kohus kontrollida ka Haagi 2007 elatisekonventsiooni artikli 22 punkti e järgi.

Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsioon ja Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsioon ei sätesta otsesõnu, nagu võiks Eesti kohus kontrollida, kas menetlusosaline kuulati välisriigi menetluses ära. Siiski võib ka nende Haagi konventsioonide alusel olla Eesti kohtul õigus kontrollida menetlusosalise ärakuulamisega seonduvaid asjaolusid, kui välisriigi lahendi mittenõuetekohase kättetoimetamise tõttu puudutatud isikule või vaidlustamisõiguse tagamata jätmise tõttu oleks välisriigi kohtulahendi täitmine Eestis vastuolus Eesti avaliku korraga (Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsiooni art 5 p 1, Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsiooni art 23 lg 2 p d).

⁷⁹ Lugano 2007 konventsiooni art 34 lg 2 kohaselt ei tunnustata Eestis välisriigi kohtulahendit, kui kohtulahend on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus.

Sarnaselt Euroopa Liidu õigusele, Lugano 2007 konventsioonile ja Haagi 2007 elatisekonventsioonile võimaldavad ka Eesti sõlmitud õigusabilepingud Eesti kohtul kontrollida, kas välisriigi kohus on välisriigi menetluse algatamisest teavitava dokumendi menetlusosalisele nõuetekohaselt kätte toimetanud (nt Eesti-Vene õigusabilepingu art 56 p 1). Riigikohus on Eesti-Vene õigusabilepingu artikli 56 punkti 1 tõlgendamist käsitlenud kohtuasjas 3-2-1-141-10. Selles kohtuasjas keeldus Riigikohus Venemaa kohtulahendi tunnustamisest ja selle täidetavaks tunnustamisest, kuna puudutatud isik ei osalenud välisriigi kohtumenetluses selle tõttu, et talle ei olnud õigel ajal ja nõuetekohaselt kätte toimetatud kohtukutset, ning ta oli tagaselja tehtud otsuse vaidlustanud⁸⁰.

Kui välisriigi lahendi tunnustamist ja täitmisele pööramist ei reguleeri Euroopa Liidu õigus ega välislepingud, siis ka TsMS-is on kehtestatud Eesti kohtule võimalus kontrollida, kas menetlusosalistel oli piisav võimalus menetluses osaleda ning end kaitsta. Eesti kohus keeldub vastavalt TsMS § 620 lõike 1 punktile 2 välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest, kui kostja või muu võlgnik ei ole saanud oma õigusi mõistlikult kaitsta, eelkõige kui ta ei saanud kohtukutset või muud menetlust algatavat dokumenti kätte õigel ajal ja nõuetekohasel viisil, välja arvatud juhul, kui tal oli mõistlik võimalus kohtulahend vaidlustada ja ta seda ettenähtud tähtaja jooksul ei teinud. TsMS § 620 lõige 1 punkt 2 on sõnastatud sarnaselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 45 lõike 1 punktile b. Siiski on TsMS-i § 620 lõige 1 punkt b mõnevõrra laiem kui Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punkt b, võimaldades Eesti kohtul kontrollida, kas isegi kui menetluse algatamisest teavitava dokumendi kättetoimetamine oli nõuetekohane, võis esineda mõni muu põhjus, mille tulemusel ei saanud menetlusosaline oma õigusi mõistlikult kaitsta, näiteks kas menetluses kehtestatud tähtajad võimaldasid puudutatud isikul oma seisukohti esitada, kas menetlus toimus puudutatud isikule arusaadavas keeles või kas talle võimaldati tõlgi abi, kas menetlusosaline sai menetluses osaleda ise või esindaja kaudu.

Välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise menetluses võib Eesti kohus vastavalt New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktile b otsuse tunnustamisest ja täitmisest kostja taotlusel keelduda, kui kostja tõendab, et poolele, kelle kahjuks otsus on tehtud, ei teatatud nõuetekohaselt vahekohtuniku nimetamisest või vahekohtu protseduurist või ei olnud mingil muul põhjusel võimalik oma kaebusi esitada. D. Otto on selgitanud, et just sel põhjusel ei ole

⁸⁰ RKTkm 3-2-1-141-10, 11.01.2011, p 12.

New Yorgi konventsiooni liikmesriikide kohtute üldlevinud arvamuse kohaselt New Yorgi konventsiooni alusel täidetavad välisriigi vahekohtu hagi tagamise lahendid.⁸¹ Menetlusosaliste menetlusõigusi kaitsev säte on New Yorgi konventsioonis sõnastatud laiemalt kui Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruses. Samas on lubatava kontrolli ulatus võrreldav kontrolliga, mis on lubatud TsMS-i alusel. USA õigusteadlane A. Armer, Tšiili õigusteadlane A. Jana ja Hollandi õigusteadlane J. K. Kranenberg on arvamisel, et nn õiglase menetluse erandile tuginemine ehk menetlusosalise väide, et tal ei olnud piisavat võimalust oma kaebusi esitada, on üks sagedasemaid argumente välisriigi vahekohtu lahendite täitmise vältimiseks, kuid vaatamata argumendi sagedasele esitamisele on harvad juhud, kus kohus on sellele tuginedes otsuse täitmisest keeldunud⁸². Sellest võib järeldada, et ka New Yorgi konventsiooni alusel peab Eesti kohus eelkõige hindama tegelikku olukorda, st, kas kostja teavitamine vahekohtumenetlusest ja vahekohtunike määramisest ning muud menetlusreeglid olid piisavad, et tegelikkuses tagada kostja menetlusõiguste kaitse.

Kokkuvõtlikult võib Eesti kohus üldjuhul nii Euroopa Liidus (väljaarvatud teatud määruste alusel), väljaspool Euroopa Liitu kui ka välisriigi vahekohtu poolt tehtud lahendite puhul tuvastada ise asjaolusid, et teha kindlaks, kas menetlusosalised on välisriigi menetluses nõuetekohaselt ära kuulatud. Sellisteks asjaoludeks on eelkõige, kas, millal ja millisel viisil sai menetlusosaline menetluse algatamisest teada, kas menetlusosalisele teavitati menetlusest piisava ajavaruga, et tal oleks reaalne võimalus menetluses oma seisukohad esitada ning kas menetlusosalisel oli tegelik võimalus esitada apellatsioonkaebus, mille tulemusel oleks olnud võimalik alama astme kohtu otsuse muutmise või tühistamine. TsMS ning New Yorgi konventsioon võimaldavad Eesti kohtul lisaks kontrollida täiendavate asjaolude olemasolu, mille tõttu ei saanud puudutatud isik menetluses oma õigusi kaitsta.

⁸¹ D. Otto. Article IV. – H. Kronke *et al* (eds). Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention, Rijn: Kluwer Law International 2010, p 157.

⁸² A. Armer, A. Jana, J. K. Kranenberg. Article V(1)(b). – H. Kronke *et al* (eds). Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention, Rijn: Kluwer Law International 2010, p 233.

1.2.4. Kohtuotsuse täidetavuse kohta välja antud tunnistuses esitatud faktiliste asjaolude kontrollimine

Kuigi kohtu- ja vahekohtu lahendis tuvastatud asjaolud on Eesti kohtule lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses siduvad, ei pruugi siduvad olla sellised asjaolud, mis kohus või vahekohus on välja toonud muudes koos kohtuotsusega tunnustamise ja täitmise riigi kohtule edastatud dokumentides. Sellistes tõendites esitatakse järgnevaid asjaolusid⁸³:

- a) Lahendi teinud kohus ja selle kontaktandmed;
- b) Liikmesriik, milles lahend tehti;
- c) Menetlusosaliste isiku- ja kontaktandmed;
- d) Kohtulahendi kuupäev ja registreerimisnumber;
- e) Kas kohtulahend on tehtud tagaselja;
- f) Juhul, kui otsus on tehtud tagaselja, menetluse algatamist käsitleva dokumendi kostjale kättetoimetamise kuupäev;
- g) Kas ja millises osas on kohtuotsus päritoluriigis tingimusteta täitmisele pööratav;
- h) Kas ja millis(t)es keel(t)es on kohtuotsus kostja(te)le kätte toimetatud;
- i) Kohtuotsuse resolutsioon;
- j) Kas menetlusosalised on solidaarvõlgnikud;
- k) Kostjalt väljamõistetud summa suurus ja maksetähtajad;
- l) Intressi suurus ja määr;
- m) Kes ning millises ulatuses peab kohtulahendi järgi kandma menetluskulud.

Üheks selliseks dokumendiks on Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 53 kohaselt väljaantav tunnistus. Tunnustusi ja tõendeid tunnustamiseks ja täitmiseks esitatud lahendi täidetavuse osas lahendi teinud liikmesriigis antakse välja ka mitmete teiste Euroopa Liidu määruste alusel⁸⁴. Samuti tuleb tõend lahendi täidetavuse kohta lahendi teinud riigis esitada välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses Lugano 2007 konventsiooni alusel (vt Lugano 2007 konventsiooni art 53-54). Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingu, Eesti-Vene õigusabilepingu ning Eesti-Ukraina õigusabilepingu alusel saab Eestis täita vaid jõustunud otsuseid, seetõttu tuleb vastavalt õigusabilepingule esitada täidetavaks tunnustamise

⁸³ Vt nt Brüsseli (uuesti sõnastatud) määruse artikli 53 kohaselt väljaantav tunnistus.

⁸⁴ Nt Brüsseli II bis määruse art 39, Euroopa pärimismääruse art 46 lg 3 p b, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse art 20 lg 2, ülalpidamiskohustuste määruse art 20 lg 1 p b ja art 28 lg 1 p b.

menetluses Eesti kohtule tõend välisriigi lahendi jõustumise kohta, kui jõustumine ei nähtu kohtulahendist (Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingu art 51 p 1, Eesti-Vene õigusabilepingu art 52 p 1, Eesti-Ukraina õigusabilepingu art 41 lg 4 p 1). Eesti-Poola õigusabilepingu kohaselt on Poola kohtulahendite, mida tunnustatakse ja täidetakse Eestis õigusabilepingu alusel, Eestis täitmise eelduseks, et lahend on Poolas jõustunud ja tuleb täita, välja arvatud elatisrahaasjades, milles saab Eestis täita ka jõustumata Poola lahendeid, kui need on Poolas täidetavad (Eesti-Poola õigusabilepingu art 55 p 1). Seetõttu tuleb taotluse esitamisel Poola lahendi Eestis täidetavaks tunnistada esitada Eesti kohtule ka kinnitus, et otsus on jõustunud ja täidetav, elatisasjades tehtud jõustumata otsuse korral tuleb täidetavuse kinnitus lisada juhul, kui see ei järeldu otsusest endast (Eesti-Poola õigusabilepingu art 56 lg 2 p 1).

Erinevate õigusaktide alusel väljaantavate tunnistuste osas, mis koos välisriigi lahendiga Eesti kohtule esitatakse, ei ole õigusaktides üldjuhul märgitud, kas ka nende tunnistuste osas kehtib Eesti kohtule keeld kontrollida, kas välisriigi kohus või tunnistuse välja andnud ametiasutus on tunnistuses esitatud asjaolud õigesti tuvastanud. Et teha kindlaks, kas ja milliste välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses väljaantavatele tunnistuste osas kehtib Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kas välisriigi kohus on kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud, on järgnevalt analüüsitud erinevate õigusaktide alusel välisriigi lahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetluses väljaantavate tunnistuste sisu ja eesmärki.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus kehtestab kohtulahendi sisulise kontrollimise keelu, kuid selles määruuses ei ole sõnaselgelt märgitud, kas välisriigi kohtulahendi täitmisest keeldumise menetluses on täitmise riigi kohtu jaoks siduvad ka täidetava lahendi teinud kohtu poolt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 53 kohaselt välja antud tunnistuses märgitud asjaolud. Kuigi Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel välja antud tunnistuses esitatud asjaolude siduvust ei ole Euroopa Kohus analüüsinud, on Euroopa Kohus kohtuasjas *Trade Agency*⁸⁵ käsitlenud Brüsseli I määruse artikkel 54 kohaselt välja antud tunnistuses tuvastatud asjaolude siduvuse küsimust teise liikmesriigi kohtu jaoks. Brüsseli I määruse artikkel 54 kohane tunnistus on võrreldav Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 53 kohaselt väljaantava tunnistusega – mõlema eesmärgiks on tõendada kohtuotsuse täidetavust riigis,

⁸⁵ EKo C-619/10, 06.09.2012, *Trade Agency Ltd vs. Seramico Investments Ltd*. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=126427&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1334574> (15.04.2016).

mille kohus otsuse tegi. *Trade Agency* kohtuasjas selgitas Euroopa Kohus, nõustudes kohtujuristi arvamusega, et täitmise riigi kohtul on teise liikmesriigi otsuse täidetavaks tunnustamise menetluses õigus kontrollida täidetavuse kohta väljastatud tunnistuses esitatud asjaolusid. Euroopa Kohus tugines otsuse põhjendamisel eelkõige kolmele argumendile:

- (a) Mitte ükski Brüssel I määruse säte ei keela sõnaselgelt selle liikmesriigi kohtul, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, kontrollida tunnistuses sisalduvate faktiliste asjaolude paikapidavust, kuna selle määruse artikkel 36 ja artikli 45 lõige 2 keelavad sisuliselt kontrollida vaid päritoluliikmesriigi kohtuotsust⁸⁶;
- (b) Kuna tunnistuse väljastanud kohus või selleks pädev ametiasutus ei pruugi tingimata kattuda kohtuga, kes tegi otsuse, mille täitmist taotletakse, saavad tunnistuses esitatud asjaolud olla vaid puhtalt informatiivset laadi, millel on pelk teavitav väärtus⁸⁷;
- (c) Tunnistuse nõudmine ei ole kohustuslik, sest kui seda ei esitata, võib selle liikmesriigi täitmismääruse andmiseks pädev kohus, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, vastavalt Brüsseli I määruse artiklile 55 tunnustada võrdväärseid dokumente või kui ta leiab, et tal on piisavalt teavet, selle esitamise nõudmisest loobuda⁸⁸.

Eelnevast lähtudes kinnitas kohus, et liikmesriigi kohtul on õigus kontrollida kõnealuses tunnistuses märgitud asjaolude paikapidavust. Muu hulgas on tunnustamise ja täitmise riigi kohtul *Trade Agency* kohtuasjast tulenevalt õigus teha kindlaks, kas tagaseljaotsus oli kostjale nõuetekohaselt kätte toimetatud. Euroopa Kohtu seisukohast lähtuvalt on lubatud Brüsseli I määruse artikkel 54 kohaselt välja antud tunnistuses kirjeldatud asjaolude tõele vastavuse kontroll, eelkõige on välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses olulised järgmised Brüsseli I määruse artikli 54 kohases tunnistuses märgitud asjaolud:

- a) Kas menetluse algatamisest on menetlusosalisi nõuetekohaselt teavitatud. Selle asjaolu kontrollimine on oluline, sest kui menetlusosalist ei ole välisriigi menetluse algatamisest nõuetekohaselt teavitatud ning kohtulahend on tehtud tagaselja, võib välisriigi lahendi tunnustamine ja täitmine olla vastuolus Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktiga b;

⁸⁶ EKo *Trade Agency*, p 35.

⁸⁷ EKo *Trade Agency*, p 36.

⁸⁸ EKo *Trade Agency*, p 36.

- b) Kas otsus on päritoluriigis täidetav. Selle asjaolu kontrollimine on oluline, kuna vastavalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artiklile 39 on Eestis täidetav vaid selline teise Euroopa Liidu riigi kohtulahend, mis on täidetav liikmesriigis, kus see tehti.

Euroopa Kohus käsitles *Trade Agency* kohtuasjas just menetlusosaliste nõuetekohase teavitamisega seonduvat küsimust, kuid ei analüüsinud seda, kas välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise riigi kohus võib asuda kontrollima ka seda, kas välisriigi lahend on päritoluriigis täidetav. Kuivõrd kohtulahendi täidetavuse küsimus on eelkõige menetlusõiguslik, mitte ei sõltu tuvastatud asjaoludega, on küsimust, kas Eesti kohus saab välisriigi kohtulahendite täidetavust käsitletud käesoleva magistritöö peatükis 2.2.2, milles on analüüsitud küsimust, kas erandina eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus menetlusõigust kohaldas, võib Eesti kohus kontrollida, kas välisriigi kohtu või vahekohtu lahend on päritoluriigis täidetav.

Suurbritannia õigusteadlane Jonathan Fitchen on arvamusel, et kohtu õigus kontrollida tüüpvormis esitatud andmeid on jätkuvalt olemas ka Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel välja antud tüüpvormi osas. Fitchen leiab, et kuigi erinevalt Brüsseli I määrusest on Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel tüüpvormi kasutamine kohustuslik ning uue tüüpvormi sisu on varasemaga võrreldes tunduvalt detailsem, siis tuleb endiselt lähtuda asjaolust, et tüüpvormi osas ei sätesta ka Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus kohtule keeldu kontrollida Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 53 kohase tüüpvormi sisu⁸⁹. See tähendab, et endiselt võib Eesti kohus kontrollida näiteks, kas menetlusosalisele on menetluse algatamisest teavitav dokument nõuetekohaselt kätte toimetatud. Käesolevas magistritöös on põhjendatud jõuda samale seisukohale. Arvestades, et välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnustamise nõudest on Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusega loobutud, ei ole täitmismenetluse esimeses etapis enam võimalik kontrollida, kas kostjale oli piisavalt tagatud tema kaitseõigus ning sellise kontrolli saab kohus läbi viia alles juhul, kui võlgnik taotleb täitmisest keeldumist. Täitmisest keeldumise taotluse esitamine ei saaks olla tulemuslik, kui sellise taotluse läbivaatamisel ei saaks Eesti kohus kontrollida, kas esineb mõni välisriigi kohtulahendi täitmisest keeldumise alus, muu hulgas kas kostjale oli välisriigi menetluses piisavalt tagatud tema kaitseõigus. Tuleb arvestada, et Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse

⁸⁹ J. Fitchen (2015), p 456.

artikli 53 alusel väljaantava tunnistuse näol ei ole tegemist kohtulahendiga, muu hulgas ei pea tunnistusele alla kirjutama kohtunik ning kostjat ei kuulata enne sellise tunnistuse andmist ära. Et kindlustada, et kostjale on tagatud kaitseõigus ka Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel kohtulahendite täitmisel, on põhjendatud endiselt lähtuda Euroopa Kohtu seisukohast *Trade Agency* kohtuasjas, et kostja kaitseõiguse tagamiseks on vajalik anda Eesti kohtule õigus kontrollida Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 53 kohases tunnistuses esitatud asjaolude õigsust. Seega on Eesti kohtul õigus kontrollida, kas Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 53 kohases tunnistuses on kohtuasja täidetavuse otsustamisel tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastatud.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 53 kohase tunnistusega analoogilise sisuga tunnistusi antakse välja ka Lugano 2007 konventsiooni artikli 54 alusel. Kuivõrd Lugano 2007 konventsiooni artikli 54 kohane tunnistus välisriigi lahendi täidetavus kohta on identne Brüsseli I määruse artikli 54 kohase tunnistusega, on põhjendatud leida, et ka Lugano 2007 konventsiooni artikli 54 kohane tunnistus on informatiivset laadi dokument, milles esitatud faktiliste asjaolude tõelevastavust võib Eesti kohus välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnustamise menetluses kontrollida. Ka Brüsseli II bis määruse artikli 39 kohane tunnistus, Euroopa pärimismääruse artikli 46 lõike 3 punkti b kohane tunnistus, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse artikli 20 lõike 2 kohane tunnistus ja ülalpidamiskohustuste määruse artikli 20 lõike 1 punktis b ja artikli 28 lõike 1 punktis b viidatud tunnistus on sisult ja eesmärgilt võrreldavad Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 53 kohase tunnistusega, mistõttu tuleks pigem asuda seisukohale, et ka neis tunnistustes esitatud faktiliste asjaolude tõesust võib Eesti kohus välisriigi lahendi tunnustamise või täidetavaks tunnustamise menetluses analüüsida. Siiski antakse mitmete Euroopa Liidu määruste alusel välisriigi kohtulahendite tunnustamise ja täitmise menetlustes välja ka selliseid tunnistusi, millele kohaldub lahendi teinud kohtu poolt tuvastatud faktiliste asjaolude kontrollimise keeld. Nii näiteks kui Euroopa Liidu kohtulahend on kinnitatud Euroopa täitekorraldusena, siis Euroopa täitekorralduse määruse artikli 21 lõige 2 keelab sõnaselgelt Eesti kohtul lisaks välisriigi kohtuotsusele ka välisriigi täitekorraldusena kinnitamise sisulise kontrolli, sealhulgas kontrolli, kas Euroopa täitekorralduses on täitekorralduse andnud kohus asjas tähtsust omavad faktilised asjaolud õigesti tuvastanud. Asjaolud, mis on märgitud Euroopa täitekorralduse kinnituses on analoogilised asjaoludega, mis on märgitud Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel välja antavas täidetavuse tunnistuses, sisaldades muu hulgas informatsiooni nõude suuruse ja täidetavuse kohta ning kohtudokumentide

kättetoimetamise kohta menetlusosalistele. Sarnaselt Euroopa täiekorraldusele ei või Eesti kohus kontrollida ka Euroopa maksekäsus tuvastatud asjaolusid (Euroopa maksekäsumenetluse määruse art 22 lg 3). Euroopa täiekorralduse ja Euroopa maksekäsu sisulise kontrolli keeld on põhjendatud eelkõige seetõttu, et Euroopa täiekorralduse ning Euroopa maksekäsu näol on tegemist täitedokumentidega ning nende vaidlustamise õigus on antud menetlusosalistele vaid kohtus, mis nimetatud täitedokumendid välja andis.

Seoses Eesti sõlmitud õigusabilepingutega tuleb samuti analüüsida, kas nende (Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingu art 51 p 1, Eesti-Vene õigusabilepingu art 52 p 1, Eesti-Ukraina õigusabilepingu art 41 lg 4 p 1, Eesti-Poola õigusabilepingu art 56 lg 2 p 1) alusel väljaantavad tunnistused on pelgalt informatiivset laadi või kehtib ka nende osas Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kuidas välisriigi kohus on kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud tuvastanud. Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingu, Eesti-Vene õigusabilepingu ning Eesti-Ukraina õigusabilepingu kohaselt tuleb välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmise menetluses kinnitus välisriigi lahendi jõustumise kohta esitada vaid juhul, kui see ei tulene otsusest endast, samuti Eesti-Poola õigusabilepingu kohaselt tuleb elatisasjades tehtud jõustumata otsuse korral täidetavuse kinnitus lisada juhul, kui see ei järeldu otsusest endast. Seega küsimus kinnituses esitatud asjaolude kontrollimisest saab tõusetuda vaid juhul, kui välisriigi kohus on viidatud tunnistuse välja andnud. Õigusabilepingutes viidatud tunnistus sarnaneb olemuselt Euroopa Liidu määruste kohaselt väljaantavate tunnistustega välisriigi lahendite täidetavuse kohta. Seetõttu tuleks ka Õigusabilepingute alusel välja antud tunnistuste osas pigem asuda seisukohale, et Eesti kohtul on õigus kontrollida, kas õigusabilepingu kohaselt välja antud tunnistuses välisriigi lahendi jõustumise / täidetavuse kohta on välisriigi kohus asjas tähtsust omavad faktilised asjaolud õigesti esitanud. Olemuselt sarnased on ka Haagi konventsioonide alusel väljaantavad tunnistused (nt Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsiooni art 17 p 2 kohane tunnistus), millest võib järeldada, et üldjuhul võib Eesti kohus kontrollida rahvusvaheliste lepingute, mis reguleerivad välisriigi lahendite tunnustamist ja täitmist, alusel välja antud tunnistustes välisriigi lahendite täidetavuse või jõustumise kohta tuvastatud asjaolude õigsust.

Välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamisel ja täitmisel New Yorgi konventsiooni alusel ei ole täidetavaks tunnustamise avalduse esitanud poolel kohustust esitada Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 53 kohase tunnistusega võrreldavat tunnistust. Kui aga menetlusosaline, kelle suhtes otsuse täidetavaks tunnustamist taotletakse, vaidleb täidetavaks

tunnistamisele vastu tuginedes New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktile e (otsus ei ole veel lepingupooltele kohustuslikuks saanud, seda ei arvestata või selle täitmine on edasi lükatud selle riigi kompetentse ametkonna poolt, kus või vastavalt kelle seadusandlusele see otsus tehti), siis on menetlusosalisel, kes täidetavaks tunnistamisele vastu vaidleb, kohustus esitada tõend, mis näitaks mõne New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktis e loetletud asjaolu esinemist. Sellise menetlusosalise poolt esitatud tõendi osas võib pigem asuda seisukohale, et see tõend ei ole Eesti kohtule siduv ning Eesti kohtul on ka vahekohtu lahendite täidetavaks tunnistamise menetluses võimalik kontrollida, kas vahekohtu lahend on täidetav menetlusosalise suhtes, kelle suhtes lahendit täidetavaks soovitakse tunnistada. Vahekohtuasjas tähtsust omavate asjaolude tuvastamise kontrollimise keeld peaks kehtima vaid nende asjaolude suhtes, mis vahekohus on tunnustamiseks ja täitmiseks esitatud lahendiga tuvastanud, mitte aga vahekohtu poolt hiljem esitatud täiendavate selgituste suhtes. Riigikohtu otsus kohtuasjas 3-2-1-100-10 käsitles olukorda, kus Läti Kaubandus- ja Tööstuskoja Arbitraažikohtu lahend oli tehtud Eesti äriühingu Läti filiaali osas. Eestis ei taotletud tunnustamist ja täitmist aga filiaali, vaid Eesti äriühingu enda suhtes. Riigikohus selgitas, et sellises olukorras on ringkonnakohtul kohustus kontrollida, kas Läti õiguse kohaselt on filiaalil iseseisev varaline vastutus või vastutab tema tegevuse eest Eesti äriühing⁹⁰. Seega tunnustas Riigikohus, et tunnustamise ja täitmise menetluses on Eesti kohtul lubatud kontrollida asjaolu, kas poole suhtes, kelle osas välisriigi kohtulahendi täitmist taotletakse, on kõnealune lahend välisriigis täidetav.

Seega võib asuda seisukohale, et nii Euroopa Liidu kohtulahendite teiste välisriikide kohtulahendite kui ka vahekohtu lahendite tunnustamisel ja täitmisel peab Eesti kohtule jääma võimalus teha kindlaks, kas välisriigi lahendi täitmise eeldused, mille osas lahendis endas midagi tuvastatud ei ole, on täidetud. Muu hulgas on Eesti kohtul õigus kontrollida, kas kohtu või vahekohtu poolt antud kinnituses, näiteks Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohases kinnituses Euroopa Liidu liikmesriigi kohtuotsuse täidetavuse kohta, on kinnituse andnud kohus asjaolud õigesti tuvastanud. Et eristada keelatud kohtuasjas tähtsust omavate asjaolude tuvastamise kontrollimist ning lubatavat kontrolli lahendi täidetavuse eelduste osas, tuleb kindlaks teha, kas kõnealuse kinnituse on kohus või vahekohus andnud kohtulahendis või mingis täiendavas dokumendis, mille osas ei ole kostja saanud oma seisukohta esitada. Kui tegemist on kinnitusega, milles kostja seisukohta ei ole küsitud ning mida kostja ei ole saanud

⁹⁰ RKTkm 3-2-1-100-10, 15.11.2010, p 10.

vaidlustada, siis on Eesti kohtul lubatud kontrollida, kas kinnituses on asjaolud õigesti tuvastatud.

1.2.5. Kohtu või vahekohtu pädevuse kontrollimine

Kui Eesti kohtule esitatakse tunnustamiseks või täidetavaks tunnistamiseks välisriigi kohtu või vahekohtu lahend, võib Eesti kohus kontrollida, kas tegemist on kaubandus- ja tsiviilasjaga Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse või Lugano 2007 konventsiooni mõttes, kas tegemist on vanemliku vastutuse asjaga Brüsseli II *bis* määruse mõttes, kas lahendit saab tunnustada ja täidetavaks tunnistada mõne rahvusvahelise konventsiooni alusel või on tegemist hoopis vahekohtuasjaga, mille tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist reguleerib New Yorgi konventsioon. Seejuures kui tegemist on vahekohtu lahendiga, on Eesti kohtul õigus kontrollida ka seda, kas vahekohus oli pädev täidetavaks tunnistamiseks esitatud lahendit tegema, st kas menetlusosalised olid kokku leppinud konkreetse vaidluse lahendamises vahekohtus.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel saab Eestis tunnustada ja täita vaid selliseid Euroopa Liidu liikmesriikide kohtulahendeid, mis on tehtud tsiviil- ja kaubandusasjades. Seetõttu peab Eesti kohus Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse esimesest artiklist tulenevaid tingimusi analüüsides kindlaks tegema, kas välisriigi lahend on tehtud tsiviil- ja kaubandusasjas. Seejuures peab Eesti kohus kontrollima, et tegemist ei ole:

- a) maksu, tolli- ega haldusasjaga;
- b) vaidlusega riigi vastutuse küsimuses tegevuse või tegevusetuse eest riigivõimu teostamisel (*acta iure imperii*);
- c) füüsiliste isikute õigus- ja teovõime, abielusuhtest või suhtele kohaldatava õiguse kohaselt abielule sarnase toimega suhtest tuleneva varalise õiguse vaidlusega;
- d) pankrotimenetlusega, maksejõuetute äriühingute või muude juriidiliste isikute likvideerimismenetlusega, kohtumenetlusega, kompromissi ja muu sarnase menetlusega;
- e) sotsiaalkindlustust puudutava vaidlusega;
- f) vahekohtumenetlusega;

- g) perekonna-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevate ülalpidamiskohustuste osas toimunud vaidlusega;
- h) testamentide ja pärimise, sealhulgas surma tagajärjel tekkivad ülalpidamiskohustustega seonduva menetlusega.

Sarnaselt saab Eesti kohus juhul, kui taotlus välisriigi lahendi tunnustamiseks või täitmiseks on esitatud Brüsseli II *bis* määruse alusel, kontrollida, kas välisriigi kohtulahend puudutas abieluasja või vanemliku vastutuse asja Brüsseli II *bis* määruse mõttes. Sellise kontrolli teostamise õigust on Euroopa Kohus tunnistanud ka *Bohez* kohtuasjas, milles Soome kohus esitas Euroopa Kohtule eelotsusemenetluses muu hulgas küsimuse, kas välisriigi kohtulaheni täidetavaks tunnustamise menetluses, mis puudutas suhtlusõiguse tagamiseks määratud hoiatustrahvi täitmist, kohaldub Brüsseli I määrus või Brüsseli II *bis* määrus. Euroopa Kohus selgitas, et kohaldub Brüsseli II *bis* määrus, tunnistades seega Soome kohtu õigust kontrollida, kas täidetavaks tunnustamiseks esitatud välisriigi otsus puudutas tsiviil- ja kaubandusasja või hoopis vanemliku vastutuse asja⁹¹.

Lugano 2007 määruse alusel esitatud välisriigi kohatulahendi täidetavaks tunnustamise taotluse menetlemisel saab Eesti kohus kontrollida, kas tegemist on tsiviil- või kaubandusasjaga Lugano 2007 konventsiooni mõttes. Analoogiliselt on Eesti kohtul Eesti sõlmitud õigusabilepingute ning rahvusvaheliste lepingute (sealhulgas Haagi konventsioonide) alusel Eesti kohtusse esitatud välisriigi kohtulahendite täidetavaks tunnustamise taotluste menetlemisel õigus kontrollida, kas välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnustamist reguleerib konkreetne välisleping, mille alusel on Eesti kohtule välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnustamise taotlus esitatud. Selleks, et kindlaks teha, millist tüüpi kohtuasjaga oli välisriigi menetluses tegemist ning seega, millise õiguse alusel toimub välisriigi lahendi tunnustamine ja täitmisele pööramine, peab Eesti kohus hindama kohtuasja aluseks olevaid asjaolusid ning seega on tegemist erandiga Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida välisriigi lahendi aluseks olevate asjaolude õiget tuvastamist lahendi teinud välisriigi kohtu poolt.

Välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamise ja täitmisele pööramise osas sätestavad New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktid c ja d erandid menetlusõiguse kohaldamise

⁹¹ EKo *Bohez*, p 38.

kontrollimise keelust, mis on seotud vahekohtu pädevusega. Nimelt võib menetlusosaline, kes taotleb vahekohtu otsuse täitmisest keeldumist, tugineda asjaolule, et vahekohtu otsus puudutab lahkeli, mis ei kuulu vahekohtus käsitlemisele ega vasta vahekohtule esitamise tingimustele või see sisaldab otsuseid küsimuste kohta, mis ei kuulu vahekohtu kompetentsi, tingimusel, et kui otsustusi vahekohtule esitatud ja mitte esitatud küsimuste kohta võib hoida lahus, siis seda otsuse osa, mis sisaldab otsustusi vahekohtule esitatud küsimuste kohta, on võimalik tunnustada ja täita. Samuti võib menetlusosaline, kes taotleb vahekohtu otsuse täitmisest keeldumist, tugineda asjaolule, vahekohtuorgani koosseis või vahekohtumenetlus ei vastanud poolte kokkuleppele või sellise kokkuleppe puudumisel ei olnud see kooskõlas selle riigi õigusega, kus vahekohtupidamine toimus.

New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktile c tuginedes saab Eesti kohus menetlusosalise taotlusel kontrollida, kas konkreetne vaidlus oli poolte vahel sõlmitud vahekohtu kokkuleppega hõlmatud ning kas sellest tulenevalt oli vahekohtul pädevus asja üle otsustada. Sarnaselt vahekohtu kokkuleppe kehtivuse kontrollimise erandile on erandi, mille kohaselt saab Eesti kohus kontrollida, kas vaidlusküsimus oli vahekohtukokkuleppega hõlmatud, eesmärgiks kindlustada, et vahekohus saaks arutada vaid neid vaidlusi, mille andmises vahekohtu pädevusse on menetlusosalised selgelt kokku leppinud. Seega on Eesti kohtul erandina menetluses tähtsust omavate faktiliste asjaolude tuvastamise kontrollimise keelust võimalik siiski kontrollida, kas vahekohus on õiguspäraselt tuvastanud oma pädevuse vaidlusaluse asja üle otsustada. New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti d alusel võib Eesti kohus samuti kontrollida, kas vahekohtuorgani koosseis või vahekohtumenetlus vastas poolte kokkuleppele või sellise kokkuleppe puudumisel, kas vahekohtuorgani koosseis oli kooskõlas selle riigi õigusega, kus vahekohtupidamine toimus. Seega annab New Yorgi konventsioon Eesti kohtule õiguse hinnata menetlusosaliste vahel sõlmitud vahekohtukokkulepet ning vahekohtuorgani koosseisule kehtestatud nõudeid selle välisriigi õigusega, kus vahekohtumenetlus toimus. Selliselt on tegemist erandiga Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kuidas välisriigi vahekohus on menetlusõigust kohaldanud.

Kokkuvõtlikult on seega Eesti kohtul õigus kontrollida, millise Euroopa Liidu määruse, rahvusvahelise lepingu või hoopis TsMS-i alusel tuleb Eestis läbi viia välisriigi lahendi tunnustamise või täitmisele pööramise menetlus. Välisriigi vahekohtu lahendite korral on Eesti kohtul õigus kontrollida välisriigi vahekohtu pädevust.

II KEELD KONTROLLIDA MENETLUSÕIGUSE KOHALDAMIST

2.1. Menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelu eesmärk

Lisaks sellele, et Eesti Kohus ei või kontrollida, kas välisriigi kohus või vahekohus on välisriigi lahendis kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud, ei või Eesti kohus kontrollida ka seda, kas välisriigi kohus või vahekohus on menetlusõigust õigesti kohaldanud. Käesolevas alapeatükis analüüsitakse menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelu eesmärki, mille abil on võimalik hinnata sellise keelu ulatust. Alapeatükis 2.2. uuritakse, kas Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kuidas välisriigi kohus on menetlusõigust kohaldanud, on erandeid ning arvestades nii sellise keelu kui ka keelust kehtestatud erandite eesmärke, määratakse kindlaks keelu kontrollida kuidas välisriigi kohus või vahekohus on menetlusõigust kohaldanud ulatus.

Menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keeld tähendab, et Eesti kohus ei tohi üldjuhul kontrollida, kas otsuse teinud kohus on lahendi päritoluriigi menetlusõigust õigesti kohaldanud ning taganud menetlusosaliste õiguste kaitse ja võrdse kohtlemise menetluses. Euroopa Kohus on praktikas selgitanud, et kohtulahendi sisu kontrolli keeld tähendab lisaks faktiliste asjaolude kontrollimise keelule ka keeldu uurida õiguslikke küsimusi, mida täitmiseks esitatud lahendis käsitleti⁹². Sellised õiguslikud küsimused võivad olla nii materiaalsoiguslikud kui ka menetlusõiguslikud, seega sisaldab välisriigi lahendi sisu kontrolli keeld ka keeldu kontrollida, kuidas lahendi teinud kohus menetlusõigust kohaldas. Sellisele seisukohale on jõutud ka õiguskirjanduses. Nii on Saksa õigusteadlane Peter Mankowski Euroopa Liidu liikmesriigi lahendite osas selgitanud, et teise liikmesriigi kohtulahendi sisu kontrolli keeld hõlmab ka menetluslikke küsimusi, välja arvatud osas, milles on selged erandid menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelust Brüsseli I määruses sätestatud⁹³. Ilmselt võiks sellest järeldada, et muu hulgas ei või Eesti kohus välisriigi kohtu või vahekohtu lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses seega üldjuhul kontrollida:

- a) Kas kohtukoosseis, kes lahendi tegi, vastas lahendi päritoluriigi seadusele;
- b) Kas kohtuistung protokolliti nõuetekohaselt;
- c) Kas lahendi teinud (vahe)kohus on tõendeid õigesti hinnanud;

⁹² Nt EKo *Trade Agency*, p 29.

⁹³ P. Mankowski (2012), Art 36, para 8.

- d) Kas menetlusedokumendid toimetati menetlusosalistele kätte vastavalt lahendi teinud (vahe)kohtu asukohariigis kehtivale seadusele;
- e) Kas lahendi teinud (vahe)kohus on lahendit vastavalt (vahe)kohtu asukohariigi seadusele piisavalt põhjendanud.

Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on menetlusõigust kohaldanud sisaldub lisaks Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusele ka teistes Euroopa Liidu määrustes, mis reguleerivad välisriigi kohtulahendite tunnustamist ja täitmist⁹⁴. Kuna sellise keelu eesmärk on eelduslikult sama kõigi Euroopa Liidu määruste alusel, on järgnevalt keelu eesmärk välja selgitatud eelkõige Brüsseli I (eesti sõnastatud) määruse kontekstis. Nagu eelnevalt käsitletud, saab asjaolude tuvastamise kontrollimise keelu puhul olulisemaks eesmärgiks pidada kiire välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendite täitemenetluse ning kohtuasja ühekordse arutamise tagamise. Samade eesmärkide saavutamisele aitab kaasa keeld kontrollida, kuidas otsuse teinud kohus on menetlusõigust kohaldanud. Siiski saab menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelu puhul välja tuua ka teisi eesmärke. J. Fitchen on välisriigi kohtulahendite sisu kontrollimise keelu osas leidnud, et sisuliselt on Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 52 eesmärgiks nõuda kohtulahendi täitmise riigilt, sellises ulatuses kui on võimalik, välisriigi lahendi kohtlemist samamoodi, kui koheldakse riigisiseseid lahendeid⁹⁵. Brüssel I (uuesti sõnastatud) määruse põhjenduste punkti 26 kohaselt on Brüsseli I määruse üheks eesmärgiks ka usalduse tagamine õigusemõistmise vastu liidus. Vastastikuse usalduse kaudu tagatakse omakorda kohtulahendite vaba liikumine ning ühisturu tõhus toimimine Euroopa Liidus. Just vastastikuse usalduse põhimõte on ilmselt üks olulisemaid eesmärke, mida teenib menetlusõiguse kohaldamise kontrolli keeld Euroopa Liidu õiguses. Eelduslikult tagavad kõik Euroopa Liidu liikmesriigid menetlusosaliste põhiõiguste kaitse menetluses. Kõik liikmesriigid on liitunud Euroopa Inimõiguste Konventsiooniga ning lisaks muutus Lissaboni lepingu sõlmimisega 2009. aastal õiguslikult siduvaks ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta⁹⁶. Seega ei ole põhjust kahelda selles, et liikmesriikide kohtud tagavad menetlusosaliste kaitseõiguse ja muude menetlusõiguste piisava järgimise. Sellest tulenevalt tuleks üldjuhul välistada olukorrad, kus Euroopa Liidu

⁹⁴ Vt nt Euroopa täitekorralduse määruse art 21 lg 2, Euroopa maksekäsumenetluse määruse art 22 lg 3, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse art 22 lg 2, Ülalpidamiskohustuste määruse art 42, Euroopa pärimismääruse art 41, Brüsseli II bis määruse art 26.

⁹⁵ J. Fitchen (2015), p 498.

⁹⁶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta – ELT C 326, 26.10.2012, lk 391–407.

liikmesriigi kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise menetlustes oleks võimalik tunnustamise ja täitmise riigi kohtul kontrollida, kuidas otsuse teinud kohus menetlusõigust kohaldas.

Väljaspool Euroopa Liitu tehtud kohtulahendite tunnustamise ja täitmise menetluses on Eesti kohtul üldjuhul rohkem võimalusi menetlusõiguse kontrollimiseks kui Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud otsuste puhul. Nii näiteks saab TsMS § 620 lõike 1 punkti 6 kohaselt Eesti kohus kontrollida, kas tunnustamiseks või täitmiseks esitatud lahendi teinud kohtul oli õigus kohtuasjas kohtualluvuse reeglite kohaselt lahend teha. Suurema kontrolliõiguse andmine on põhjendatud sellega, et väljaspool Euroopa Liitu tehtud riikidega puuduvad Eestil ühtsed reeglid kohtualluvuse kontrollimiseks, mis võib kaasa tuua olukorra, kus välisriigi ning Eesti kohtualluvuse reeglid on erinevad. On põhjendatud, et riikide osas, millega Eestil puuduvad rahvusvahelised lepingud, on usaldus, et nende riikide õiguskord ja kohtud tagavad õiglase menetluse, madalam võrreldes riikidega, millega on nii kohtualluvuse kui ka kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise valdkonnas kokku lepitud ühtsetes reeglites ning kes eelduslikult järgivad samu põhimõtteid menetlusosaliste põhiõiguste tagamiseks menetluses. Riikide osas, millega Eestil rahvusvahelised lepingud või ühine seadusandlus puudub, puudub Eestil sisuliselt kontroll selle üle, et neis riikides on järgitud menetlusosaliste kõige tähtsamaid menetlusõigusi.

Vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise osas on New Yorgi konventsiooni sõlmides selle osalisriigid andnud kinnituse, et usaldavad välisriigi vahekohtute tegevust ning seda, et vahekohtumenetlus annab menetlusosalistele kohtumenetlusega võrdsed võimalused oma õigusi kaitsta ning eelduslikult jõuavad vahekohtud õiglasele lahendusele (tulenevalt New Yorgi konventsiooni artiklist 1). Kui vaidluse pooled on kokku leppinud asja lahendamises vahekohtus, tuleks üldjuhul austada poolte vabadust leppida kokku, et nad usaldavad vaidlusaluse asja lahendamise just vahekohtule ning sealhulgas nõustuvad vahekohtu menetlusreeglitega. Vahekohtumenetlus annab pooltele mitmeid eeliseid, milleks võib muu hulgas olla kiirem menetlus, konfidentsiaalsus või vaidluste lahendamise organi erapooletus. Juhul kui vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise menetluses saaks kohus hakata kontrollima, kuidas on vahekohtu menetlus läbi viidud ning kuidas ja millist menetlusõigust on vahekohus kohaldanud, siis lisaks sellele, et vahekohtu lahendi tunnustamine ja täitmine muutub ajamahukamaks, näitab menetlusõiguse kohaldamise kontrollimine ka usalduse puudumist õiglase kohtumenetluse tagamisse vahekohtus. Seetõttu tuleks tagada, et olukorrad, kus välisriigi vahekohtu lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses saaks kohus kontrollida,

kuidas välisriigi vahekohus on menetlusõigust kohaldanud, näiteks kas vahekohtu koosseis oli õiguspärane ning kas järgiti vahekohtu reeglitest tulenevaid menetlustähtaegu, oleksid võimalikult harvad ning lubatud ainult kõige olulisemate menetlusõiguste kaitse tagamiseks. Eelnevast tulenevalt saab Eesti kohtule suunatud keelu kontrollida, kuidas välisriigi vahekohus on menetlusõigust kohaldanud, peamiseks eesmärgiks pidada usalduse tagamist vahekohtu vastu kui menetlusosaliste poolt valitud valdluste lahendamise organi vastu.

Lähtuvalt eesmärgist tagada usaldus selliste vahekohtu lahendite suhtes, mille puhul on menetlusosalised vabatahtlikult otsustanud lahendada erimeelsused vahekohtus, on ühelt poolt põhjendatud, et Eesti kohus ei saa välisriigi vahekohtu lahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetluses üldjuhul kontrollida, kas vahekohus on piisavalt taganud õiglase menetluse. Teisalt on aga usalduse eelduseks vahekohtu menetluse vastu asjaolu, et menetlusosalised on vabatahtlikult otsustanud oma erimeelsused just vahekohtus lahendada. Seetõttu on põhjendatud lubada Eesti kohtul kontrollida välisriigi vahekohtu lahendit selles osas, mis võimaldaks kindlaks teha, kas menetlusosalised on konkreetse vaidluse lahendamise välisriigi vahekohtus kokku leppinud. Seetõttu on vahekohtu otsuste puhul ulatus, milles Eesti kohus võib kontrollida, kuidas lahendi teinud vahekohus on menetlusõigust kohaldanud, suurem kui Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud otsuste puhul. Nimelt on New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti a kohaselt Eesti kohtul võimalik kontrollida, kas vahekohtu kokkulepe on õiguspäraselt sõlmitud ning kehtiv ning artikkel 5 lõike 1 punkti c kohaselt, kas lahend, mille tunnustamist ja täitmist taotletakse kuulub vahekohtu pädevusse.

Kokkuvõtlikult saab seega menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelu peamiseks eesmärgiks pidada usalduse tagamist välisriigi kohtute ja vahekohtute menetluse õiguspärasuse suhtes. Selline vastastikune usaldus aitab luua süsteemi, kus Eesti ja välisriikide vahel toimub välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite täitmine võimalikult kiiresti. Just seetõttu oleneb ka välisriigi kohtu poolt menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelu ulatus usalduse ulatusest konkreetse välisriigi kohtusüsteemi vastu ning on vahekohtu lahendite puhul seotud vahekohtu kokkuleppe kehtivusega ning sellega, kas konkreetne vaidlus on vahekohtu pädevuses. Võttes arvesse sellise keelu eesmärki tagada läbi vastastikuse usalduse välisriigi kohtulahendite kiire ja lihtne täitmine Eestis, kuid samuti seda, et usaldus välisriigi kohtusüsteemi vastu võib erineda sõltuvalt sellest, millise riigi kohus on lahendi teinud või kas tegu on kohtu või vahekohtu lahendiga, on järgmises alapeatükis analüüsitud, kas ja millistel juhtudel saab Eesti kohus välisriigi kohtu või vahekohtu lahendi

tunnustamise ja täitmisele pööramise menetluses kalduda kõrvale keelust kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on menetlusõigust kohaldanud.

2.2. Erandid menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelust

2.2.1. Kohtu või vahekohtu alluvuse kontrollimine

Piiratud juhtudel on Eesti kohtul välisriigi kohtu või vahekohtu lahendi tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses võimalik kontrollida kohtu või vahekohtu alluvust. See, kas ja millises ulatuses on Eesti kohtul lubatud kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on menetlusõigust kohaldanud, sealhulgas kas välisriigi kohus või vahekohus on korrektselt kohtualluvuse tuvastanud, sõltub sellest, millises ulatuses usaldab Eesti selle välisriigi õiguskorda ja kohtusüsteemi. Järgnevalt on analüüsitud erinevate õigusaktide kontekstis, kas ja millistel juhtudel võib Eesti kohus kontrollida kohtu või vahekohtu alluvust. Selline lähenemine võimaldab iga õigusakti puhul teha kindlaks, millises ulatuses võib Eesti kohus kalduda kõrvale keelust kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on menetlusõigust kohaldanud.

Euroopa Liidu õiguses ei ole lähtuvalt usaldusest selle vastu, et liikmesriikide kohtud kohaldavad korrektselt liidu ühiseid kohtualluvuse reegleid, kohtualluvuse vaidlustamine otsuse täitmise riigi kohtus tavaliselt võimalik. Prantsuse õigusteadlane Marie-Christine Meyzeaud-Garaud on selgitanud et üldreeglina keelab Brüsseli I määrus kohtunikul, kes vaatab üle täitmiseks esitatud kohtulahendit, kontrollida kas vaidlus allus välisriigi kohtule Brüsseli I määruse kohtualluvuse reeglite kohaselt. Ta leiab, et eeldades, et välisriigi kohus on kohaldanud kohtualluvuse kontrollimisel Brüssel I määruses sätestatud väga täpseid kohtualluvuse reegleid, ei ole selline kontroll vajalik⁹⁷. Kohtualluvuse täiendava kontrollimisega peaks tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise riigi kohus jõudma samale tulemusele, kui kohus, mis lahendi tegi. Sellise seisukohaga võib nõustuda Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel välisriigi kohtulahendite täitmise menetluse osas, kuna kõik Euroopa Liidu liikmesriigid kohaldavad kohtualluvuse kontrollimisel rahvusvahelistes tsiviil- ja kaubandusasjades sama õigust (Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrust), mida peaks samuti iga liikmesriigi kohus ühetaoliselt ja kooskõlas Euroopa Kohtu tõlgendusega tõlgendama –

⁹⁷ M.-C. Meyzeaud-Garaud, *Droit international privé*, Rosny-sous-Bois: Bréal-Lexifac 2008, p 184.

seega võib eeldada, et kohtualluvuse uus kontrollimine Eesti kohtu poolt viiks samale tulemusele, millele oli jõudnud välisriigi kohus, mis lahendi tegi.

Otsuse teinud kohtu alluvuse kontrollimine on Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punkt e kohaselt erandina siiski võimalik, kui kostjaks oli kindlustusvõtja, kindlustatu, kindlustuslepingu kohaselt soodustatud isik, kahjustatud isik, tarbija või töötaja või kui põhikohtuasjas kohaldus erandlik kohtualluvus⁹⁸. Nimetatud erand aitab kaasa Euroopa Liidu õiguses läbivalt oluliseks peetava nn nõrgemate poolte kaitse põhimõtte järgimisele. Seejuures on vastavalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõikele 2 kohtualluvuse aluseid kontrollivale kohtule, kellele taotlus esitati, isegi artikli 45 lõike 1 punkti e erandile tuginedes siduvad tuvastatud asjaolud, millele otsuse teinud kohus tugines oma pädevuse kindlakstegemisel. Seega jääb tunnustamise ja täitmise riigi kohtule isegi juhul, kui kohtualluvuse kontrollimine on lubatud, õigus vaid kontrollida, kas välisriigi lahendi teinud kohus on Euroopa Liidu õigust õigesti kohaldanud. Muudel kui Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktis e märgitud juhtudel on kohtualluvuse kontrollimine keelatud, kuivõrd sellekohast erandit artikkel 45 ette ei näe ning kohtualluvuse kontrollimist ei luba tulenevalt artikli 45 lõikest 3 ka nn avaliku korra erand. Ka Euroopa Kohus on praktikas selgitanud, et kohtuotsuse tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi avalikule korrale tuginedes ei saa keelduda teises osalisriigis tehtud otsuse tunnustamisest või täitmisele pööramisest ainuüksi põhjendusega, et otsuse teinud kohus ei täitnud konventsiooni kohtualluvuse eeskirju⁹⁹. Seega on välisriigi kohtu alluvuse kontrollimine Euroopa Liidu õiguses lubatud vaid väga piiratud ulatuses. Ka ulatuses, milles kohtualluvuse kontrollimine on Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punkti e alusel lubatud, on Eesti kohtule siduvad otsuse teinud kohtu poolt tuvastatud asjaolud ning Eesti kohus saab kontrollida ainult seda, kas neile asjaoludele tuginedes on välisriigi lahendi teinud kohus õigesti kohaldanud Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohtualluvuse reegleid.

Erinevalt Euroopa Liidus tehtud kohtuotsustest võib Eesti kohus kontrollida, kas väljaspool Euroopa Liitu tehtud kohtulahend on tehtud vaidluse kohta, mis allus lahendi teinud välisriigi kohtule, selline kontroll on lubatud nii õigusabilepingute (vt nt Eesti-Vene õigusabilepingu art

⁹⁸ Loe lähemalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse art 45 lg 1 p e kohta: S. Francq, P. Mankowski (2016), Art 45, para 78-119; J. Fitchen (2015), pp 497-478.

⁹⁹ Vt EKo C-7/98, 28.03.2000, *Dieter Krombach versus André Bamberski*. – EKL 2000, lk I-01935, p 32.

56 p 3) kui ka TsMS § 620 lõike 1 punkti 6 alusel. Nimelt vastavalt ei kuulu välisriigi kohtulahend Eestis tunnustamisele ja täitmisele, kui lahendi teinud kohus ei võinud lahendit teha Eesti õiguse rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt. On võimalik, et mõne riigi kohtualluvusreeglid erinevad Eesti õiguse rahvusvahelise kohtualluvuse sätetest sellises ulatuses, et lahendi on teinud kohus, mis Eesti õiguse kohaselt ei oleks saanud asja arutada. Kuigi Eesti TsMS ei ole välisriigi kohtule siduv, siis olukorras, kus kohtualluvuse reeglid on Eesti seaduse järgi kohalduvatest kohtualluvuse reeglitest niivõrd erinevad, et vaidlus allub välisriigi seaduse järgi teise välisriigi kohtule, kuid TsMS-i järgi Eesti kohtule, ei ole piisavalt tagatud menetlusosalise kaitseõigus. Nimelt ei saanud menetlusosaline sellises olukorras ette näha, millisele kohtule vaidlus allub. Seega tuleks menetlusosaliste õiguste kaitseks tagada, et selline otsus ei oleks Eestis tunnustatav ja täidetav. Seetõttu on väljaspool Euroopa Liitu tehtud kohtulahendi puhul Eesti kohtul võimalik kontrollida, kas vaidlus alluks Eesti kohtule Eesti õiguse rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt.

Välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamisel ja täitmisel New Yorgi konventsiooni alusel on lubatava kohtuliku kontrolli ulatus suurem kui Euroopa liidu kohtulahendite tunnustamisel ja täitmisel. Nimelt sätestab New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkt a, et menetlusosaline võib taotleda vahekohtu lahendi tunnustamisest ja täitmisest keeldumist, kui ta tõendab, et New Yorgi konventsiooni artiklis 2 viidatud pooled olid vastavalt nende kohta kehtivale seadusele mingil määral teovõimetud või nimetatud kokkulepe ei ole seaduse, mille alusel see on sõlmitud, või sellekohase viite puudumisel riigi, kus otsus tehti, õiguse järgi kehtiv¹⁰⁰. Eesti kohus võib seega kontrollida, kas vaidlus allus välisriigi vahekohtule. Kui menetlusosaline tugineb Eesti kohtus argumendile, et üks vahekohtu kokkuleppe sõlminud isikutest oli piiratud teovõimega, peab Eesti kohus vastavalt New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktile a kohaldama välisriigi vahekohtu lahendi menetlusosaliste teovõime kontrollimisel vahekohtu kokkuleppe pooltele kohalduvat õigust (tavapäraselt kas nende alalise elukoha või kodakondsuse riigi õigus¹⁰¹) ning tegema kindlaks, kas vahekohtukokkuleppe sõlminud isikud olid teovõimelised. Kui menetlusosaline tugineb argumendile, et vahekohtu kokkulepe ei ole kehtiv, peab Eesti kohus vastavalt New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktile a vahekohtu kokkuleppele kohaldama vahekohtu

¹⁰⁰ Loe lähemalt: P. Nacimiento (2010), pp 205-229.

¹⁰¹ Näiteks vastavalt Eesti rahvusvahelise eraõiguse seadusele kohaldatakse füüsilise isiku õigus- ja teovõimele tema elukohariigi õigust. Vt rahvusvahelise eraõiguse seadus (REÕS) - RT I 2002, 35, 217; RT I, 10.03.2016, 18, § 12 lg 1.

kokkuleppele kohalduvat õigust, tegemaks kindlaks, kas vahekohtu kokkulepe on kehtivalt sõlmitud. Sellise kontrolli õiguse andmine Eesti kohtule on põhjendatud tagamaks, et täidetavad oleksid vaid sellised vahekohtu lahendid, kus menetlusosalised on mõlemad soovinud asja lahendamist vahekohtus ning sõlminud kehtiva vahekohtu kokkuleppe. Kuna vahekohtumenetluses puuduvad menetlusosalistel mitmed tavamenetluses eksisteerivad garantiid, muu hulgas ei saa vahekohtu otsuseid edasi kaevata, tuleks tagada, et pooled saaksid neist garantiidest loobuda vaid vabatahtlikult. Seetõttu on põhjendatud selles osas menetlusõiguse kohaldamise kontrollimise keelust kõrvale kalduda ning lubada täitmise riigi kohtul kontrollida, kas vahekohus on õiguspäraselt tuvastanud et vahekohtu kokkulepe oli poolte vahel kehtivalt sõlmitud ning kas kokkulepe hõlmas ka vaidlusalaseid küsimusi.

Kokkuvõtlikult on Eesti kohtul teatud juhtudel võimalik kontrollida, kas lahendi teinud välisriigi kohtul või vahekohtul oli kohtualluvuse reeglite kohaselt õigus kõnealust asja arutada. Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud kohtulahendite puhul on välisriigi kohtulahendi kontrolli ulatus väga limiteeritud ning lubatud vaid erandlikel juhtudel, kui vaidluse üks pool on võrreldes teisega tunduvalt nõrgemas positsioonis ja vajab seega erilist kaitset. Välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamisel ja täitmisel on Eesti kohtul lubatud kontrollida, kas asi allus vahekohtule, et kindlustada, et tunnustatavad ja täidetavad ei oleks vahekohtu otsused asjades, milles pooled ei ole soovinud anda asja arutamist vahekohtu alluvusse. Väljaspool Euroopa Liitu tehtud kohtuotsuste puhul on Eesti kohtul samuti lubatud kontrollida, kas kõnealune kohus võis kohtualluvuse reeglite kohaselt vaidlust lahendada tulenevalt asjaolust, et mõnes välisriigis võivad kohtualluvuse reeglid tunduvalt erineda Eesti õiguse rahvusvahelise kohtualluvuse reeglitest.

2.2.2. Kohtu või vahekohtu otsuse täidetavuse kontrollimine

Välisriigi kohtu või vahekohtu lahendid on Eestis täitmisele pööratavad vaid juhul, kui need on päritoluriigis täidetavad või jõustunud (sõltuvalt sellest, millise regulatsiooni alusel on välisriigi kohtu või vahekohtu lahend täitmisele pööramiseks esitatud). Käesolevas peatükis analüüsitakse, kas ning millistel juhtudel võib Eesti kohus kontrollida, kas välisriigi kohtu või vahekohtu lahend, mille täitmisele pööramist Eestis taotletakse, on päritoluriigis täidetav.

Nagu eelnevalt käsitletud, leidis Euroopa Kohus *Trade Agency* kohtuasjas, et teise Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmise menetluses võib välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise riigi kohus kontrollida, kas Brüsseli I määruse artikli 54 kohases tunnistuses on välisriigi kohus kohtuasjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud. Lisaks faktilistele asjaoludele sisaldab Brüsseli I määruse artikli 54 kohane tunnistus (nagu ka Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 53 kohane tunnistus ka lahendi teinud kohtu kinnitust, et välisriigi lahendi päritoluriigis on välisriigi lahend täidetav. Seetõttu on oluline uurida, kas ka välisriigi antud kinnitust välisriigi lahendi täidetavuse kohta võib Eesti kohus välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses analüüsida.

Trade Agency lahendi põhjendusi järgides, eelkõige tulenevalt Euroopa Kohtu seisukohast, et Brüsseli I määruse artikli 54 kohane tunnistus on vaid informatiivse tähendusega, peaks Eesti kohtul olema võimalik välisriigi lahendi täidetavaks tunnistamisel ka välisriigi lahendi täidetavust. Vähesel määral on seda küsimust analüüsitud tsiviilasjas 2-14-61566, kus puudutatud isik esitas argumendi, et vaatamata asjaolule, et Norra kohtu poolt välja antud Lugano 2007 konventsiooni artikli 54 kohane tunnistus (mis on identne Brüsseli I määruse artikli 54 kohase tunnistusega) kinnitab, et välisriigi lahend on Norras täidetav, siis tegelikkuses välisriigi lahend Norras täidetav ei ole. Tallinna Ringkonnakohus leidis et asjaolu, et kohtuotsus on täidetav, on tõendatud esitatud konventsiooni kohase tunnistusega¹⁰², jättes seejuures analüüsimata, kas Norra kohtu esitatud tunnistuses antud kinnitus otsuse täidetavuse osas võis olla ebaõige. Kõnealuses kohtuasjas ei esitanud aga menetlusosaline tõendeid, mis lükkaksid ümber Norra kohtu kinnituse otsuse täidetavuse kohta. On võimalik, et kui menetlusosaline oleks esitanud tõendid, mis Norra kohtu kinnituse Norra otsuse täidetavuse kohta Norras ümber lükkavad, oleks Eesti kohus Norra kohtu esitatud tunnistuses tuvastatud asjaolude toesust kontrollinud.

Seoses Eesti sõlmitud õigusabilepingutega tuleb samuti analüüsida, kas nende (Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingu art 51 p 1, Eesti-Vene õigusabilepingu art 52 p 1, Eesti-Ukraina õigusabilepingu art 41 lg 4 p 1, Eesti-Poola õigusabilepingu art 56 lg 2 p 1) alusel antud välisriigi kohtu kinnitus välisriigi lahendi täidetavuse / jõustumise kohta on Eesti kohtule siduv. Eesti-Läti-Leedu õigusabilepingu, Eesti-Vene õigusabilepingu ning Eesti-Ukraina õigusabilepingu kohaselt tuleb välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmise menetluses

¹⁰² Tallinna RgKm 20.05.2015, 2-14-61566, p 48.

kinnitus välisriigi lahendi jõustumise kohta esitada vaid juhul, kui see ei tulene otsusest endast, samuti Eesti-Poola õigusabilepingu kohaselt tuleb elatisasjades tehtud jõustumata otsuse korral täidetavuse kinnitus lisada juhul, kui see ei järeldu otsusest endast. Juhul kui lahendi jõustumine/täidetavus tuleneb otsusest endast, on selgelt tegemist välisriigi lahendi sisulise küsimusega, mille osas kehtib Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kas välisriigi kohus on asjas tähtsust omavad asjaolud õigesti tuvastanud. Küsimus võib aga tekkida juhul, kui välisriigi lahendi jõustumine/täidetavus välisriigi lahendist ei tulene ning selle osas on esitatud täiendav kinnitus. Eesti kohus ei ole kõnealuse kinnituse olemasolu korral siiani kordagi pidanud vajalikuks ja võimalikuks kontrollida, kas välisriigi lahend on tegelikkuses täidetav / jõustunud. Sellele vaatamata võib asuda seisukohale, et kui menetlusosaline esitab välisriigi lahendi tunnustamise või täitmise menetluses vastuväite, et välisriigi lahend ei ole jõustunud, võib Eesti kohtul olla õigus kontrollida, kas välisriigi kohtu- või vahekohtu lahend on täidetav riigis, milles see on tehtud, kuivõrd ei õigusabilepingud ega ka TsMS ei keela otsesõnu Eesti kohtul välisriigi kohtu antud kinnitustes, mis ei kujuta endast kohtuotsust, esitatud asjaolude tõesuse kontrollimist. Igal juhul tuleb aga eeldada välisriigi esitatud kinnituse õigsust ning selles esitatud asjaolude ümberhindamine võib olla võimalik vaid juhul, kui menetlusosaline, kes asjaolude ebaõigsusele tugineb, esitab tunnistamise või täitmise menetluses Eesti kohtule tõendid, mis lükkavad välisriigi kohtu antud kinnituses tuvastatud faktilised asjaolud ümber.

Riigikohus on välisriigi lahendite täidetavuse kontrolli võimalust analüüsinud tsiviilasjas 3-2-1-81-09, milles kohus leidis Haagi 1973. aasta konventsiooni ja Brüsseli I määruse kontekstis, et Eesti kohus ei või hinnata lahendi täidetavust Ühendkuningriigi õiguse järgi. Kohus selgitas, et Eesti kohus ei saa võtta seisukohta küsimuses, kas Ühendkuningriigi õiguse järgi saab kohtulahendit täita üksnes vastastikku või on võimalik pöörata Ühendkuningriigi lahend täitmisele ka üksnes ülalpidamiskohustuse osas¹⁰³. Samas aga tsiviilasjas 3-2-1-163-05, kus vaidlus käis Saksamaa Liitvabariigi Hamburgi vahekohtu lahendi tunnustamise üle leidis Riigikohus, et Ringkonnakohus saanuks avaldaja väite alusel ka ise kontrollida, kas Saksamaa seaduste kohaselt oli vahekohtu otsus täidetav või mitte¹⁰⁴. Neid kahte viidatud Riigikohtu lahendit analüüsides võib jääda mulje, et välisriigi kohtulahendite tunnustamise ja täitmise menetluses on Eesti kohtul keelatud välisriigi õiguse alusel kontrollida, kas välisriigi lahend on täidetav, samas kui välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamise ja täitmise menetluses on

¹⁰³ RKTkm 3-2-1-81-09, 29.09.2009, p 12.

¹⁰⁴ RKTko 3-2-1-163-05, 22.02.2006, p 14.

Eesti kohtul võimalik hinnata välisriigi õigust, et teha kindlaks, kas lahend on täidetav või mitte. Pigem tuleks aga siiski leida, et lahendi täidetavuse osas ei ole põhjust eristada välisriigi kohtute ja vahekohtute lahendite kontrolli ning juhul kui välisriigi kohtu või vahekohtu lahendis ei ole märgitud, kas lahend on päritoluriigis täidetav või mitte, võib Eesti kohtul olla õigus seda kontrollida. Siiski tuleb igal juhul eeldada, et kui välisriigi kohus või vahekohus on andnud kinnituse otsuse täidetavuse osas, siis on lahend ka tegelikult välisriigis täidetav ning täidetavuse saab kahtluse alla seada vaid juhul, kui menetlusosaline, kes tugineb asjaolule, et lahend ei ole täidetav, esitab selle tõendamiseks ülekaalukad tõendid.

2.2.3. Menetlusosaliste menetlusõiguste kaitse kontrollimine

Üldjuhul tuleks välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite puhul lähtuda põhimõttest, et eelduslikult tagavad ka välisriigi kohtute ja vahekohtute menetlusreeglid menetlusosaliste õiguste kaitse. Selline eeldus kehtib eelkõige just teiste Euroopa Liidu liikmesriikide kohtusüsteemide osas, kuid samas ka muude riikide kohtusüsteemide ning vahekohtute osas, kes lähtuvad Eestiga sarnaseid menetlusõigusi ning tunnustavad menetlusosaliste põhiõiguste kaitse vajadust. Siiski on erandlikel juhtudel kohtuliku kontrolli teostamine selle osas, kas välisriigi kohus on korrektselt menetlusõigust kohaldanud, vajalik, kuna selline kontroll seondub üldjuhul kõige olulisemate kaitseõiguste ning muude menetluslike põhiõiguste tagamisega. Käesolevas peatükis on analüüsitud kõige olulisemate kaitseõiguste sisu, et teha kindlaks, milliste õiguste tagamiseks võib Eesti kohus erandlikel juhtudel kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on menetlusõigust kohaldanud. Eesti kohtu õigust kontrollida kõige olulisemate menetlusõiguste kaitse tagamist välisriigi kohtu või vahekohtu poolt on järgnevalt analüüsitud erinevate õigusaktide alusel, et teha kindlaks sellise õiguse sisu ja ulatus vastavalt Euroopa Liidu määrustele, välisriigi kohtulahendite tunnustamist ja täitmist reguleerivatele rahvusvahelistele konventsioonidele, TsMS-ile ja New Yorgi konventsioonile.

Kõige olulisemad kaitseõigused on loetletud muu hulgas nii Eesti Vabariigi põhiseaduses¹⁰⁵ kui ka Euroopa Liidu põhiõiguste hartas. Nii kehtestab Eesti Vabariigi põhiseaduse § 24 muu hulgas, et kedagi ei tohi tema vaba tahte vastaselt üle viia seadusega määratud kohtu alluvusest teise kohtu alluvusse, kohtuistungid on avalikud, igal ajal on õigus olla oma kohtuasja arutamise juures ja tema kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud

¹⁰⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus - RT 1992, 26, 349; 15.05.2015, 2.

korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 kohaselt on igal isikul, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, artiklis 47 kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus; igal isikul on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus; igal isikul peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud ning isikule, kellel puuduvad piisavad vahendid, antakse tasuta õigusabi sellises ulatuses, mis tagab talle võimaluse kohtusse pöörduda. Niisiis saab kõige olulisemateks kaitseõigusteks (tsiviilkohtumenetluses) eelkõige pidada:

- a) Õigus saada nõuetekohaselt teada and puudutavast (vahe)kohtumenetlusest ja olla oma (vahe)kohtuasja arutamise juures;
- b) Õigus esitada end puudutavas (vahe)kohtumenetluses seisukohti ise või esindaja kaudu;
- c) Õigus enda kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule.

Euroopa Liidu kohtulahendite puhul kaubandus- ja tsiviilasjades on Eesti kohtul loetletud kaitseõiguste tagamist võimalik kontrollida tuginedes Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktidele a (nõ avaliku korra erand) ja b (nõ õiglase menetluse erand), seejuures menetlusõiguse kohaldamise kontrollimist võimaldab eelkõige just avaliku korra erand, mis sisaldub Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 45 lõike 1 punktis a (punkti b kohaselt, nagu põhjalikumalt käsitletud käesoleva magistritöö peatükis 1.2.3, saab Eesti kohus kontrollida menetlusosalise ärakuulamisega seonduvaid asjaolusid).

Avaliku korra erandi kohaldamisala ja ulatust on selgitatud Euroopa Kohtu praktikas. Kuigi avalik kord ei ole Euroopa Liidu õiguses autonoomne mõiste, on Euroopa Kohus andnud avaliku korra erandile piirid, leides et avaliku korra tingimusele tuginemine on lubatud üksnes juhul, kui teises liikmesriigis tehtud otsuse tunnustamine või täitmisele pööramine kahjustaks lubamatult selle liikmesriigi õiguskorda, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, riivates mõnda aluspõhimõtet. Kahjustamine peab kujutama endast selle liikmesriigi õiguskorras, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, olulise tähtsusega õigusnormi või selles õiguskorras põhiõigusena käsitletava õiguse ilmselget rikkumist¹⁰⁶. Põhiõiguste tagamise kontrolli osas on

¹⁰⁶ Nt EKO *Trade Agency*, p 51.

Euroopa Kohus muu hulgas leidnud, et liikmesriigi kohtul on õigus olla seisukohal, et keeldumine kuulata ära istungilt puuduva süüdistatava kaitsjat on ühe menetlusosalise põhiõiguse ilmselge rikkumine¹⁰⁷. Samuti on Euroopa Liidu kohus leidnud, et täitmise riigi kohus võib põhjenduste täielikku puudumist kohtuotsuses lugeda põhiõiguse ilmselgeks rikkumiseks juhul, kui menetlust tervikuna hinnates ja kõiki olulisi asjaolusid arvestades ilmneb, et see välisriigi kohtuotsus kahjustab ilmselgelt ja ülemäära kostja õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, kuna puudub võimalus seda kohtuotsust tõhusalt ja tegelikult vaidlustada¹⁰⁸. Niisiis võimaldab avaliku korra erand Euroopa Liidu õiguses Eesti kohtul kontrollida, kas välisriigi kohtu menetlus tagas menetlusosalistele kõige olulisemad kaitseõigused.

Õigusabilepingud avaliku korra erandit ei sisalda. Eesti õigusteadlased Ilona Nurmela, Lauri Almann, Birgit Punison, Pirkka-Marja Pöldvere, Viktoria Tuulas ja Madis Vainomaa on avaliku korra erandi puudumist õigusabilepingutes põhjendanud asjaoluga, et Eesti õigussüsteem on nende välisriikide, millega Eesti on õigusabilepingud sõlminud, õigussüsteemidega nii sarnane, et Eesti on õigusabilepingu sõlmimisega möönnud, et õigusabilepingute riikide kohtute lahendid on *a priori* kooskõlas Eesti õiguse oluliste põhimõtetega¹⁰⁹.

Avaliku korra erand on sätestatud ka TsMS-i artikkel 620 lõike 1 punktis 1. Avaliku korra erandile tuginedes saab Eesti kohus välisriigi kohtu või vahekohtu lahendi täitmisest keelduda juhul, kui täitmine oleks vastuolus Eesti avaliku korraga, st Eesti õiguse oluliste põhimõtetega, eelkõige põhiõiguste ja –vabadustega. Sellele sättele tuginedes saab Eesti kohus seega kontrollida, kas kohtuasja või vahekohtuasja menetlemisel esines selliseid menetlusosaliste põhiõiguste rikkumisi, mis asjaomase lahendi täitmisel Eestis tooksid kaasa menetlusosalise põhiõiguste teistkordse rikkumise ning seega täitmise vastuolu Eesti avaliku korraga. Seega võimaldab avaliku korra erand Eesti kohtul kontrollida menetlusosaliste kaitseõiguse järgimist ka ulatuses, milles kontroll ei ole kaetud niinimetatud õiglase menetluse erandi poolt.

¹⁰⁷ Vt EKo *Krombach*, p 40.

¹⁰⁸ EKo C-619/10, 06.09.2012, *Trade Agency Ltd vs. Seramico Investments Ltd*. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=126427&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1334574> (15.04.2016), p 62.

¹⁰⁹ I. Nurmela jt (2008), lk 266.

New Yorgi konventsiooni alusel välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamise ja täitmisele pööramise menetluses saab Eesti kohus vastavalt New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktile d kontrollida ka seda, kas vahekohtumenetlus vastas poolte kokkuleppele või sellise kokkuleppe puudumisel oli kooskõlas selle riigi, kus vahekohtupidamine toimus, õigusega. Sellele sättele tuginedes saab Eesti kohus kontrollida, kuidas välisriigi vahekohus menetlusõigust kohaldas, seal hulgas võib Eesti kohus analüüsida, millistes menetlusreeglites vahekohtu menetluse osalised kokku leppisid (või milline menetlusõigus kohaldus tulenevalt vahekohtu menetluse asukohast) ning seejärel saab Eesti kohus kontrollida, kas välisriigi vahekohus on menetlusreegleid nõuetekohaselt järginud. Tegemist on olulise erandiga Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kuidas välisriigi vahekohus on menetlusõigust kohaldanud. Siiski on õiguskirjanduses selgitatud, et kõnealusele erandile tuginedes vahekohtu lahendi tunnustamisest ja täitmisest pööramisest keeldumist esineb pigem harva, kuna üldjuhul on vahekohtul ulatuslik kaalutlusruum vahekohtu menetluse juhtimisel¹¹⁰.

New Yorgi konventsiooni artikli 5 lõike 2 punktis b on samuti sätestatud avaliku korra erand. Samuti saab ka vastavalt New Yorgi konventsioonile Eesti kohus kontrollida, kas menetlusosalise ärakuulamisõigus oli tagatud (New Yorgi konventsiooni art 5 lg 1 p b). Niisiis on Eesti kohtul ka välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamise ja täitmise menetluses lubatud kontrollida, kas menetlusosaliste kõige olulisemad menetlusõigused olid tagatud.

Seega vaatamata asjaolule, et Euroopa Liidu õiguses, rahvusvahelistes lepingutes, TsMS-is ja New Yorgi konventsioonis on niinimetatud õiglase menetluse erand sõnastatud veidi erinevalt, on tegelikkuses Eesti kohtul kõigi lahendite puhul võimalus kontrollida, kas menetluses on tagatud kostja või muu võlgniku põhiõigused. Osas, milles menetlusosalise põhiõiguste tagamise kontroll nn õiglase menetluse erandile tuginedes võimalik ei ole, saab kohus tugineda avaliku korra erandile. Eelkõige saab Eesti kohus seega kontrollida, kas välisriigi menetluses oli tagatud puudutatud isiku õigus saada nõuetekohaselt teada and puudutavast (vahe)kohtumenetlusest, õigus esitada end puudutavas (vahe)kohtumenetluses seisukohti ise või esindaja kaudu ning õigus enda kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule. Eelkõige saab Eesti kohus selliste põhiõiguste tagamist kontrollida läbi avaliku korra erandi.

¹¹⁰ P. Nacimiento. Article V(1)(d). – H. Kronke et al (eds). Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention, Rijn: Kluwer Law International 2010, p 283.

III KEELD KONTROLLIDA MATERIAALÕIGUSE KOHALDAMIST

3.1. Materiaalõiguse kohaldamise kontrollimise keelu eesmärk

Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida välisriigi lahendi sisu sisaldab muu hulgas keeldu kontrollida, kuidas on lahendi teinud (vahe)kohus materiaalõigust kohaldanud. Just materiaalõiguse kohaldamise kontrollimise keeld on välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendi sisu kontrollimise keelu kõige tähtsam osa, kuivõrd (vahe)kohtulahendi materiaalõiguslike järelduste usaldamine näitab kõige paremini usaldust, et välisriigi kohtusüsteem ja välisriigi õigus võimaldavad jõuda asja õiglasele, st rahvusvahelise õigluse- ja õigustundega kooskõlas olevale lahendusele. Järgnevas peatükis on analüüsitud Eesti kohtule suunatud keelu kontrollida kuidas välisriigi kohus või vahekohus on materiaalõigust kohaldanud eesmärki erinevates õigusaktides. Nii on võimalik kindlaks teha sellise keelu eesmärk Euroopa Liidu määrustes, rahvusvahelistes lepingutes, mis reguleerivad välisriigi kohtulahendite tunnustamist ja täitmisele pööramist Eestis, TsMS-is ja New Yorgi konventsioonis. Eesti kohtule suunatud keelu kontrollida kuidas välisriigi kohus on materiaalõigust kohaldanud eesmärgist lähtudes on võimalik kindlaks teha kas ning millistel juhtudel võib Eesti kohus sellisest keelust kõrvale kalduda.

Euroopa Kohus on korduvalt rõhutanud, et välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise kohus ei tohi muu hulgas keelduda välisriigi lahendi tunnustamisest põhjusel, et õigusnorm, mida kohaldas selle riigi kohus, kus lahend on tehtud, erineb sellest, mida välisriigi lahendi tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi kohus oleks kohaldanud, kui see ise oleks kohtuvaidluse lahendanud ning samuti ei tohi välisriigi kohtulahendi tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi kohus kontrollida, kas selle riigi kohus, kus lahend on tehtud, on õigesti hinnanud õiguslikke küsimusi¹¹¹. Viidatud Euroopa Kohtu seisukohast tulenevalt võib järeldada, et Eesti kohus ei või Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmisele pööramise menetluses kontrollida, millist õigusnormi lahendi teinud kohus kohaldas. Sellest võib tuletada, et Eesti kohus ei tohi

¹¹¹ Vt nt EKo C-681/13, 16.07.2015, *Diageo Brands BV versus Simiramida-04 EOOD*. – Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5e5904b58b72c441a85dbfd20ec603c6e.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OchmNe0?text=&docid=165868&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=846152> (21.04.2016), p 43.

kontrollida ei seda, kuidas välisriigi kohus on kohaldanud rahvusvahelise eraõiguse kohalduva õiguse määramise reegleid ega ka seda, kas vastavalt selle riigi õigusele, mille alusel välisriigi kohus vaidluse lahendas, on välisriigi kohus kohaldanud õiget õigusnormi. Näiteks ei saa Eesti kohus kontrollida, kas välisriigi kohus on menetlusosaliste vahelise lepingu õigesti kvalifitseerinud töövõtulepinguks või oli tegelikkuses tegu müügilepinguga. Samuti võib viidatud Euroopa Kohtu seisukohast järeldada, et Eesti kohus ei tohi kontrollida, kas välisriigi kohus on õigusnormi, mida ta vaidluse lahendamisel kohaldas, õigesti tõlgendanud.

Lisaks riigisisese õiguse kontrollimisele on Eesti kohtul keelatud kontrollida ka seda, kuidas on välisriigi kohus Euroopa Liidu õigust kohaldanud. Euroopa Kohus on leidnud, et välisriigi kohtulahendi tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi kohus ei või keelduda tunnustamast teises liikmesriigis tehtud kohtulahendit vaid põhjusel, et tunnustamise ja täitmise riigi kohus leiab, et selles välisriigi lahendis on liikmesriigi või ühenduse õigust valesti kohaldatud, vastasel juhul seaks tunnustamise ja täitmise riigi kohus ohtu [Brüsseli I (uuesti sõnastatud)] määruse eesmärgi¹¹². Tõenäoliselt viitas Euroopa Kohus just Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse põhjenduste esimesest ja 26-ndast punktist tulenevatele eesmärkidele, milleks on kohtuotsuste vaba liikumise tagamine Euroopa Liidus ning teise liikmesriigi otsuse tunnustamise ja täitmise muutmine kiiremaks ja odavamaks¹¹³. Euroopa Kohus selgitas täiendavalt, et igas liikmesriigis kehtestatud õiguskaitsevahendite süsteem, mida täiendab EÜ artiklis 234 ette nähtud eelotsusemenetlus, annab õigussubjektidele piisava garantii, et välisriigi kohtulahendi teinud liikmesriigi kohus on Euroopa Liidu õigust õigesti kohaldanud.¹¹⁴ Euroopa Kohtu seisukohast kohtuasjas *Renault* tulenevalt ei tohi Eesti kohus muu hulgas kontrollida, kas välisriigi lahendi teinud kohus on õigesti kohaldanud EL õigust¹¹⁵.

¹¹² Nt EKo *Apostolides*, p 60.

¹¹³ Ka Brüsseli I määruse teisest põhjendusest tuleneb Brüsseli I määruse eesmärk muuta kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine võimalikult kiireks ja lihtsaks.

¹¹⁴ Nt EKo *Apostolides*, p 60.

¹¹⁵ Vt EKo C-38/98, 11.05.2000, *Régie nationale des usines Renault SA versus Maxicar SpA ja Orazio Formento*. – EKL 2000, lk I-02973, p 32.

P. Jenardi koostatud Brüsseli konventsiooni seletuskirja kohaselt eeldab sisulise kontrolli puudumine täielikku usaldust otsuse teinud liikmesriigi kohtu vastu¹¹⁶. Just vastastikuse usalduse tagamist ning üldist kohtuotsuste vaba liikumise lihtsustamist võib pidada materiaaloiguse kohaldamise kontrollimise keelu peamiseks eesmärgiks. Läbi kohtuotsuste vaba liikumise on võimalik saavutada ühisturu võimalikult tõhus toimimine Euroopa Liidus. Sama eesmärgi saavutamisele aitab Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida, kuidas välisriigi kohus on materiaaloigust kohaldanud kaasa ka väljaspool Euroopa Liitu tehtud kohtulahendite puhul – materiaaloiguse kohaldamise kontrollimise keeld aitab saavutada välisriigi kohtulahendite võimalikult kiire ja lihtsa täitmisele pööramise menetluse.

Materiaaloiguse kohaldamise kontrollimise keeld kehtib vaieldamatult ka vahekohtu lahendite puhul ning materiaaloiguse kohaldamise kontrollimise keeldu on tunnustatud ka Eesti Riigikohtu praktikas. Nimelt on Riigikohus leidnud: „Kollegium jääb ka oma varasemas otsuses väljendatud seisukoha juurde, et viidatud sätte kohaselt ei kontrolli Eesti Vabariigi kohus välisriigi vahekohtu otsuse materiaaloiguslikku õigsust ega lahenda vahekohtus lahendatud asja sisuliselt (vt 1. detsembri 2003. a otsus tsiviilasjas 3-2-1-118-03)“¹¹⁷. Samuti ei saa Eesti kohus võtta seisukohta küsimuses, mis puudutab ülalpidamiskohustuse täitmise aegumist Ühendkuningriigis¹¹⁸. Ka välisriigi vahekohtu lahendite puhul aitab selline keeld saavutada eelkõige välisriigi vahekohtu lahendite võimalikult kiire ja lihtsa täitemenetluse. Järgnevas peatükis on keelu kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on materiaaloigust kohaldanud, eesmärgi arvesse võttes analüüsitud, kas ja millises ulatuses võib Eesti kohus välisriigi kohtu või vahekohtu lahendi tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses sellisest keelust kõrvale kalduda.

3.2. Erandid materiaaloiguse kohaldamise kontrollimise keelust

Käesolevas peatükis on analüüsitud, kas ning millistel juhtudel võib Eesti kohus kalduda kõrvale keelust kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on materiaaloigust kohaldanud. Selliste erandite olemasolu ja ulatuse kindlakstegemiseks on analüüsitud erinevates välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite tunnustamist ja täitmisele pööramist

¹¹⁶ P. Jenard (1979), Art 28.

¹¹⁷ RKTko 3-2-1-163-05, 22.02.2006, p 12.

¹¹⁸ RKTkm 3-2-1-81-09, 29.09.2009, p 12.

reguleerivates õigusaktides sisaldavaid tunnustamisest ja täitmisele pööramisest keelumise aluseid, et teha kindlaks, kas mõnda neist sätetest võiks tõlgendada selliselt, et sellele tuginedes võib Eesti kohus kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on materiaaloigust kohaldanud. Samuti analüüsitakse, kas materiaaloiguse kohaldamise kontrollimine saab olla võimalik, ilma et see kahjustaks oluliselt erinevate riikide kohtute vahelise usalduse ning kohtuotsuste vaba liikumise tagamise eesmärke.

Euroopa Liidus tehtud kohtulahendite tunnustamise ja täitmisele pööramisel Eestis võib Eesti kohus Euroopa maksekäsumenetluse määruse (art 22 lg 1), Euroopa täitekorralduse määruse (art 21 lg 1), Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määruse (art 22 lg 1) ja ülalpidamiskohustuste määruse (nende kohtulahendite osas, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv, art 21 lg 2) kohaselt täitmisest keelduda vaid siis, kui samas vaidlusküsimuses eksisteerib varasem Eestis tunnustatav kohtulahend, täiendava täitmisest keeldumise alusena sätestab Euroopa maksekäsumenetluse määrus (Art 22 lg 2) asjaolu, et kostja on Euroopa maksekäsus märgitud summa juba tasunud ning Ülalpidamiskohustuste määrus tingimuse, et õigus nõuda päritoluriigi kohtu otsuse täitmist on täielikult või osaliselt aegunud kas päritoluliikmesriigi või kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õiguse alusel, olenevalt sellest, kumb aegumise tähtaeg on pikem. Ükski neist alustest ei anna Eesti kohtule õigust kontrollida, kuidas välisriigi kohus materiaaloigust kohalda, seega on käesolevas lõigus käsitletud määruste alusel välisriigi kohtu poolt materiaaloiguse kohaldamise kontrollimine välistatud.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruses (art 45 lg 1 p a), Brüsseli II bis määruses (art 22 p a, art 23 p a), Euroopa pärimismääruses (art 40 p a) ja ülalpidamiskohustuste määruse (nende kohtulahendite osas, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, art 24 p a) on ainsaks välisriigi lahendi tunnustamisest ja täitmisele pööramisest keeldumise aluseks, mille kontrollimine võiks teoreetiliselt kaasa tuua kontrolli selle üle, kuidas välisriigi kohus on menetlusõigust kohaldanud, välisriigi kohtulahendi tunnustamise või täitmisele pööramise vastuolo Eesti avaliku korraga. Selleks, et teha kindlaks, kas Eesti kohus võib Euroopa Liidu liikmesriigi lahendi tunnustamise või täitmisele pööramise kooskõla Eesti avaliku korraga analüüsides kontrollida ka seda, kuidas välisriigi kohus materiaaloigust kohaldas, on järgnevalt analüüsitud avaliku korra erandi eesmärki ja ulatust Euroopa Liidu õiguses.

Euroopa Liidu õiguses on avaliku korra erand aja jooksul üha kitsenenud¹¹⁹. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse koostamisel tegi Euroopa Komisjon ettepaneku avaliku korra erandi kohaldamisala veelgi piirata¹²⁰. Läbirääkimiste tulemusel Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu liikmesriikide vahel otsustati siiski välisriigi kohtulahendi tunnustamisest ja täitmisest keeldumise alused muutmata jätta. Niisiis ei välista avaliku korra erandi sõnastus jätkuvalt otsesõnu Eesti kohtu kontrolli selle üle, kuidas välisriigi kohus on materiaalõigust kohaldanud. Avaliku korra erandi tõlgendamisel tuleb aga arvestada ka asjaoluga, et vastavalt õiguskirjandusele¹²¹ ja kohtupraktikale¹²² tuleb avaliku korra erandit tõlgendada kitsalt. Avaliku korra erandi kitsast tõlgendusest tulenevalt ei saa seega laiendada erandit selliselt, et see võimaldaks kontrollida välisriigi lahendit ennast, kuivõrd avaliku korra erandi sõnastuse kohaselt saab Eesti kohus kontrollida vaid välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmisele pööramise kooskõla Eesti avaliku korraga. Ka Jenardi Brüsseli konventsiooni seletuskirja kohaselt ei saa otsuse täitmise riigi kohus hinnata, kas välisriigi kohtuotsus on täitmise riigi avaliku korraga vastuolus, vaid saab hinnata ainult otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise võimalikku vastuolu täitmise riigi avaliku korraga¹²³. Seisukohale, et lubatav on vaid lahendi tunnustamise ja täitmisele pööramise, mitte aga lahendi enda kooskõla Eesti avaliku korraga kontrollimine, on jõutud Eesti õiguskirjanduses ka seoses abieluasjadega¹²⁴. Seega ei saa avaliku korra erandit Euroopa Liidu õiguses pidada erandiks Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kuidas on välisriigi kohus materiaalõigust kohaldanud. Nimelt saab Eesti kohus kontrollida vaid seda, kas otsuse tunnustamine ja täitmine, mitte aga otsus iseenesest või välisriigi õigus, oleks Eesti avaliku korraga vastuolus.

¹¹⁹ Kui vastavalt Brüsseli Konventsiooni artiklile 27 lõikele 1 oli välisriigi kohtulahendi tunnustamisest ja täitmisest keeldumise aluseks asjaolu, et tunnustamine oleks vastuolus avaliku korraga, siis Brüssel I määruse artikkel 34 lõike 1 sõnastuse kohaselt saab tunnustamisest keelduda vaid välisriigi kohtulahendi selge vastuolu korral avaliku korraga.

¹²⁰ Komisjoni ettepaneku kohaselt oleks avaliku korra erand asendatud erandiga keelduda välisriigi lahendi tunnustamisest ja täitmisest vaid juhul, kui tunnustamine ja täitmine oleks vastuolus aluspõhimõtetega, mis seonduvad õiglase menetluse tagamisega. Vt Euroopa Komisjoni ettepanek, COM (2010) 748 lõplik, 2010/0383 (COD), lk 43 - art 46 (1).

¹²¹ P. Jenard. (1979), Art 27 (1).

¹²² Nt EKo *Trade Agency*, p 48.

¹²³ P. Jenard. (1979), Art 27 (1).

¹²⁴ M. Torga. Välisriigis sõlmitud samasooliste abielu ja kooselu tunnustamine Eestis. – *Juridica* 2013/8, lk 599.

Sarnaselt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusele on Lugano 2007 konventsiooni, Haagi 2007 elatisekonventsiooni ja Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsiooni alusel välisriigi kohtulahendite tunnustamise ja täitmise menetluses keelatud Eesti kohtul kontrollida, kas välisriigi kohus on materiaaõigust õigesti kohaldanud, kuna ka Lugano 2007 konventsiooni artikli 34 punktis 1, Haagi 2007 elatisekonventsiooni artikli 22 punktis a ja Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsiooni artikli 23 lõike 2 punktis d sätestatud avaliku korra erand võimaldab vastavalt sõnastusele Eesti kohtul kontrollida vaid välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmisele pööramise vastuolu Eesti avaliku korraga. Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsioon sätestab lisaks avaliku korra erandile Eesti kohtu õiguse välisriigi lahendi tunnustamisest ja täitmisele pööramisest keelduda ka juhul kui välisriigi lahendile on viinud pettus menetluses (art 5 p 2). Ka pettuse olemasolu kontrollimist tuleks lugeda eelkõige asjaolude ja menetlusõiguse kontrollimiseks, kuna pettuse teel saadud otsuse tunnustamine ja täitmine rikub oluliselt menetlusosalise õigust õiglasele menetlusele, mistõttu tuleks pettuse olemasolu kontrollimist lugeda eelkõige menetlusõiguse kohaldamise kontrollimiseks. Eesti sõlmitud õigusabilepingutes Venemaaga, Läti ja Leeduga, Poola ja Ukrainaga puudub avaliku korra erand, samuti ei nähtu õigusabilepingutest muud alust, mis võimaldaks Eesti kohtul kontrollida, kuidas välisriigi kohus materiaaõigust kohaldas. Niisiis ka käesolevas lõigus käsitletud rahvusvaheliste lepingute alusel välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmise menetluses puudub Eesti kohtul õigus kontrollida, kas välisriigi kohus on õigesti materiaaõigust kohaldanud. Samale järeldusele võib jõuda TsMS-i alusel välisriigi kohtulahendite tunnustamise ja täitmisele pööramise menetluses – Eesti kohus ei saa ühelgi juhul kontrollida, kas välisriigi kohus on materiaaõigust õigesti kohaldanud. TsMS § 620 lõike 1 punkt 1 sätestab küll avaliku korra erandi, kuid ka TsMS-i kohaselt saab Eesti kohus kontrollida vaid seda, kas välisriigi lahendi tunnustamine ja täitmisele pööramine, mitte aga välisriigi kohtulahend või välisriigi õigus on vastuolus Eesti avaliku korraga.

Ka New Yorgi konventsioonis on ainsaks aluseks, mis teoreetiliselt võiks lubada Eesti kohtul kontrollida, kuidas välisriigi vahekohus materiaaõigust kohaldas, avaliku korra erand (art 5 lg 2 p b). Järgnevalt on analüüsitud, kas avaliku korra erandit tuleks välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamisel ja täitmisele pööramisel tõlgendada analoogiliselt välisriigi kohtulahendite täitmisest keeldumist õigustava avaliku korra erandiga, või võib välisriigi vahekohtu lahendite puhul avaliku korra erand lisaks menetlusõiguse kohaldamise kontrollimisele lubada Eesti kohtul kontrollida ka seda, kuidas välisriigi vahekohus materiaaõigust kohaldas. Saksa õigusteadlane H. Kronke leiab, et vahekohtu lahendite

tunnustamisel ja täitmisel tuleks leida tasakaal vahekohtu lahendi lõplikkuse ning eeldatava avaliku huvi vahel parandada õigusvead. Olulisemaks peab H. Kronke otsuse lõplikkust, kuivõrd vaidluse pooled on teinud teadliku otsuse, eelistades vahekohtumenetlust kohtumenetlusele¹²⁵. Prantsuse õigusteadlane D. Mouralis on Prantsuse kassatsioonikohtu pikaajasele praktikale viidates selgitanud, et Prantsusmaa kohtud ei tohi välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamise ja täitmise menetluses kontrollida mitte vahekohtulahendi enda, vaid vahekohtu lahendi tunnustamise ja täitmisele pööramise vastuolu Prantsusmaa avaliku korraga¹²⁶. Seega võib õiguskirjandusele ja välisriikide kohtupraktikale tuginedes järeldada, et ka välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamisel ja täitmisel võib Eesti kohtule kontrollida vaid välisriigi vahekohtu lahendi tunnustamise ja täitmise, mitte aga vahekohtu lahendi enda vastuolu Eesti avaliku korraga ning ka vahekohtu lahendite tunnustamisel ja täitmisel puuduvad erandid Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kuidas välisriigi vahekohus materiaalsoigust kohaldas.

Kokkuvõtlikult tuleks seega asuda seisukohale, et tegelikkuses puuduvad erandid Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kuidas välisriigi kohus või vahekohus on materiaalsoigust kohaldanud ning ka avaliku korra erandile tuginedes ei tohi Eesti kohus kontrollida välisriigi kohtu või vahekohtu lahendi vastuolu Eesti avaliku korraga, vaid ainult välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise vastuolu Eesti avaliku korraga. Sellises olukorras võib väita, et mingil määral tuleb Eesti kohtul ka välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise vastuolu tuvastamiseks avaliku korraga analüüsida välisriigi kohtulahendi sisu – nimelt saab lahendi täitmise vastuolu Eesti riigi oluliste põhimõtetega tuleneda just asjaolust, et välisriigi kohus või vahekohus on teinud sellise järelduse või kohaldanud sellist välisriigi õiguslikku põhimõtet, mis oluliselt rikub Eestis tunnustatavaid isikute põhiõigusi. Siiski saab Eesti kohus analüüsida vaid seda, millist mõju omaks kohtu või vahekohtu lahendi tunnustamine ja täitmine Eestis ning kas see võiks kaasa tuua kostja õiguste rikkumise Eestis ning ei saa lahendi teinud kohtule ette heita, nagu oleks see kohus materiaalsoigust ebaõigesti kohaldanud. Seega puuduvad tegelikkuses erandid materiaalsoiguse kohaldamise kontrollimise keelust ning Eesti kohtul on igal juhul keelatud kontrollida, kuidas on välisriigi lahendi teinud kohus või vahekohus materiaalsoigust kohaldanud.

¹²⁵ H. Kronke (2010), p 9.

¹²⁶ D. Mouralis. Conformité des sentences internationales à l'ordre public : la Cour de cassation maintient le principe d'un contrôle limité – La Semaine Juridique – Édition Générale - N° 16 - 21 Avril 2014, p 783.

KOKKUVÕTE

Välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite tunnustamise ja täitmise menetluses on üheks oluliseks põhimõtteks Eesti kohtule suunatud keeld kontrollida välisriigi kohtu- või vahekohtu lahendi sisu. Välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite sisu kontrollimise keeld tähendab, et Eesti kohus ei tohi kontrollida, kas välisriigi kohus või vahekohus on asjaolud õigesti tuvastanud ning menetlusõigust ja materiaalõigust õigesti kohaldanud. Selline keeld võimaldab välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendeid võimalikult kiiresti ja lihtsalt täitmisele pöörata. Vaatamata sellele, et Eesti kohus ei tohi välisriigi kohtu või vahekohtu lahendit sisuliselt läbi vaadata, peab kohus siiski tagama, et tunnustatav ja täidetav lahend vastaks teatud nõuetele ning muu hulgas oleks menetlusosalistele tagatud nende kaitseõigus. Selleks, et kontrollida, kas nimetatud nõuded on täidetud, peab Eesti kohus paratamatult mingil määral analüüsima ka välisriigi kohtu- või vahekohtu lahendi sisu. Praktikas on keeruline eristada, millises ulatuses on tegu lubatava täidetavuse eelduste kontrolliga, millal aga ületab Eesti kohus välisriigi kohtu või vahekohtu lahendi uurimisel lubatava piiri ning teostab (vahe)kohtulahendi sisu kontrolli. Käesolevas magistritöös otsitigi vastust küsimusele, millises ulatuses saab Eesti kohus lahendi teinud kohtu või vahekohtu tuvastatud asjaolusid ja tehtud järeldusi kontrollida, ilma et selline kontroll läheks vastuollu välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendi sisu kontrollimise keeluga. Magistritöö tulemusel leiti järgnevat.

Esiteks, kinnitust leidis, et Eesti kohus võib piiratud ulatuses kontrollida asjaolude tuvastamist välisriigi (vahe)kohtu poolt. Täpsemini saab kontrollida järgnevat:

- a) Kas tunnustamiseks või täitmisele pööramiseks esitatud kohtulahend ei ole vastuolus varasema Eestis tunnustatava kohtulahendiga? Selle raames saab Eesti kohus täpsemini kontrollida, kas varasem lahend on Eestis tunnustatav. Samuti saab Eesti kohus kontrollida, millised olid menetlusosalised varasemas lahendis – seejuures ei pea Eesti kohus kontrollima, kas menetlusosalised osalesid varasemas menetluses ja menetluses, milles tehti tunnustamiseks või täitmisele pööramiseks esitatud lahend, samas rollis, vaid piisab, kui menetluses lahendati samasisuline õiguslik küsimus. Eesti kohus saab kontrollida ka seda, millised olid varasema lahendi aluseks olevad asjaolud ning millised asjaolud olid menetluse aluseks, milles tehtud lahendi tunnustamist või täitmisele pööramist taotletakse – nende asjaolude võrdlemisel, saab Eesti kohus kindlaks teha, kas tegu oli sama vaidlusega. Eesti kohus saab samuti

kontrollida, millised õiguslikud järelused tegi välisriigi kohus lahendis, mille tunnustamist või täitmisele pööramist taotleti – selliselt saab Eesti kohus kindlaks teha, kas välisriigi kohus lahendas sama vaidlusküsimuse, mis oli lahendatud varasemas Eestis tunnustatavas lahendis. Selliseid asjaolusid saab Eesti kohus kontrollida nii Euroopa Liidu määruste (välja arvatud Brüsseli II *bis* määrus vanemliku vastutuse asjade osas), rahvusvaheliste lepingute (välja arvatud Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsioon) kui ka TsMS-i alusel. Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsioon ning Brüsseli II *bis* määrus (vanemliku vastutuse asjade osas) lubab Eesti kohtul kontrollida võrreldes välisriigi vanemliku vastutuse lahendiga, mille täitmist Eestis taotletakse, hilisemate lahendite olemasolu samas vaidlusküsimuses. Juhul kui tunnustamise või täitmisele pööramise menetlus Eestis toimub Haagi 2007 elatisekonventsiooni, Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsiooni, õigusabilepingute või TsMS-i alusel, võib Eesti kohus lisaks eelnevalt loetletud asjaoludele kontrollida ka seda, kas võrreldes kohtulahendiga, mille tunnustamist või täitmisele pööramist taotletakse, on samade menetlusosaliste vahel samas vaidlusküsimuses alustatud varem menetlust Eestis. Euroopa Liidu abieluasjade, pärimisasjade, kaubandus- ja tsiviilasjade ning ülalpidamisasjade, mis on lahendatud liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, tunnustamisel või täitmisele pööramisel, samuti tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses Lugano 2007 konventsiooni alusel, võib Eesti kohus kontrollida mitte ainult varasema, vaid ka hilisema Eesti kohtu lahendi olemasolu samas vaidluses.

- b) Kas vahekohtu kokkulepe oli kehtiv? Selle raames saab Eesti kohus täpsemini kontrollida, kas menetlusosalised olid vahekohtukokkuleppe sõlmimise ajal vastavalt neile kehtivale seadusele teovõimelised. Eesti kohus võib kontrollida, kas vahekohtukokkulepe on kirjalik, st kas pooled on sellele kokkuleppele alla kirjutanud või kas see sisaldub kirjade või telegrammide vahetuses. Eesti kohus saab kontrollida ka seda, kas vahekohtukokkulepe on sõlmitud seoses menetlusosaliste vahelise kindla õigusliku suhtega ning kas õiguslik suhe, mille osas menetlusosalised vahekohtukokkuleppe sõlmisid, puudutab sellist valdkonda, mida on võimalik lahendada vahekohtu korras. Eesti kohus võib kontrollida, kas esineb muid asjaolusid, mis võivad vastavalt seadusele, mille alusel vahekohtukokkulepe sõlmiti, tuua kaasa vahakohtukokkuleppe tühisuse. Samuti võib Eesti kohus kontrollida, kas menetlusosaliste vaidlusküsimus kuulus vahekohtu pädevusse, st millistel asjaoludel

oli menetlusosaliste vahel välisriigi vahekohtus vaidlus ning kas sellistel asjaoludel tekkinud vaidlusi pidi vastavalt menetlusosaliste kokkuleppele lahendama vahekohus.

- c) Kas puudutatud isik kuulati välisriigi kohtu või vahekohtu menetluses ära? Selle raames saab Eesti kohus täpsemini kontrollida, kas puudutatud isik sai teada välisriigi menetluse alustamisest. Samuti saab Eesti kohus kontrollida, kas puudutatud isik sai välisriigi menetlusest teada piisavalt vara, et tal oli reaalne võimalus esitada välisriigi kohtule oma seisukohti ning oma õigusi menetluses kaitsta. Eesti kohus võib samuti kontrollida, kas puudutatud isikul oli mõistlik võimalus kohtulahend vaidlustada ja kas puudutatud isik vaidlustas välisriigi kohtulahendi. Selliseid asjaolusid saab Eesti kohus kontrollida välisriigi kohtulahendite tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses TsMS-i ja õigusabilepingute alusel, samuti välisriigi vahekohtu lahendite tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses New Yorgi konventsiooni järgi. Loetletud asjaolude kontrollimine on piiratud välisriigi kohtulahendi tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses Euroopa Liidu määruste järgi. Nii välistavad loetletud asjaolude kontrolli täielikult Euroopa maksekäsumenetluse määrus, Euroopa täitekorralduse määrus, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus ja ülalpidamiskohustuste määrus (nende kohtulahendite osas, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv). Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud tsiviil- ja kaubandusasjades, abielu- ja vanemliku vastutuse asjades, pärimisasjades ja ülalpidamiskohustuse asjades (nende kohtulahendite osas, mis tehakse liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv) võib Eesti kohus käesolevas punktis loetletud asjaolusid kontrollida vaid juhul, kui välisriigi kohtu lahend tehti tagaselja, see põhimõte kehtib ka välisriigi lahendi tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses Lugano 2007 konventsiooni järgi ja Haagi 2007 elatisekonventsiooni järgi. Euroopa Liidus tehtud vanemliku vastutuse kohtuasja tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses võib Eesti kohus lisaks kontrollida, kas välisriigi menetluses kuulati laps ära, kas lapse ärakuulamata jätmine rikub Eestis kehtivaid olulisi menetlusõiguse põhimõtteid ning kas lapse ärakuulamata jätmine võis olla põhjendatud asja kiireloomulisusega. Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsiooni või Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsiooni alusel välisriigi kohtulahendi tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses võib Eesti kohus käesolevas punktis loetletud asjaolusid kontrollida vaid juhul, kui välisriigi lahendi mittenõuetekohase kättetoimetamise tõttu puudutatud isikule või vaidlustamisõiguse

tagamata jätmise tõttu oleks välisriigi kohtulahendi täitmine Eestis vastuolus Eesti avaliku korraga.

- d) Kas välisriigi kohtu või vahekohtu poolt välja antud tunnistuses, mis kinnitab välisriigi lahendi täidetavust või jõustumist päritoluriigis, on välisriigi kohus või vahekohus asjas tähtsust omavad faktilised asjaolud õigesti tuvastanud? Täpsemalt võib Eesti kohus selle raames kontrollida järgnevaid asjaolusid. Kas sellises tunnistuses on märgitud korrektsed lahendi teinud kohtu ja menetlusosaliste kontaktandmed, kas kohtulahend on tehtud tagaselja, kas ja millal toimetati puudutatud isikule kätte menetluse algatamisest teavitav dokument, kas ja millises osas on kohtuotsus päritoluriigis tingimusteta täitmisele pööratav või jõustunud, kas ja millis(t)es keel(t)es on kohtuotsus puudutatud isiku(te)le kätte toimetatud, kas tunnistuses esitatud andmed põhivõla, intressi või viivise ja menetluskulude osas vastavad välisriigi kohtulahendi resolutsioonile. Seejuures võib kohus kontrollida vaid neid asjaolusid, mis on märgitud ainult välisriigi (vahe)kohtu lahendi täidetavuse kohta väljaantud tunnistuses ja mitte välisriigi (vahe)kohtu lahendis või neid asjaolusid, mis sellises täidetavuse tunnistuses on vastuolus asjaoludega, mis on märgitud välisriigi (vahe)kohtulahendis, mille täidetavuse kohta on tunnistus antud. Erandina ei või Eesti kohus kontrollida asjaolusid, mis on märgitud Euroopa täitekorralduse kinnituses ja Euroopa maksekäsus.
- e) Millise õigusakti alusel toimub välisriigi lahendi tunnustamine või täidetavaks tunnustamine? Selle raames saab Eesti kohus täpsemini kontrollida, kas tegemist on Euroopa Liidu tsiviil-ja kaubandusasjaga Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse tähenduses, abielu ja vanemliku vastutuse asjaga Brüsseli II *bis* määruse tähenduses või reguleerib välisriigi lahendi tunnustamist ja täitmisele pööramist Eestis mõni teine Euroopa Liidu määrus. Kui välisriigi kohtulahendi tunnustamist ja täitmisele pööramist Eestis ei reguleeri Euroopa Liidu õigus, saab Eesti kohus kontrollida, kas välisriigi kohtulahendi tunnustamine ja täitmisele pööramine Eestis toimub mõne rahvusvahelise lepingu või TsMS-i alusel. Kui Eesti kohtule on tunnustamiseks või täitmisele pööramiseks esitatud välisriigi vahekohtu lahend, saab Eesti kohus kontrollida, kas välisriigi vahekohus, mis sellise lahendi tegi, oli pädev menetlusosaliste vahelist vaidlust lahendama, seal hulgas kas menetlusosalised olid kokku leppinud kõnealuse vaidluse lahendamises vahekohtus ning kas vahekohtu koosseis vastas menetlusosaliste kokkuleppele või selle puudumisel selle riigi õigusele, kus vahekohtumenetlus toimus.

Teiseks, kinnitust leidis, et Eesti kohus saab piiratud ulatuses kontrollida välisriigi kohtu poolt menetlusõiguse kohaldamist, täpsemalt saab kontrollida järgnevat:

- a) Kas vaidlus allus välisriigi kohtule või vahekohtule? Selle raames on Eesti kohtul lubatud täpsemalt kontrollida, millist vaidlusküsimust välisriigi kohus või vahekohus lahendas ning millisele kohtule selline vaidlus vastavalt Euroopa Liidu või Eesti kohtualluvust reguleerivatele õigusaktidele allus. Eesti kohtule lubatava kontrolli ulatus on piiratud teises Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud kohtuotsuste puhul – teise Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu alluvuse kontrollimine on lubatud vaid erandlikel juhtudel, kui tegemist on tsiviil- ja kaubandusajaga, milles kostjaks on kindlustusvõtja, kindlustuslepingu kohaselt soodustatud isik, kahjustatud isik, tarbija või töötaja või tsiviil- ja kaubandusajaga, milles kohaldusid erandliku kohtualluvuse reeglid.
- b) Kas välisriigi kohtu või vahekohtu lahend on päritoluriigis täidetav või jõustunud? Täpsemalt võib Eesti kohus selle raames kontrollida, millistel tingimustel on vastavalt selle välisriigi õigusele, milles välisriigi kohtulahend tehti, kõnealune kohtulahend päritoluriigis täidetav või jõustunud ning kas need täidetavuse või jõustumise tingimused on Eestis tunnustamiseks või täitmisele pööramiseks esitatud kohtulahendi puhul täidetud. Samuti võib Eesti kohus kontrollida, kas vastavalt välisriigi vahekohtu lahendile kohalduvale õigusele on tegemist lõpliku ja täidetava vahekohtu lahendiga. Sellise kontrolli õigus on Eesti kohtul siiski vaid siis, kui välisriigi kohtu- või vahekohtu lahendis puudub märge lahendi täidetavuse või jõustumise kohta. Kui välisriigi lahendis on lahendi täidetavust või jõustumist kinnitatud, ei või Eesti kohus seda täiendavalt kontrollida. Puudub ühtne kohtupraktika küsimuse osas, kas juhul kui täidetavuse või jõustumise osas välisriigi lahendis märge puudub, kuid välisriigi kohus või muu ametiasutus on andnud täiendava kinnituse otsuse täidetavuse või jõustumise kohta, võib Eesti kohus kontrollida, kas välisriigi otsus on tegelikkuses päritoluriigis täidetav. Käesolevas magistritöös jõuti seisukohale, mille kohaselt on välisriigi kohtu täiendav kinnitus välisriigi lahendi täidetavuse või jõustumise kohta pigem ümberlükatav, kui menetlusosaline esitab välisriigi lahendi tunnustamise ja täitmise menetluses tõendid, mis näitavad, et välisriigi lahend ei ole päritoluriigis täidetav või jõustunud.

c) Kas välisriigi kohtu- või vahekohtu menetluses olid tagatud menetlusosaliste menetluslikud põhiõigused? Selle raames saab Eesti kohus kontrollida, kas välisriigi menetlus tagas puudutatud isikule piisavalt tema õiguse saada nõuetekohaselt teada end puudutavast (vahe)kohtumenetlusest ja olla oma (vahe)kohtuasja arutamise juures. Eesti kohus võib kontrollida, kas puudutatud isik sai esitada end puudutavas (vahe)kohtumenetluses seisukohti ise või esindaja kaudu. Samuti võib Eesti kohus kontrollida, kas puudutatud isikule oli tagatud õigus enda kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule. Välisriigi vahekohtu lahendi tunnustamise ja täitmisele pööramise menetluses saab Eesti kohus lisaks kontrollida, kas vahekohtumenetlus vastas poolte kokkuleppele või sellise kokkuleppe puudumisel oli kooskõlas selle riigi, kus vahekohtupidamine toimus, õigusega. Loetletud menetluslike põhiõiguste tagamist välisriigi kohtu poolt ei saa Eesti kohus kontrollida juhul, kui välisriigi kohtulahendi tunnustamise või täitmisele pööramise menetlus toimub vastavalt Euroopa maksekäsumenetluse määrusele, Euroopa täitekorralduse määrusele, Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrusele või ülalpidamiskohustuste määrusele kohtulahendi osas, mis on tehtud Euroopa Liidu liikmesriigis, mille suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv.

Kolmandaks, magistritöö tulemusel selgus, et Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida, kuidas on lahendi teinud välisriigi (vahe)kohus materiaaõigust kohaldanud, erandeid ei ole. Kuigi Eesti kohus võib välisriigi (vahe)kohtu lahendi tunnustamisest ja täitmisele pööramisest keelduda, kui (vahe)kohtu lahendi tunnustamine või täitmisele pööramine oleks vastuolus Eesti avaliku korraga, tohib Eesti kohus kontrollida vaid seda, kas otsuse tunnustamine ja täitmisele pööramine, mitte aga välisriigi (vahe)kohtu lahend iseenesest või välisriigi õigus, oleks Eesti avaliku korraga vastuolus.

Neljandaks, üldjuhul ei erine välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelu ulatus lähtuvalt sellest, kas tegemist on kohtu- või vahekohtu lahendiga või Euroopa Liidus või väljaspool Euroopa Liitu tehtud kohtulahendiga. Siiski on Eesti kohtu lubatava kontrolli ulatust teatud juhtudel piiratud Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi tunnustamise või täitmisele pööramise menetluses. Välisriigi (vahe)kohtu lahendite sisu kontrollimise keelu ulatus on seda suurem ja erandeid sellisest keelust seda vähem, mida suurem on Eesti usaldus täitmiseks esitatud lahendi teinud kohtu või vahekohtu vastu. Üldjuhul on Eesti kohtud tõlgendanud Eesti kohtule suunatud keeldu kontrollida välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendi sisu kooskõlas

Euroopa Kohtu seisukohtadega ning sellise keelu eesmärkidega. Kuna erandeid Eesti kohtule suunatud keelust kontrollida välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendite sisu tuleb tõlgendada kitsalt, on põhjendatud, et Eesti kohtud kalduvad üldiselt välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelust kõrvale vaid erandjuhtudel. Siiski esineb Eesti kohtutes, eriti maa- ja ringkonnakohtutes, ka vastuolulisi lahendeid välisriigi lahendi sisu kontrollimise keelu ulatuse osas.

Kokkuvõtteks võib järeldada, et välisriigi kohtu ja vahekohtu lahendite sisu kontrollimise keelust võib Eesti kohus kõrvale kalduda vaid erandjuhtudel ning üha enam soosib seadusandlus ja kohtupraktika välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendite võimalikult kiiret täitmisele pööramist ning kohtulahendite vaba liikumist. Seetõttu võib Eesti kohus välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendite sisu kontrollimise keelust kõrvale kalduda vaid siis, kui see on vältimatult vajalik menetlusosaliste kaitseõiguse tagamiseks.

**THE SCOPE OF THE PROHIBITION TO REVIEW THE JUDGMENT OF A
FOREIGN COURT OR ARBITRAL TRIBUNAL AS TO ITS SUBSTANCE (Abstract)**

The prohibition for the Estonian court to review the judgment of a foreign court or arbitral tribunal as to its substance (*révision au fond*) is one of the essential principles in the recognition and enforcement proceedings of foreign court judgments and arbitral awards. Prohibition of *révision au fond* means that an Estonian court cannot verify whether a foreign court or arbitral tribunal has correctly ascertained relevant facts and correctly applied procedural law and substantive law. Even though an Estonian court may not review the judgment of a foreign court or arbitral tribunal on the merits, the court must, however, ensure that the foreign judgment or arbitral award meets certain requirements for the recognition and enforcement in Estonia. The review of the grounds of refusal of recognition and enforcement is necessary to ensure the respect for the rights of the defence of the parties to the recognition and enforcement proceedings. In order to ascertain whether one of the grounds of refusal of recognition and enforcement exists, an Estonian court must to some extent analyse the content of the foreign judgment or arbitral award that has been submitted for recognition and enforcement.

Therefore, the aim of this master's thesis was to identify the extent to which an Estonian court may review a foreign court's or arbitral tribunal's findings of fact and (legal) conclusions, without breaching the principle of prohibition of *révision au fond*. The master's thesis set out to determine how to distinguish between the assessment of the grounds of refusal of recognition and enforcement of a foreign court judgment or arbitral award and the prohibited *révision au fond*. The master's thesis also aimed to ascertain, whether the scope of permissible review varies depending on whether the foreign judgment presented for enforcement in Estonia: a) is made by a foreign court or by a foreign arbitral tribunal; b) is made by a court of a European Union (EU) member state or by a court of a non-EU country. Based on these findings the master's thesis set out to analyse whether the rather strict interpretation of the exceptions to the prohibition of *révision au fond* currently applied by the Estonian courts is in compliance with the laws and conventions regulating the recognition and enforcement of foreign court judgments and arbitral awards in Estonia.

The master's thesis is divided into chapters based on the so-called sub-prohibitions included in the prohibition to review the foreign court judgment or arbitral award as to its substance.

The first chapter examined the prohibition to review the findings of fact of the foreign court or arbitral tribunal. The second chapter of the master's thesis focused on prohibition of the Estonian court to review the application of procedural law in a foreign court judgment or arbitral award. The last chapter of the master's thesis analysed the prohibition of the Estonian court to review whether the foreign court or arbitral tribunal has correctly applied the substantive law. Each chapter is divided into subchapters, which analyse the specific purpose of each sub-prohibition and the exceptions to the prohibition concerned. This structure enabled to determine, by taking into account the aim of the prohibition of *révision au fond*, the extent and limits of the prohibition of *révision au fond* of the foreign court judgments and arbitral awards.

The primary sources of the master's thesis were the Estonian Code of Civil Procedure (CCP), the relevant EU legislation, international conventions regulating the recognition and enforcement of foreign court judgments in Estonia and the 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York Convention). The interpretation of the primary sources enabled to clarify the purpose of the prohibition of *révision au fond*. The secondary sources mainly included commentaries to the laws and international conventions analysed, the works of eminent legal scholars concerning the interpretation of relevant legislation, the judgments of Estonian courts and the European Court of Justice and laws and court judgments of other EU member states, mainly those of France and Germany, because these countries have shaped the development of the EU legislation on recognition and enforcement of foreign court judgments and in the same time France and Germany both have a great number of case-law and legal literature concerning the recognition and enforcement of foreign court judgments and arbitral awards.

In the master's thesis the relevant Estonian law, the EU legislation, international conventions regulating the recognition and enforcement of foreign arbitral awards and the New York Convention were comparatively analysed to establish the scope of prohibition of *révision au fond*. The master's thesis also compared how the Estonian courts and the European Court of Justice have applied the prohibition of review as to the substance. By comparing the case-law and the opinions of eminent legal scholars the master's thesis aimed to ascertain whether the case-law is consistent with the theory and the purpose of the prohibition of *révision au fond*. The following conclusions were reached in the master's thesis.

Firstly, the Estonian court may in exceptional cases review the factual findings of the foreign court or arbitral tribunal. To ascertain the scope of the prohibition of *révision au fond* it is necessary to find a balance between the objectives of ensuring the fast and inexpensive enforcement of foreign judgments and the respect of the defence rights of the parties to the proceedings. There are following exceptions to the prohibition of the Estonian court to review the factual findings of the foreign court or arbitral tribunal.

- a) Reviewing the existence of earlier judgments recognised in Estonia, which are irreconcilable with the foreign court judgment submitted for recognition or enforcement. More precisely, the Estonian court can verify whether the earlier judgment is recognised in Estonia. The Estonian court can also analyse whether the earlier dispute was between the same parties – even though it is not required that the same persons should have litigated in the same capacity in each proceedings. The Estonian court can review which factual circumstances the earlier judgment was based on and which factual circumstances the foreign judgment submitted for recognition or enforcement is based on – by comparing these factual circumstances the Estonian court can ascertain whether the judgments concerned the same dispute. The Estonian court may also review which conclusions the court made in the earlier judgment and in the judgment submitted for recognition and enforcement to establish whether the same question was under dispute. Both EU regulations (excluding Brussels II *bis* regulation¹²⁷ regarding matters of parental responsibility) and international conventions (excluding 1996 Hague Convention on parental responsibility¹²⁸) allow Estonian court to review the above-listed facts. The 1996 Hague Convention on parental responsibility and the Brussels II *bis* regulation (regarding matters of parental responsibility) authorise the Estonian court to review whether a more recent judgment exists in the same matter. If the 2007 Hague Convention on family maintenance¹²⁹,

¹²⁷ Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000.

¹²⁸ Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children.

¹²⁹ Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance.

1973 Hague Convention on maintenance obligations¹³⁰, international legal assistance agreements¹³¹ or CCP regulates the recognition and enforcement of the foreign court judgment, the Estonian court may in addition to the facts listed above also verify if court proceedings have been started between the same parties in the same dispute by an Estonian court. In case of recognition or enforcement proceedings of EU matrimonial matters, succession matters, civil and commercial matters, maintenance matters concerning Member States not bound by the 2007 Hague Protocol, or in case the recognition and enforcement of the foreign judgment is regulated by the 2007 Lugano Convention¹³², the Estonian court can also ascertain whether a more recent irreconcilable judgment has been made in the same dispute by an Estonian court.

- b) Reviewing whether there is a valid arbitration agreement between the parties to the main proceedings. More precisely, the Estonian court can review whether the parties to the arbitration agreement were under the law applicable to them under some incapacity. The Estonian court can review if the arbitration agreement was made in writing, i.e. if it was signed by the parties or contained in an exchange of letters or telegrams. The Estonian court can also verify if the arbitration agreement concerned a defined legal relationship and if this legal relationship concerns a subject matter capable of settlement by arbitration. In addition, the Estonian court can verify if the arbitration agreement is valid under the law applicable to it. The Estonian court can also review if the arbitral tribunal was competent to solve the dispute in question, i.e. whether the dispute arose in a defined legal relationship which was subject to the arbitration agreement.
- c) Reviewing whether the parties to the foreign proceedings had a chance to defend their position in the foreign proceedings. More specifically, the Estonian court may verify whether the parties to the proceedings were informed of the initiation of the foreign proceedings. The Estonian court can also verify if the party was informed about the initiation of the proceedings sufficiently in advance for him to defend his position in the foreign proceedings. The Estonian court may ascertain whether the party to the

¹³⁰ Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations.

¹³¹ Estonia has concluded international legal assistance agreements with Latvia and Lithuania, Russia, Poland, Ukraine.

¹³² 30.10.2007 Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters.

foreign proceedings had a possibility to appeal the foreign judgment and whether he filed the appeal. The Estonian court can review the facts listed in this paragraph in the proceedings of recognition or enforcement of a foreign court judgments under the CCP and legal assistance agreements, but also in the recognition and enforcement proceedings of a foreign arbitral award according to the New York Convention. The review of the facts listed in this paragraph is limited if the recognition and enforcement proceedings of the foreign court judgment are regulated by an EU regulation. The Regulation on the European Order for Payment¹³³, the Regulation on the European Enforcement Order¹³⁴, the European Small Claims Regulation¹³⁵ and the Regulation on maintenance obligations¹³⁶ (concerning Member States bound by the 2007 Hague Protocol) completely preclude the review by the Estonian court of the facts listed in this paragraph. In recognition or enforcement proceedings of EU civil and commercial matters, matrimonial and parental responsibility matters, succession matters and maintenance matters concerning Member States not bound by the 2007 Hague Protocol, the Estonian court can review the circumstances listed in this paragraph only if the foreign judgment was given in default of appearance, the same principle applies if the recognition and enforcement of the foreign judgment is regulated by the 2007 Lugano Convention or 2007 Hague Convention on family maintenance. In the recognition or enforcement proceedings of an EU parental responsibility case, the Estonian court can additionally verify whether the child was given an opportunity to be heard, whether not giving the child an opportunity to be heard constituted a violation of fundamental principles of procedure in Estonia and whether not giving the child an opportunity to be heard was justified by urgency. In recognition and enforcement proceedings of a foreign judgment according to the 1996 Hague Convention on parental responsibility or 1973 Hague Convention on maintenance obligations, the Estonian court can verify the circumstances listed in this paragraph only if the summons not being served on time or the lack of possibility to

¹³³ Regulation (EC) No 1896/2006 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure.

¹³⁴ Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims.

¹³⁵ Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure.

¹³⁶ Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations.

appeal would result in the recognition and enforcement of the foreign judgment being contrary to the Estonian public order.

- d) Reviewing the factual findings noted by a foreign court or arbitral tribunal in a certification which confirms that the foreign court judgment or arbitral award is enforceable or has entered into force. More precisely, the Estonian court can review the correctness of the contact information of the foreign court and parties to the proceedings, whether the judgment was made in default of appearance, whether and when the party to the proceedings was informed about the initiation of the proceedings, whether the judgment is enforceable or has entered into force, whether and in which languages has the foreign judgment been served on the parties to the proceedings, whether the amount of the claim, interests and procedural expenses noted in the certification is consistent with the information noted in the foreign judgment. The Estonian court can only review such facts that are only noted in the certification and not in the foreign judgment or the facts noted in the certification that are inconsistent with the information noted in the foreign court judgment or arbitral award. The Estonian court may not review the facts noted in the European Enforcement Order and the European Order for Payment.
- e) Reviewing which law regulates the recognition and enforcement proceedings of the foreign court judgment or arbitral award in question. More precisely, the Estonian court can verify whether the foreign judgment submitted for enforcement was made in a civil or commercial matter as defined by the Brussels I (recast) Regulation¹³⁷, in a matrimonial or parental responsibility matter as defined by the Brussels II *bis* Regulation or whether the recognition and enforcement of the foreign judgment is regulated by another EU regulation. If the recognition and enforcement of the foreign judgment is not regulated by the EU law, the Estonian court has the right to verify whether the recognition and enforcement proceedings of the foreign judgment are regulated by an international convention or by CCP. In the recognition and enforcement proceedings of a foreign arbitral award the Estonian court has the right to verify whether the arbitral tribunal that gave the award was competent to solve the dispute, i.e. whether the parties had agreed to solve the dispute in the arbitral tribunal and whether the composition of the arbitral tribunal was in accordance with the

¹³⁷ Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters.

agreement of the parties, or, failing such agreement, was not in accordance with the law of the country where the arbitration took place.

Secondly, the Estonian court may in exceptional cases review whether the foreign court or arbitral tribunal has correctly applied the procedural law. The scope of the possible review depends on the level of trust that Estonia has to the foreign legal order. There are following exceptions to the prohibition of the Estonian court to review whether the foreign court or arbitral tribunal has correctly applied the procedural law.

- a) Reviewing whether the foreign court or arbitral tribunal had jurisdiction to solve the dispute. More precisely, the Estonian court is allowed to review which issue were the parties to the proceedings disputing about and which court had jurisdiction to solve such an issue according to EU or Estonian law regulating the jurisdiction. The Estonian court's right to review the jurisdiction of the foreign court is limited in recognition and enforcement proceedings of a judgment of a court of an EU Member State – the Estonian court may review the jurisdiction only in exceptional cases in civil and commercial matters where the defendant is a policyholder, the insured, a beneficiary of the insurance contract, the injured party, the consumer or the employee or in civil and commercial matters where an EU Member State court had exclusive jurisdiction.
- b) Reviewing whether the foreign court judgment is enforceable or has entered into force in the country of origin. More precisely, the Estonian court can ascertain which rules regulate the enforceability or the entering into force of the judgment in the country of origin and whether the conditions of enforceability or entering into force are fulfilled in case of the judgment submitted for recognition or enforcement in Estonia. The Estonian court can also review whether the arbitral award has become binding on the parties according to the law applicable to the arbitral award. The Estonian court can review the matters listed in the current paragraph only in cases where it is not expressly noted in the foreign court judgment or arbitral award that the judgment or award is enforceable or has entered into force. The question, whether the review of enforceability or entering into force is possible in case the court or authority of the country where the foreign judgment was made submits an additional certification confirming the enforceability or entering into force of the foreign judgment or award is not clearly answered by legislation or case-law. The analysis in the current master's

thesis showed that as a general rule this kind of a certification should be refutable if the party contesting the recognition or enforcement submits evidence which shows that the foreign judgment is not enforceable or has not entered into force in the country of origin.

- c) Reviewing whether the most important procedural rights were guaranteed to the parties to the proceedings by the foreign court or arbitral tribunal. More precisely, the Estonian court may review whether the party to the proceedings was informed of the foreign proceedings and whether he was able to participate in the foreign proceedings. The Estonian court may also review whether the party to the proceedings was able to present his position in the foreign proceedings directly or through a representative. In addition the Estonian court can verify whether the right of appeal was granted to the parties to the foreign proceedings. In case of foreign arbitral awards the Estonian court is additionally authorised to review whether the arbitral procedure was in accordance with the agreement of the parties, or, failing such agreement, was not in accordance with the law of the country where the arbitration took place. The Estonian court cannot review the matters listed in this paragraph, if the recognition and enforcement of the foreign judgment is regulated by the Regulation on the European Order for Payment, the Regulation on the European Enforcement Order, the European Small Claims Regulation and the Regulation on maintenance obligations concerning Member States bound by the 2007 Hague Protocol.

Thirdly, the analysis concluded in the master's thesis showed that there are no exceptions to the prohibition for the Estonian court to review whether the foreign court or arbitral tribunal has correctly applied the substantive law. Even though the Estonian court may refuse to recognise or enforce a foreign court judgment or foreign arbitral award if the recognition and enforcement of such a judgment or award is contrary to the Estonian public policy, the Estonian court may only review whether the recognition and enforcement, but not the foreign court judgment or arbitral award itself or foreign law is contrary to the Estonian public policy.

Fourthly, the scope of the prohibition of *révision au fond* is generally not different depending on whether the foreign judgment presented for enforcement in Estonia: a) is made by a foreign court or by a foreign arbitral tribunal; b) is made by a court of an EU member state or by a court of a non-EU country. However, in certain aspects the prohibition of *révision au fond* is stricter in case of judgments made in the European Union in comparison with other

foreign judgments and arbitration awards. The greater the confidence and trust in the administration of justice by the foreign court or arbitral tribunal, the more extensive the scope of the prohibition of *révision au fond*. Estonian courts have generally interpreted the prohibition of *révision au fond* in conformity with the judgments of European Court of Justice and the purpose of the prohibition of *révision au fond*. As the exceptions to the prohibition must be interpreted strictly, the Estonian courts have correctly applied the exceptions to the *révision au fond* quite rarely. Nevertheless, the current Estonian court practice, especially the practice of the first and second instance courts, is not entirely consistent.

In conclusion, the Estonian court may deviate from the prohibition of *révision au fond* only in exceptional cases and the legislation and case-law are progressively promoting the fast enforcement of foreign court judgments and arbitral awards and the free movement of foreign court judgments and arbitral awards. Therefore, the exceptions to the prohibition of *révision au fond* should be used only in cases where it is inevitably necessary to guarantee the defence rights of the parties to the proceedings.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. **Nurmela, I. jt.** Rahvusvaheline eraõigus, Tallinn: Juura 2008.
2. **Anton, A. E.** Private International Law, Edinburgh: Green, 2011.
3. **Briggs, A.** The Conflict of Laws, Third Edition, Oxford: Oxford University Press 2013.
4. **Dickinson, A. and Lein, E. (eds).** The Brussels I Regulation Recast, Oxford: Oxford University Press 2015.
5. **Jenard, P.** Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters signed at Brussels, 27 September 1968 – OJ C 59, 5.03.1979.
6. **Kronke, H. et al (eds).** Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention, Rijn: Kluwer Law International 2010.
7. **Lõhmus, G.** Eesti tsiviilkohtumenetluses poole osavõtuta tehtud kohtulahendite tunnustatavus ja täidetavus - Brüsseli I määruse ja Lugano II konventsiooni artikkel 34(2). Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond, 2012. Arvutivõrgus: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/26147/lohmus_gerly.pdf (01.05.2016).
8. **Magnus, U. and Mankowski, P. (eds.).** Brussels Ibis regulation, European Commentaries on Private International Law. Köln: Otto Schmidt 2016.
9. **Magnus, U. and Mankowski, P. (eds.).** Brussels I regulation, European Commentaries on Private International Law. München: Sellier, European Law Publishers 2012.
10. **Magnus, U. and Mankowski, P. (eds.).** Brussels II bis Regulation. München: Sellier, European Law Publishers 2012.
11. **Malla, O.** Kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine ülalpidamiskohustuste määruse alusel. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2011. (Käsikiri TÜ õigusteaduskonna teabekeskuses Tallinnas.)
12. **Meyzeaud-Garaud, M.-C.** Droit international privé. Rosny-sous-Bois: Bréal-Lexifac 2008.

13. **Mouralis, D.** Conformité des sentences internationales à l'ordre public : la Cour de cassation maintient le principe d'un contrôle limité – La Semaine Juridique – Édition Générale - N° 16 - 21 Avril 2014, pp 782-784.
14. **Poola, M.** Täitedokumentide tunnustamine ja täitmine Euroopa täitekorralduse määruse alusel. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2007. (Käsikiri TÜ õigusteaduskonna teabekeskuses Tallinnas.)
15. **Redfern, A., Hunter, M.** Law and practice of international commercial arbitration, London: Sweet & Maxwell 1991
16. **Rossi, G.** Avalik kord kui alus välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest keeldumiseks Brüsseli I määruse kontekstis. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2011. (Käsikiri TÜ õigusteaduskonna teabekeskuses Tallinnas.)
17. **Schlosser, P.** Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice, signed at Luxembourg, 9 October 1978. – OJ C 59, 5/3/1979.
18. **Sein, K. jt.** Private International Law Estonia, Kluwer Law International 2013. Arvutivõrgus: <http://www.kluwerlawonline.com/toc.php?pubcode=PRIL> (27.04.2016).
19. **Sootak, J. jt (koost).** Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine: juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. Tallinn: Juura 2016. Arvutivõrgus: https://issuu.com/iuridicum/docs/juhend_2016 (01.05.2016).
20. **Torga, M.** Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnistamine ja täitmine Eestis. – Juridica 2015/1, lk 55-65.
21. **Torga, M.** Välisriigis sõlmitud samasooliste abielu ja kooselu tunnustamine Eestis. – Juridica 2013/8, lk 598-607.
22. **Van den Berg, A. J.** The New York Convention of 1958, Denventer, Boston: Kluwer law and Taxation Publishers, 1981.
23. **Viilup, T.** Välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamine ja täitmine. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2000. (Käsikiri Tartu Ülikooli raamatukogu hoidlas).

Kasutatud normatiivallikad

A) Rahvusvahelised lepingud

24. Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping - RT II 1993, 6, 5.
25. Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades - RT II 1999, 4, 22.
26. Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades - RT II 1995, 13, 63.
27. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ja kriminaalasjades - RT II 1993, 16, 27.
28. Euroopa Liidu põhiõiguste harta – ELT C 326, 26.10.2012, lk 391–407.
29. Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon. Arvutivõrgus: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f30b46bd-fcdd-4b33-8b08-5b06e4a09b88.0022.02/DOC_2&format=PDF (01.05.2016).
30. Tsiviil- ja kaubandusajade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon. – ELTL 339, 21.12.2007, lk 3-41.
31. Tsiviil- ja kaubandusajade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon – EÜTL 319, 25.11.1988, lk 9.
32. Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon - RT II 2002, 20, 87.
33. Välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon. – RT II 1993, 21, 51.
34. Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon - RT II 1996, 39, 147.

B) Euroopa Liidu teisene õigus

35. 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. – OJ L 299, 31.12.1972, lk 32–42.
36. Euroopa Komisjoni ettepanek, COM (2010) 748 lõplik, 2010/0383 (COD).

37. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012, 4. juuli 2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – EÜT L 201, 27.07.2012, lk 107–134.
38. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) – ELT L 351, 20.12.2012, lk 1–32.
39. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta (Euroopa täitekorralduse määrus). – ELTL 143, 30.04.2004, lk 15–39.
40. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus (Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus). – ELT L 199, 31.07.2007, lk 1–22.
41. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus (Euroopa maksekäsumenetluse määrus). – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1–32.
42. Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. – ELT L 7, 10.01.2009, lk 1–79.
43. Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. – EÜT L 12, 16.01.2001, lk 1–23.

C) Eesti Vabariigi riigisisised õigusaktid

44. Eesti Vabariigi põhiseadus - RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2.
45. Rahvusvahelise eraõiguse seadus - RT I 2002, 35, 217; RT I, 10.03.2016, 18.
46. Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I 2005, 26, 197; RT I, 10.03.2016, 10.

D) Välisriikide õigusaktid

47. Leedu Vabariigi tsiviilkohtumenetluse koodeks - Žin., 2002, No. 36-1340.
Arvutivõrgus: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=494747
(15.04.2016).
48. Saksamaa tsiviilkohtumenetluse seadustik - Zivilprozessordnung 12.09.1950.
Arvutivõrgus: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> (28.04.2016).

Kasutatud kohtulahendid

A) Euroopa Liidu Kohtu lahendid

49. *ASML Netherlands BV versus Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS)*, EKo C-283/05, 14.12.2006. – EKL 2006, lk I-12041.
50. *Bernard Denilauler versus SNC Couchet Frères*, EKo C-125/79, 21.05.1980. – EKL 1980, lk 01553.
51. *Christophe Bohez vs. Ingrid Wiertz*, EKo C-4/14, 09.09.2015. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=167202&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1333732> (15.04.2016).
52. *Diageo Brands BV versus Simiramida-04 EOOD*, EKo C-681/13, 16.07.2015. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d0f130d5e5904b58b72c441a85dbfd20ec603c6e.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OchmNe0?text=&docid=165868&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=846152> (21.04.2016).
53. *Dieter Krombach versus André Bamberski*, EKo C-7/98, 28.03.2000. – EKL 2000, lk I-01935.
54. *FlyLAL -Lithuanian Airlines AS, likvideerimisel, vs. Starptautiskā lidosta Rīga VAS ja Air Baltic Corporation AS*, EKo C-302/13, 23.10.2014. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=158845&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1334133> (15.04.2016).
55. *Meletis Apostolides versus David Charles Orams ja Linda Elizabeth Orams*, EKo C-420/07, 28.04.2009. – EKL 2009, lk I-03571.
56. *Pendy Plastic Products BV versus Pluspunkt Handelsgesellschaft mbH*, EKo C-228/81, 15.07.1982. – EKL 1982, lk 02723.
57. *Régie nationale des usines Renault SA versus Maxicar SpA ja Orazio Formento*, EKo C-38/98, 11.05.2000. – EKL 2000, lk I-02973.
58. *Renate Ilsinger vs. Martin Dreschers*, EKo C-180/06, 14.05.2009. – EKL 2009, lk I-03961.

59. *Salzgitter Mannesmann Handel GmbH versus SC Laminorul SA*, EKo C-157/12, 26.09.2013. Arvutivõrgus:
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=142208&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1334344> (15.04.2016).
60. *Zuid-Chemie BV vs. Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*, EKo C-189/08, 16.07.2009. – EKL 2009, lk I-06917.
61. *Trade Agency Ltd vs. Seramico Investments Ltd*, EKo C-619/10, 06.09.2012. – Arvutivõrgus:
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=126427&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1334574> (15.04.2016).

B) Eesti kohtulahendid

62. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 22.02.2006. a. otsus nr 3-2-1-163-05.
63. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 29.09.2009. a. määrus nr 3-2-1-81-09.
64. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 15.11.2010. a. määrus nr 3-2-1-100-10.
65. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11.01.2011. a. määrus nr 3-2-1-141-10.
66. Tallinna Ringkonnakohtu 20.05.2015. a. määrus tsiviilasjas nr 2-14-61566.
67. Harju Maakohtu 19.12.2013. a. määrus tsiviilasjas 2-13-46767.
68. Viru Maakohtu 08.06.2009. a. määrus tsiviilasjas nr 2-09-7687.
69. Viru Maakohtu 16.10.2008. a. määrus tsiviilasjas nr 2-08-51989.
70. Viru Maakohtu 19.04.2007. a. määrus tsiviilasjas nr 2-07-2510.

C) Välisriikide kohtulahendid

71. Prantsuse kassatsioonikohtu lahendid Cass. Civ. 1re 7 janvier 1964, *Munzer*. Arvutivõrgus:
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000006963473&fastReqId=2063514060&fastPos=5> (01.05.2016).
72. Prantsuse kassatsioonikohtu lahend Cass. Civ. 1re 20 février 2007 *Cornelissen*. Arvutivõrgus:
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000020107797&fastReqId=220514959&fastPos=1> (01.05.2016).

73. Šveitsi kõrgeima astme kohtu otsus 21.01.2014, nr 4A_250/2013. Arvutivõrgus:
http://relevancy.bger.ch/php/aza/http/index.php?lang=fr&type=highlight_simple_query&page=1&from_date=&to_date=&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollection_aza=all&query_words=4A_250/2013&rank=1&azaclir=aza&highlight_docid=aza%3A/21-01-2014-4A_250-2013&number_of_ranks=1 (15.04.2016).

KASUTATUD LÜHENDID

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) – ELT L 351, 20.12.2012, lk 1–32.
Brüsseli I määrus	Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. – EÜT L 12, 16.01.2001, lk 1–23.
Brüsseli II <i>bis</i> määrus	Nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, 27. november 2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000. – ELT L 338, 23.12.2003, lk 1–29.
Eesti-Läti-Leedu õigusabileping	Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping - RT II 1993, 6, 5.
Eesti-Poola õigusabileping	Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades - RT II 1999, 4, 22.

Eesti-Ukraina õigusabileping	Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades - RT II 1995, 13, 63.
Eesti-Vene õigusabileping	Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni 26.01.1993 leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ja kriminaalasjades.
Euroopa maksekäsumenetluse määrus	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1–32.
Euroopa pärimismäärus	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012, 4. juuli 2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – EÜT L 201, 27.07.2012, lk 107–134.
Euroopa täitekorralduse määrus	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta (Euroopa täitekorralduse määrus). – ELTL 143, 30.04.2004, lk 15–39.
Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus (Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse määrus). – ELT L 199, 31.07.2007, lk 1–22.

Haagi 1973 ülalpidamiskohustuste konventsioon	Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon - RT II 1996, 39, 147.
Haagi 1996 vanemliku vastutuse konventsioon	Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon - RT II 2002, 20, 87.
Haagi 2007 elatisekonventsioon	Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon.
Lugano 2007 konventsioon	Tsiviil- ja kaubandusajade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon, ELT L 339, 21.12.2007, lk 3-41.
Ülalpidamiskohustuste määrus	Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. – ELT L 7, 10.01.2009, lk 1–79.
1973 Hague Convention on maintenance obligations	Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations.
1996 Hague Convention on parental responsibility	Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children.

2007 Hague Convention on family maintenance	Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance.
2007 Lugano Convention	30.10.2007 Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters.
Brussels I (recast) Regulation	Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters.
Brussels II <i>bis</i> Regulation	Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000.
The Regulation on the European Order for Payment	Regulation (EC) No 1896/2006 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure.
The Regulation on the European Enforcement Order	Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims.
The European Small Claims Regulation	Regulation (EC) No 861/2007 of the European

Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure.

The Regulation on Maintenance Obligations Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Triin Toom (sünnikuupäev: 19.06.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Välisriigi kohtu- ja vahekohtu lahendi sisu kontrollimise keelu ulatus“, mille juhendaja on Maarja Torga *MJur*,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 02.05.2016